

T. C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ETİK AÇIDAN SOKRATES VE PLATON FELSEFESİNDE
KENDİNİ BİLME SORUNU

Hidayet EVİRGEN

Danışman
Prof. Dr. Mehmet TÜRKERİ

İZMİR – 2016

YÜKSEK LİSANS
TEZ/ PROJE ONAY SAYFASI

2013800589

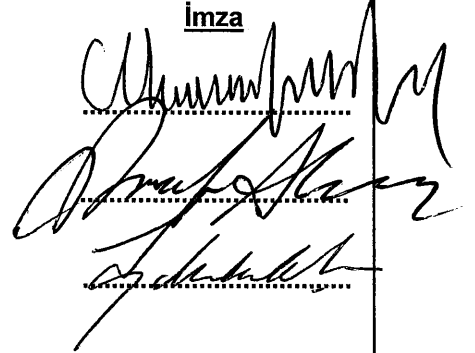
Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : HİDAYET EVİRGEN
Tez Başlığı : Etik Açından Sokrates Ve Platon Felsefesinde Kendini Bilme Sorunu

Savunma Tarihi : 19.08.2016
Danışmanı : Prof.Dr.Mehmet TÜRKERİ

JÜRI ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>
Prof.Dr.Mehmet TÜRKERİ	- DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Yrd.Doç.Dr.Mehmet AYDIN	- DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
Doç.Dr.Aydın IŞIK	- İZMİR KATİP ÇELEBİ ÜNİVERSİTESİ

İmza

Oybirliği ( )
Oy Çokluğu (X)

HİDAYET EVİRGEN tarafından hazırlanmış ve sunulmuş "Etik Açından Sokrates Ve Platon Felsefesinde Kendini Bilme Sorunu" başlıklı Tezi (X) / Projesi ( ) kabul edilmiştir.

Prof.Dr. Mustafa Yaşar TINAR
Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Etik Açıdan Sokrates Ve Platon Felsefesinde Kendini Bilme Sorunu**” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

.... /.... /.....

Hidayet Evirgen

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Etik Açıdan Sokrates ve Platon Felsefesinde

Kendini Bilme Sorunu

Hidayet EVİRGEN

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Felsefe ve Din Bilimleri Yüksek Lisans Programı

Kendini bilme problemi felsefe tarihinde oldukça fazla yer bulan bir konu alanıdır. Kendini bilme kavramı, Platon ve Sokrates felsefesinde de oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu araştırma tezinde ‘kendini bilme’ probleminin ya da kavram olarak ‘kendini bilme’nin, Platon ve Sokrates felsefesindeki yerinin anlaşılması amaçlanmıştır.

Kendini bilme problemi’nin bu felsefedeki yerini daha kapsamlı görebilmek için, Platon ve Sokrates felsefesinde önemli yeri olan erdemler, yine bu felsefede önemli olan ‘iyi’ ve ‘mutluluk’ kavramları incelenmiştir. Ayrıca bu kavramlarla ‘kendini bilme’ kavramı arasında kurulan bağlantılar irdelenmiştir. Ek olarak kendini bilme kavramına yakın anlamlı olduğu düşünülen kavramlar ele alınmıştır.

Bu çerçevede ,‘kendini bilme’ kavramının bu felsefe alanındaki yeri araştırılmış, yine ‘kendini bilme’ kavramının Platon ve Sokrates felsefesinde temel olarak benimsenen kavramlarla bağlantısı açık şekilde ortaya konmuştur. Araştırma sırasında mutluluk, iyi, bilgelik, cesaret, adalet, ölçülülük gibi kavramlarla ‘kendini bilme’ kavramı arasında kurulan bağlantılar önemli görülmüş ve ayrıntılı şekilde incelenmiştir. Tüm bu bağlantılar araştırmayı daha anlamlı hale getirmiştir.

Sonuç olarak, Platon ve Sokrates felsefesinde kendini bilme kavramının; insan yaşamını anlamlandıran, insanın kendi yaşamını sorgulamasını sağlayan, hedef ve süreç bazında insanın gelişimi için önemli kriterler sağlayan bir fonksiyonunun olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca kendini bilmek, ahlaki anlamda insanın üstün bir varlık olma özelliğini ortaya çıkarması için; araç olma özelliği taşıyan bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kendini Bilme, Platon, Sokrates, İyi, Mutluluk, Erdem, Bilgelik, Cesaret, Ölçülülük, Adalet.

ABSTRACT

Master's Thesis

From the Point of Ethics, the Problem of "Self-awareness"

İn the Philosophy of Sokrates and Platon

Hidayet EVİRGEN

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Philosophy and Religious Sciences

Philosophy and Religious Sciences Master Program

The question of "self-awareness" has been one of the subject areas, which is pretty much appeared in the history of philosophy. The notion of "self-awareness" has an important part in the philosophy of Socrates and Plato as well. In this research paper, the question of "self-awareness" or "self-awareness" as a notion, is aimed to be understood in the way of Plato and Socrates' philosophy.

In order to see more comprehensively the area of the question of "self-awareness" in this philosophy; virtues, which have an important place in the philosophy of Plato and Socrates and the terms of "good" and "happiness", which also have a significant part in this philosophy have been researched. Additionally, relationships set up between these terms and "self-awareness" have been studied. Moreover, the terms which may have been thought near-synonymous to the notion of 'self-awareness' have been dealt with.

In this respect, the point of the term of "self-awareness" in this philosophy area has been researched, and also the relation between "self-awareness" and the terms which are thought to basic in the philosophy of Plato and Socrates, has been clearly put forward. In the course of research, relations set up between the notion of "self-awareness" and the terms like happiness, good, wisdom, courage, justice,

temperance have been considered as important and analyzed in details. All these relations has provided this research to be more significant.

To sum up, it has been deduced that in the philosophy of Socrates and Platon, the notion of "self-awareness" is a function that makes sense of man's life, provides man's questioning his life, provides important criteria for man's development on the basis of progress and goal in life. Besides; self-awareness, in the mean of ethics for man's finding out the property of being a superior creature, has confronted us as a notion of having a feature of being a mean.

Key Words: Self-awareness, Plato, Socrates, Good, Happiness, Virtue, Wisdom, Courage, Temperance, Justice.

**ETİK AÇIDAN SOKRATES VE PLATON FELSEFESİNDE
KENDİNİ BİLME SORUNU**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii

GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
KENDİNİ BİLME KAVRAMI**

1.1.'KENDİNİ BİLME' KAVRAMININ ANLAMI	3
1.2.PLATON VE SOKRATES FELSEFESİNDE KENDİNİ BİLME KAVRAMINA YÜKLENEN ANLAMLAR	6

**İKİNCİ BÖLÜM
SOKRATES VE PLATON FELSEFESİNİN TEMEL DÜŞÜNCELERİ**

2.1.SOKRATES VE PLATON FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI	9
2.2.SOKRATES VE PLATON FELSEFESİNDE DÖRT TEMEL ERDEM	12
2.2.1.Platon'un Eserlerinde Bilgelik Erdemi	35
2.2.2.Platon'un Eserlerinde Cesaret Erdemi	37
2.2.3.Platon'un Eserlerinde Ölçülülük Erdemi	41
2.2.4.Platon'un Eserlerinde Adalet Erdemi	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
SOKRATES VE PLATON FELSEFESİNDE ‘KENDİNİ BİLME’ KAVRAMI

3.1. PLATON’UN ESERLERİNDE ‘KENDİNİ BİLME’	
KAVRAMININ GEÇTİĞİ KISIMLARIN ANALİZİ	45
3.1.1.Sokrates’in Savunması	45
3.1.2.Gorgias	50
3.1.3.Kharmides	59
3.1.3.Birinci Alkibiades	70
3.2.PLATON’UN ESERLERİNDE GEÇEN ‘KENDİNİ BİLME’	
KAVRAMINA YAKIN ANLAMLI KAVRAMLARIN ANALİZİ	85
SONUÇ	112
KAYNAKÇA	120

GİRİŞ

Kendini Bilme Kavramının Platon ve Sokrates felsefesindeki yerini araştırdığımız bu tezde, öncelikle ‘kendini bilme’ kavramının sözlüklerde hangi anlama geldiği ve Platon’un eserlerinde nasıl tanımlandığı incelenmiştir. İkinci adım olarak Platon ve Sokrates felsefesinin temel düşünceleri ve genel çerçevesi ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çerçeve sunulurken özellikle ‘kendini bilme’ kavramıyla ilişkili olduğu düşünülen noktalara dikkat çekilmiştir. Bu bağlamda Platon’un eserlerinde ‘kendini bilme’ kavramıyla oldukça fazla yerde bağlantılı sunulan ‘erdemlilik’ ve ‘iyi’ kavramları ayrıca incelenmiştir. Yine bu bağlamda Platon’un eserlerinde yoğun şekilde işlenen dört temel erdem ayrı ayrı incelenmiştir. Üçüncü adım olarak Platon ve Sokrates felsefesinde ‘kendini bilme’ kavramının kullanıldığı yerler ve bu kavrama yüklenen anlam araştırılmıştır. Bu amaçla eserlerde ‘kendini bilme’ kavramının geçtiği yerler belirlenmiş ve analiz edilmiştir. Bu süreçte ‘kendini bilme’ kavramının geçmediği ancak ‘kendini bilme’ kavramıyla ilişkili olan ve kastedilen anlam yönünden benzerlik olduğu düşünülen bazı kavramların da araştırmaya olumlu katkısı olacağı düşünülmüş ve bu yönde de bir bölüm oluşturulmuştur. Çeviri farklılıkları nedeniyle kendini bilme kavramının anlamca karşılığı olarak kullanılan bazı kavramlar da ele alınmıştır. Yapılan çalışma Platon ve Sokrates felsefesinde ‘kendini bilme’ kavramının hangi anlamlarda kullanıldığı, eserlerde bu kavrama nasıl atıflar yapıldığını belirleme ve analiz etme amacı taşımaktadır. Bu konuda en temel bilgiyi sağlayan Platon’un eserleri, bu anlamda birincil kaynak olarak kullanılmıştır. Platon’un tüm eserleri incelenmekle birlikte tez içeriğinde Kharmides, Sokrates’in Savunması, Gorgias, Yasalar, Birinci Alkibiades, Meneksenos, Menon ve Devlet diyalogları ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Kaynaklardan alıntı yapılırken, alıntı yapılan kısmın diyalogun ana fikri ve sonucuyla uyumlu özellikler taşımasına dikkat edilmiştir. Diyalogun sonuçlarına zıt fikir veren, yanıltıcı olabilecek kısımlar kaynak olarak kullanılmamıştır. Ayrıca sonuca ulaşamamış bir diyalog varsa, ya da diyalog sonunda, yapılan tartışmadan bir yere varılamadığı kabul edilmiş ise, bu kısımlar tercihen kullanılmamıştır.

Örneğin Lakhes isimli eserde Sokrates karakterinin onaylamadığı cesaretle ilgili bazı bölümler geçmektedir. Ayrıca diyalogun son kısmında diyalogdaki karakterler herhangi bir sonuca ulaşamadığı şeklinde bir yargıya ulaşmaktadır. Onaylanmamış bir bilgi sunulduğu ve net bilgi verilmediği için bu eserin ilgili bölümleri kaynak olarak kullanılmamıştır.

Bu çerçevede Platon ve Sokrates felsefesinde ‘kendini bilme’ problemi yeri, önemi, anlamı açısından incelenmiştir. Yapılan sözlük araştırması, bu kavramın oldukça fazla kelime ve kavramla ifade edildiği göstermektedir. Bu yoğun anlamı ayrıntılı şekilde yansıtabilmek amacıyla bu kavramın Sokrates ve Platon felsefesinin temel taşları ile bağlantısı okunmaya çalışılmıştır. Sadece ‘kendini bilme’ kavramının bulunduğu yerlerin tarandığı bir çalışmanın, bu kavramın bu felsefedeki yerini açıklamak için yetersiz kalacağı düşünülmüş; bu nedenle kavramın geçtiği bölümün öncesi ve sonrası ele alınarak, diğer kavramlarla bağlantısı irdelenerek ‘kendini bilme’ kavramının nasıl anlamlandırıldığı ortaya konmaya çalışılmıştır. Diyaloglardaki ayrıntılı ele alacağımız kısımlar paylaşılmış, sonrasında bu kısımlarla ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Diyalog bütünlüğünü olabildiğince bozmadan yansıtmak amacıyla, birkaç sayfadan fazla olmasına rağmen diyalogların bölünmeden paylaşılması tercih edilmiştir.

Çalışmamızda kendini bilme kavramının nasıl anlamlandırıldığı ve kendini bilme kavramının Platon ve Sokrates felsefesi temel kavramlarıyla ilişkisi irdelenmiştir. Bu ilişkilerden yola çıkarak kendini bilme kavramının incelediğimiz felsefe alanında ‘hayatın hedefleri ve süreci’ içerisinde etkin bir faktör olarak nasıl konumlandırıldığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENDİNİ BİLME KAVRAMI'NIN ANLAMI

Kendini bilme kavramının başta sözlüklerde olmak üzere oldukça fazla kaynakta tanımlandığı görülmektedir. Kendini bilmek yalnızca 'kendi' ve 'bilmek' kelimelerinden yola çıkılarak yapılacak tanımlamalardan çok daha derin ve metaforik bir anlama sahiptir. Temel anlamı değişmemekle birlikte kendini bilme kavramı, anlamlandırıldığı konu ve felsefe alanında farklı anlamları da içerecek şekilde kullanılabilir. Bu bölümde, öncelikle kendini bilme kavramının sözlüklerdeki tanımları ele alınacaktır. Sonrasında bazı temel kaynaklarda ve en son Sokrates ve Platon felsefesinde bu kavramın nasıl anlamlandırdığı ortaya koymaya çalışılacaktır.

1.1. 'KENDİNİ BİLME' KAVRAMINA YÜKLENEN ANLAMLAR

Öncelikle kendini bilme kavramının sözlükteki anlamını ele alalım. Kendini bilme kavramı; aklı ve muhakemesi yerinde olmak, baliğ olmak, ağırbaşlı olmak, kendinin ve çevresinin bilincine varmak, durum ve onuruna yakışacak biçimde davranmak gibi anlamlara gelmektedir. (Türk Dil Kurumu, 'Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Kendini Bilmek', http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.576a3246e73776.15765600, 22.06.2016)

Bunun yanında farklı birkaç sözlüğü daha inceleyelim; Kendini bilmek kavramı bir diğer sözlükte, akli melekesi yerinde olmak, nerede nasıl davranacağını, ne yaptığını bilmek, buluğa ermek, kendisinin ne olduğunu idrak etmek, hakikatine erişmek olarak tanımlanmış, aynı sözlükte 'kendini bilmez', gerektiği gibi davranmayan, yersiz ve yanlış hareket eden, münasebetsiz olarak tanımlanmıştır. (Ayverdi,2006:1645)

Bir başka kaynakta, kendini bilmek; makul olmak, haddini bilmek olarak tanımlanmıştır. (Yazarlar Kurulu,1967:1128)

Kendini bilme kavramının kelime anlamı düşünülüğünde, kendi özelliklerini bilme, kendi sınırlarını bilme, kendisiyle ilgili bilgi sahibi olma gibi anlamları çağrıştırmaktadır. Örneğin Platon'un Kallikles isimli eserinde 'kendini tanımak' kavramı aynı anlamı ifade eder şekilde kullanılmıştır. Bu anlamda 'kendini bilme' kavramının 'kendini tanıma' kavramıyla benzer anlamlar içerdığı söylenebilir. (Platon, çev. Melih Cevdet Anday,2014:101)

Kendini bilme kavramı, yukarıda belirttiğimiz sözlük tanımlarının dışında, konu ve felsefe alanına göre özel anlamlar da yüklenen zengin bir yapıya sahiptir. Bunlardan bir kaçını ele alalım;

Yunus Emre'nin 'ilim ilim bilmektir, ilim kendin bilmektir. Sen kendini bilmezsen, ya nice okumaktır.' sözleri kendini bilme kavramıyla ilgili ipuçları vermektedir. Burada kastedilen anlam; ilim sahibi olunmasının ilk basamağı olarak 'kendini bilme' basamağının belirlenmiş olmasıdır. Metinde kendini bilmeden ilim sahibi olunmasının anlamsız olduğu vurgulanmaktadır. Bu açıdan incelediğimiz felsefe alanındaki 'kendini bilme' kavramıyla ilgili Yunus Emre'nin kullanımıyla benzerlikler taşıdığı söylenebilir. (Tatçı,1990:275)

Kendini bilmek, pozitif psikolojide zekâ eğitiminin birinci basamağı olan farkındalığa denk gelir. Buna özbilinç denir. Özbilinçten sonra özyönetim gelir. Kişi kendini ve davranışlarını akıl süzgecinden geçirerek yönetebilir durumdadır. Pozitif psikoloji alanında, kendini bilme kavrama yüklenen anlam düşünülüğünde; kendini bilme kavramının kendini kontrol etmek ve kendini yönetebilme becerisi kazanmak için ön basamak ve önşart olarak sunulduğu söylenebilir. (Tarhan,2013:77)

Yukarıdaki tanımlar incelendiğinde kendini bilme kavramı'nın hem bilinç yönünden hem de davranış yönünden bazı özellikler taşıdığı anlaşılmaktadır. Yani insanın kendini bilen vasfını taşıması için kendisinin ve çevresinin bilincinde olması, doğruyu ve yanlış muhakeme edebilme özelliğinin olması gerekmektedir. Bunun yanında kendini bilen insanın doğru davranışlarda bulunması, kendi sınırlarını ve haddini bilmesi, ağırbaşlı ve doğru tepkilerde bulunması gerekmektedir. Yaptığımız araştırmada kendini bilme kavramının eserlerdeki yeri

incelenirken bu tanımlamalar göz önünde bulundurulacaktır. Ayrıca yukarıdaki tanımlamalar, yakın anlamlı kavramlarla ilgili bölümde faydalanmak üzere önemli ipuçları vermektedir.

Kendini bilme kavramının farklı kaynaklardaki kullanımları incelendiğinde, kavramın; bazı kaynaklarda; insanın bir hedefe ulaşmak için yola çıkmadan önce, süreci daha kaliteli yaşaması için kendiyle ilgili bilgi sahibi olması gerektiği düşüncesinden yola çıkarak anlamlandırıldığı görülmektedir. Bunun yanında bazı kaynaklarda ise kendini bilme kavramının nihai hedef, üstün amaç olarak ortaya konduğu görülmektedir. Bu anlamda kavramın hayattaki hedefleri ve hayatın sürecini niteleyen geniş bir anlamı ifade ettiği söylenebilir. Hem hedef hem de hedefe giden ilk basamak olarak tanımlanması yönüyle paradoksal bir yönü olduğunu da söyleyebileceğimiz bu anlamlandırma şekli, kavramın derin ve metaforik anlamının göstergesidir. Kendini bilmek; kendi ile ilgili bilgi sahibi olmak, ele edilen bu veri ile atılacak adımları kendi sınırlarını bilerek daha sağlıklı atmak anlamlarını da içerir. Bu anlamda insanın kendisini bilmeye çalışırken nasıl araçlarla bunu yapacağı önem kazanmaktadır. Çünkü bu araçların niteliği, insanın kendini nasıl göreceğini, nereye doğru adım atacağını, adımlarını nasıl atacağını, kısacası; insanın şu anını ve geleceğini etkileyecektir. Kendini bilme kavramının Platon ve Sokrates felsefesindeki anlamını ortaya koymak için, yukarıda vurgulandığı gibi ‘kendini bilme sürecinde kullanılacak araçları’ belirlemek ve araçların anlamını ortaya koymak gerekmektedir. Bu araçların; Sokrates ve Platon felsefesinde erdemler, mutluluk ve iyi gibi kavramlar olarak belirlendiğini söyleyebiliriz. Bu kavramlar, kendini bilme kavramının incelediğimiz felsefe alanındaki yerini daha net ortaya koymamız için ileriki bölümlerde ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

1.2. PLATON VE SOKRATES FELSEFESİNDE 'KENDİNİ BİLME' KAVRAMINA YÜKLENEN ANLAMLAR

Platon ve Sokrates felsefesinde, kendini bilme kavramına yüklenen anlam, tüm çalışma incelendiğinde daha net anlaşılacaktır. Ancak bu kısımda ele aldığımız bağlantılar, kendini bilme kavramının incelediğimiz felsefe alanında nasıl bir anlamla nitelendiğini daha net ortaya koymamıza yardımcı olacak ön bilgiyi sağlamaktadır.

Platon'un eserlerinde, kendini bilme kavramından oldukça fazla yerde bahsedilmiştir. Platon ve Sokrates felsefesinde kendini bilme kavramına yüklenen anlamla ilgili ipuçlarına, özellikle Platon'a ait eserler incelenerek ulaşılabilmektedir. Platon'un diyaloglarda Sokrates'i konuşturması, diyalogları daha önemli hale getirmektedir. Bu eserlerden biri Platon'un Alkibiades isimli eseridir. Bu eserde kendini bilme'nin 'ruhunu bilmek' olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca diyalogda 'kendini bilme' kavramı 'iyi'ye ulaşmak için ilk basamak olarak sunulmaktadır. Diyalogda, kendini bilecek insanın ilk adresi olarak kendi ruhu gösterilmektedir. Yani kendini bilmek ruh üzerinde çalışarak elde edilecektir. Aynı eserde kendini bilme kavramının 'bilgelik' olarak ele alındığı görülmektedir. Delphoi' de yazılı olan 'kendini bil sözüne kulak ver dostum' cümlesine dikkat çekilen eserde, 'kendini bilme' kavramı; 'kendi özelliklerini ve gücünü bilmek' ve 'neye ihtiyacı olduğunu bilmek' anlamında da kullanılmaktadır. Diyalogda krallarla savaşmak için neye sahip olunmasının bilinmesi gerektiği vurgulanmakta ve bunun için kendini bil sözüne kulak verilmesi istenmektedir. (Platon, çev. Yunus Bakıhan Çamurdan, 2010:141)

Ayrıca Platon'un Kharmides isimli eserinde 'kendini bilme'nin bilgelik olduğu vurgulanmaktadır. (Platon, çev. Tanju Gökçöl,2014:312)

Platon'un Sokrates'in Savunması isimli eserinde bilge insan 'neyi bilip neyi bilmediğini bilen' olarak tanımlanır. Yani, kendi bilgisinin farkında olan; kendisini bilen insan'ın bilge olduğu belirtilmiştir. (Platon, Çev. Teoman Aktürel,2014:14)

Platon'un Gorgias isimli eserinde kişiyi kendini bilmezlikten kurtaracak ilaç olarak doğruluk sunulmakta, kendini bilme kavramının doğrulukla elde edileceği vurgulanmaktadır. Yine aynı eserde 'kendini gütmek' açıklanırken kendini bilmek kavramından bahsedildiği görülür. (Platon, çev. Melih Cevdet Anday,2014:83)

Daha önce de vurguladığımız gibi, kendini bilme kavramının bir konu veya felsefe alanında nasıl anlamlandırıldığını anlamamız için, kişinin kendini bilmek için hangi araçları, hangi mercekleri kullanacağını da önemi büyüktür. Sonraki bölümlerde tek tek ele alacağımız gibi bilgelik, cesaret, adalet, ölçülülük gibi erdemler ve iyi ve mutluluk gibi kavramlar, Platon'un eserlerinde kişinin kendini bilebilmesi için gereken metreler olarak sunulmuştur. Bu anlamda bu kavramlarla kendini bilme kavramı arasında kurulan bağlantılara ayrıca değinilecektir. Aşağıdaki paylaştığımız düşünceler de bu sıkı bağlantıyı özetlemektedir;

Sokrates, Delphi mabedinde yazılı 'kendi kendini bil' yazısını hayatının düsturu olarak kabul etmişti. Şimdi bu sözün manasını daha iyi anlıyoruz. Kendi kendini bilmek, bedenini bilmek değil, ruhunu bilmek, onun cevherini teşkil eden, herkeste bir ve aynı olan aklın hakikatlerini bilmektir. Fazilete, hikmete, ruh güzelliğine, saadete-ki bunlar birbirinden ayrılamaz- ancak bu surette varılabilir. (Eralp,1953:61)

Platon'un eserlerinde 'erdem' ve 'kendini bilme' kavramları arasında oldukça fazla bağlantı kurulmuştur. Platon ve Sokrates felsefesinde erdem kavramının anlamından yola çıkarak kendini bilme kavramına yüklenen anlam ile ilgili bilgi edinebiliriz.

Kendini bilme ile erdem kavramları birbirini besleyen iki kavramdır. Erdemi tanımlamanın bir yolu da, onu kendini bilme ile eşitlemektir. Mutluluk amacı için bu durum kaçınılmazdır. İnsan bu şekilde kendisini tanıır, kendisi için uygun olanı bilir, neyin kendisini yetkin ve tam yapacağını öğrenir. Kendini bilen insan ihtiyaçlarını ve yeteneklerini fark eder, kendisi için iyi ve kötü olanı, yine kendisi için yararı ve zararı olanı bilir. (Cevizci, 2001; 114).

Yukarıdaki tanımlarda da görüldüğü gibi 'kendini bilme' kavramı Sokrates ve Platon felsefesinde tüm hayatı etkileyen, tüm davranışların akıl süzgecinden

geçirerek faziletli hale getirilmesi anlamını taşıyan bir kavramdır. Ruhun erdemli hale gelmesi ve bunun sonucunda mutluluğa erişilmesi, hayatın temel amacı olarak kabul edilmiştir. Buradan yola çıkarak kendini bilme kavramının hem hedef belirlemede hem de hedefe gidilen süreçte, insanı yönlendiren bir düstur olarak sunulduğunu söyleyebiliriz. Yani kendini bilen insan, davranışlarını erdemli hale getirecek, hayatını anlamlı bir şekilde sokacak; bu sayede en büyük amaç olan mutluluğa erişecektir. Bu çerçevede kendini bilme kavramının Platon ve Sokrates felsefesinin temel noktalarıyla içiçe sunulduğunu söyleyebiliriz.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi bilglik, cesaret, adalet ve ölçülülük gibi erdemler ile iyi ve mutluluk kavramları, kendini bilme kavramının ne anlam ifade ettiğini daha net görmemizi sağlamaktadır. Burada önemli olan insanın kendini bilen olma yolunda hangi metreleri kendisine kıstas olarak kullanacağını ortaya çıkmasıdır. İnsan, hedefe doğru yola çıkmadan ilk basamak olarak kendisini bilmeyi amaçlıyorsa, kendisinin bu erdemlere uyumlu ve uyumsuz yönlerini ele alarak tanıyabilecektir. Kendini bilme, eğer insanın yaşamında temel olarak edinebileceği nihai hedef ise; bu hedefin olması gerektiği gibi yapılanmış olup olmadığını erdemler, iyi ve mutluluk kavramlarına uyumuyla ölçülecektir. Yine insan kendini bilme yolunda ise, süreçte atacağı adımları erdemler; iyi ve mutluluk kavramına uyumuyla ölçülecektir. Bu anlamda bu kavramlar ile kendini bilme kavramı birbirini tamamlayan, birbirinin sağlamasını yapan kavramlar olarak Platon ve Sokrates felsefesinde yer almıştır denebilir. İncelediğimiz felsefe alanında kendini bilme kavramının yerini anlamak ancak bu kavramların ne anlam ifade ettiğini de anlamakla mümkündür. Bu açıdan bu kavramların incelediğimiz felsefe alanındaki yeri de diyaloglardan yola çıkılarak ortaya konacaktır. Bu temel çerçeve içerisinde kendini bilme kavramının anlamı ortaya konacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

SOKRATES VE PLATON FELSEFESİNİN TEMEL DÜŞÜNCELERİ

Bu bölümde etik açıdan Sokrates ve Platon felsefesinin temel düşünceleri, ayrıca bu düşüncelerle kendini bilme kavramı arasındaki bağlantılar incelenecektir. Yukarıda da belirtildiği gibi, incelediğimiz felsefe alanında nihai hedef olarak sunulan iyi ve mutluluk kavramlarıyla; aynı felsefenin yapıtaşları olan temel erdemleri ele almak, bu amaçları bünyesinde barındıran ve bu kavramları kendisine kıstas olarak belirleyen kendini bilme kavramının yerini daha net görmemizi sağlayacaktır.

Kişinin kendini bilme sürecini yaşarken hangi kıstasları kullanılacağı konusu, daha önce de belirttiğimiz gibi kendini bilme kavramının tanımlanmasını daha anlamlı hale getirmektedir. İncelenen kavramlar doğru görüş sağlayıp sağlamaması yönüyle insanın kendisiyle ilgili sahip olacağı bilgiyi ve tüm yaşamını etkiler. Bu nedenle kendini bilme sürecinin bu felsefede sunulan ölçekleri olarak belirlediğimiz iyi, mutluluk, bilgelik, cesaret, adalet ve ölçülülük gibi kavramlar; insan hayatında önemli etkenler olup, nitelikleri ayrıca ele alınmalıdır. Bu bölümde bu kavramlar tek tek ele alınarak bu ölçeklerin niteliği daha net ortaya konmaya çalışılacaktır.

2.1. SOKRATES VE PLATON FELSEFESİNİN TEMEL KAVRAMLARI

Bu bölümde iyi, mutluluk ve erdem kavramlarına yüklenen anlam ve bu kavramalar arasında kurulan bağlantılar değerlendirilmiştir.

Platon'un eserlerinde, mutluluk, iyi ve erdem kavramlarına oldukça sık yer verilmiştir. Erdem kavramının sözlükteki anlamına baktığımızda; iyilikçilik, acıma, alçakgönüllülük, yiğitlik, doğruluk gibi niteliklerin genel adı, fazilet gibi anlamlar karşımıza çıkmaktadır. (Yazarlar Kurulu,1967:633)

Bir başka sözlükte maharet, hüner, liyakat gibi kelimeler erdem kelimesini açıklamaktadır. (Doğan,1981:285)

Fazilet, diğer adıyla erdem; insanın yapması ve yapmaması gereken davranışları belirleyen bir bilgidir. Erdemlerin tümü aslında bu bilgiye hizmet eder. Erdem ve mutluluk arasında kurulan bağlantı, aşağıdaki ifadelerde görülebilir.

İnsanı saadete götüren biricik yol fazilettir; üstadı Sokrates gibi Platon da bütün hayatı boyunca bu iddiayı ileri sürmekten bir an geri kalmamıştır. Onun ahlakı, bütün eskiçağ ahlakları gibi, bir saadet ahlakı, bir eudemonizm'dir. (eudamonia-saadet). Fazilet hayatın çeşitli şartları içinde nasıl hareket edileceğini, nelerden sakınılacağını bilmektir. (Eralp,1953:61)

Erdem, insanı mutluluğa götüren araçlar olarak tanımlanmıştır. Aşağıda erdem; iyi ve mutluluk kavramlarıyla tanımlanmıştır;

İnsana özgü yetkinliği ya da insanın erdemini tanımlamak istiyorsak, insanî varoluşun nihai amacını, hedefini ya da insanî varoluş için iyi olanı ve kendisiyle, bir insanın bu amaca erişebileceği bir niteliği aramalıyız. İnsan için iyi olan bu şey, eudaimonia, mutluluk, iyi-olma hâlidir; bu ise onun ihtiyaçlarını karşılamasının, doğasını gerçekleştirmesinin ve işlevini yerine getirmesinin doğal bir sonucu olarak ortaya çıkar. (Versenyi, çev. Ahmet Cevizci,2010:117)

Yukarıda, erdem tanımlanmak isteniyorsa, mutluluk ve iyi kavramlarıyla tanımlanabileceği vurgulanmaktadır. Şimdi erdemın diğer bilgilerden farklı olarak mutlulukla olan ilişkisinin nasıl yorumlandığını görelim;

Erdem bilgi ise, ne tür bir bilgidir? Sokrates'e göre, her tür bilginin erdem olmadığı açıktır, zira herhangi bir sanata, alana ya da konuya ilişkin bir bilgi, insanı zorunlu olarak mutluluğa götürmezken, erdem olan bilgi, insanı kendisini gerçekleştirmeye ve mutluluğa götürür. Bir insan iyi bir tüccar, başarılı bir hekim ya da iyi bir bilim adamı olabilir, ama yine de mutlu olmayabilir. Böyle bir insan, mesleğiyle ilgili olarak her şeyi bilebilir, fakat yine de mutsuz bir yaşam sürebilir. Buna göre, erdem olan bilgi iyi olmalı, bizi iyi kılmalı, kısacık yaşamlarımızı iyi bir hayat hâline getirmelidir. (Cevizci, 2001; 114).

Yukarıdaki paragrafta, erdem olan bilginin diğer bilgilerden farkı ortaya konmaktadır. Erdem olan bilgiyi diğer bilgilerden ayıran şey, mutluluğa götüren özellikte olmasıdır. Erdemli olmayan bilgi, insanı mesleki olarak belli bir konuma getirse bile mutluluğa götürmeyecektir. Bunun yanında erdemli olan bilgi yaşamımızı 'iyi' hale getiren bir özellik taşımalıdır.

Sokrates, insanın mutluluğa ulaşmasını sağlayan tek bilginin iyi ve kötü ayrımının ve neyin gerçekten iyi neyin kötü olduğuna ilişkin bilgi olduğunu düşünür. Aşağıdaki tanım kendini tanıma, kendini bilme kavramlarıyla mutluluk arasındaki bağlantıyı özetlemektedir. (Cevizci, 2001; 114).

Erdem olan bilgi, ikinci olarak insanın kendisine ilişkin bir bilgidir. Erdemi tanımlamanın, şu hâlde, ikinci bir yolu, onu kendini bilmeye eşitlemektir. Bu da, mutluluk amacı için kaçınılmaz olan bir bilgidir. Zira bir insan kendisini tanımadıkça, neyin kendisi için olduğunu, neyin kendisini, eksik ve kusurlu bir yaratık olarak bırakmak yerine, tam ve yetkin biri kalacağım büyümedikçe, iyi, yetkin ve mutlu biri olamaz. Kişi ne olduğunu, neye ihtiyaç duyduğunu, hangi yeteneklere sahip olup, hangi bakımlardan eksik olduğunu, eş deyişle kendini bilmediği sürece, neyin kendisi için iyi ya da kötü, yararlı ya da zararlı olduğunu bilemez. (Cevizci, 2001; 114).

Erdemler ayrı ayrı adlandırılır ancak hepsi bir bütün olarak düşünüldüğünde temelde aynı amacı taşıyan, benzer özellikler gösteren bir yapıdadırlar. Bu açıdan aşağıdaki tanımlama Platon ve Sokrates felsefesinde, erdemlerin kendi aralarındaki ilişkiyi anlamamız açısından yol göstericidir.

Erdem birdir. Farklı adlarla adlandırılırsalar da tehlikeli bir durum dolduğunda cesaret, insanın kişiliğiyle ilgili konularda ölçülülük, diğer insanlarla olan ilişkiler ve ilişkilerdeki denge söz konusu olduğunda adalet, yaratıcı ile ilgili konularda dindarlık şeklinde karşımıza çıkar. (Versenyi, çev. Ahmet Cevizci,1988:147)

Kendine uygun olanı yapmak, erdemlilik yolunda insanı yetkinleştiren bir öneme sahiptir. Her ne ya da kim olursa olsun, kendisine uygun olan işi yapana, kendisine özgü işlevi yerine getirene, gerçek amacına erişene, erdemli ya da yetkin bir kimse deriz. (Versenyi, çev. Ahmet Cevizci,2010:117)

Yukarıdaki da belirtildiği gibi erdem, ‘kendisine uygun olanı yapmak’ anlamı da taşımaktadır. Burada erdem, kendini bilme kavramının gerektirdiği ‘kendini bilen ve kendine uygun olanı yapan’ anlamını karşılar şekilde tanımlanması dikkat çekicidir. Aşağıda mutluluk ve kendisiyle uyum içinde olma kavramlarından bahsedilmektedir.

‘Sokrates’e göre, insanın mutluluğa ulaşabilmesi için ilkin, kendi kendisiyle uyum içinde olması gerekir. İnsan, ancak kendi kendisiyle uyum içinde olduğu vakit gerçekten mutlu olabilir.’(Birand,1964:37)

Kendi kendisiyle uyum içinde olmak için kişinin kendisi ile ilgili bilgi sahibi olması gerekir. Aşağıdaki kullanılan fazilet kelimesi, erdemle eş anlamlıdır.

Eflatun’un ahlak görüşünde ağırlık noktasını fazilet kavramı meydana getirir. Gençlik diyaloglarında, faziletin yahut da ayrı ayrı, tek tek faziletlerin özünün neden ibaret olduğu sözü ortaya atılır. En sonunda faziletin bir bilgi olduğu sorusu ortaya atılır. Fazilet istenebilecek şeylerle, istenilmemesi ve kaçınılması gereken şeyler hakkında bir bilgidir. Böylece, birçok faziletler değil, bir tek fazilet vardır. Bu da doğru ve iyiye bilmek ve buna göre hareket etmektir.(Birand,1964:58)

Tanımlarda da görüldüğü gibi; iyiye ulaşmak, erdemli olmak ve mutluluğa ulaşmak gibi kavramlar bu felsefede önemli yer tutmaktadır. Ayrıca ruh, kendini bilmek, bilgelik, cesaret, ölçülülük ve adalet kavramları da oldukça önemlidir. Bu kavramlar arasında kurulan bağlantılar önemli ipuçları içermektedir. Erdemin kendini bilmek olarak tanımlanması, ayrıca erdem’in ‘mutluluğa götüren’ olarak nitelendirilmesi, kendini bilme ‘nin mutluluğa götüren bir kazanım olarak kabulünün göstergesidir.

2.2. SOKRATES VE PLATON FELSEFESİNDE DÖRT TEMEL ERDEM

İncelediğimiz felsefe alanında erdemler önemli bir yere sahiptir. Özellikle ele alacağımız bilgelik, cesaret, adalet ve ölçülülük kavramları, önceki bölümlerde de bahsettiğimiz iyi ve mutluluk hedeflerine ulaşmak için gerekli şartlardır. Bunun yanında bu kavramlar davranış yönünden insana ‘iyi’ olma özelliğini kazandıran davranışları barındırır. Bu nedenle, bahsettiğimiz bu şartları ele alarak ‘kendini bilme’ kavramının anlam çerçevesini daha net ortaya koyabiliriz.

Platon’un eserlerinde erdem konusu oldukça fazla yer tutmakla birlikte, temel olarak dört temel erdem’in ön plana çıktığı görülür. Aşağıda, bu temel erdemlerden yani bilgelik, ölçülülük, cesaret ve adalet kavramlarının Platon ve Sokrates felsefesindeki yerinden bahsedilmektedir.

Temel olarak görülen erdemlerin başında ölçülülük bir diğer adıyla özdenetim varken, ikinci olarak cesaret vardır. Platon felsefesinde üçüncü temel erdem olarak bilgelik gelir. Şu halde, ruhun niteliksel ve ontolojik bakımdan en üstte olan parçasının görevi düşünmek, varlık, bilgi ve değerini ilk ilkelerini bilmek, hakikat, iyilik ve güzelliğin gerçek kaynağına yükselmektir. Onun erdemi ise bilgeliktir. (Cevizci, 2001; 170)

Temel erdemler dört erdem şeklinde işlenmekle birlikte bu erdemlerin aslında çokluk değil tekliği simgelediği de vurgulanır. Erdemler tek tek ele alındığında iyi ve mutluluk hedeflerine ulaşmak için gerekli ön şartlardır. Bir bütün olarak düşünüldüğünde erdemlerin birbirini tamamlayan ve zenginleştiren bir yapıda olduğu görülür.

Aşağıdaki bölüm Platon'un Yasalar eserinden bir kısımdır. Bu diyalogda erdemlerin 'bir' olma özelliğinden bahsedilmektedir. Ayrıca dört temel erdemle ilgili yapılan vurgu da dikkat çekicidir.

KLEİNİAS: Demek ki, ne zamandır doğru yoldaymışız, yabancı; öyle değil mi? Nitekim yasalarımızın bir tek amaca bakması gerektiğini söylemiş, bunun da erdem olduğu konusunda uzlaşmıştık.

ATİNALİ: Evet.

KLEİNİAS: Erdemi de dörde ayırmıştık.

ATİNALİ: Çok doğru.

KLEİNİAS: Öteki üçünün yanı sıra başka her şeyin bakması gereken kılavuz erdem de akıldır.

ATİNALİ: Çok güzel izlemişsin, Kleinias. Gerisini de dinle: dümencideki, hekimdeki ve komutandaki aklın bakması gereken bir tek amaç olduğunu söyledik; şimdi de sıra devlet adamının aklını sınamada: sanki bir insanı sorguya çeker gibi ona şöyle diyelim: "Sen neye bakıyorsun, dostum? Hekimdeki aklın kendisi için açıkça söyleyebildiği tek amaç sana göre nedir? Bütün bilgiler içinde en üstün olduğunu ileri süren sen bunu söylemeyecek misin?" Ya da siz ikiniz, Megillos ve Kleinias, tıpkı benim birçok başkaları adına size açıkladığım gibi, siz de bana onun yerine bu amacın ne olduğunu açıklayabilir misiniz?

KLEİNİAS: Bunu yapamayız, yabancı.

ATİNALİ: Kendi başına ve çokluk içinde kavramaya çalışması gereken şey nedir?

KLEİNİAS: Hangi çokluk içinde?

ATİNALİ: Örneğin, erdemin dört türü olduğunu söylediğimizde, dört tane olduklarına göre, açık ki, zorunlu olarak her birinin ayrı ayrı "bir" olduğunu söyleyeceğiz.

KLEİNİAS: Elbette.

ATİNALİ: Ve kuşkusuz bunların hepsine bir tek ad veriyoruz. Yiğitliğe erdem diyoruz, aklı başındalığa erdem diyoruz, öteki ikisine de aynı şekilde: aslında bunların ayrı ayrı şeyler değil, bir tek şey, yani "erdem" olduğunu düşünüyoruz.

KLEİNİAS: Çok doğru.

ATİNALI: Bu ikisinin ve ötekilerin ne bakımdan birbirinden farklı olduklarını ve iki ayrı ad aldıklarını açıklamak zor değil; zor olan, bu ikisinin ve ötekilerin niçin bir tek “erdem” adı altında toplandığını söylemek.

KLEİNİAS: Ne demek istiyorsun?

ATİNALI: Dediğimi açıklamak zor değil. Soru cevap yolunu aramızda uygulayalım.

KLEİNİAS: Gene anlamadım.

ATİNALI: Bana şunu sor: bu ikisini bir tek erdem adı altında topladıktan sonra, niçin bunlara bir daha “yiğitlik” ve “aklı başındalık” gibi adlar veriyoruz? Ben de sana nedenini söyleyeyim: yiğitlik, vahşi hayvanlarda da görülen ve çok küçük çocukların içinde bulunan korkuyla ilgilidir; çünkü ruh aklın yardımı olmadan doğal bir gelişimle yiğit olur, ama ruhun akıl yürütmeksizin aklı başında ve akıllı olduğu ne görülmüştür, ne görülür, ne de görülecektir: çünkü bu ikisi birbirinden farklı şeylerdir.

KLEİNİAS: Doğru söylüyorsun.

ATİNALI: Bu ikisinin neden birbirinden farklı olduğunu konuşmamdan anladın; şimdi sen bana bunların niçin bir ve aynı olduğunu söyle. Düşün ki, dört tane olduğu halde niçin tek olduğunu söyleyeceksin; tek olduğunu gösterdikten sonra da gene niçin dört tane olduğunu bana soracaksın. Bundan sonra, şuna bakalım: bir adı ve bir tanımı olan herhangi bir şey hakkında yeterli bilgisi olan kişinin, tanımını bilmeyip yalnızca adını bilmesi yeterli midir; yoksa bir değeri olan kişinin büyüklüğü ve güzelliği ile çok önemli konularda bunların hiçbirini bilmemesi utanç verici değil midir?

KLEİNİAS: Herhalde.

ATİNALI: Bir yasa koyucu, bir yasa bekçisi, erdemle herkesten üstün olduğunu düşünen ve bu nitelikleriyle ödül kazanmış biri için, şimdi sözünü ettiğimiz şu yiğitlik, ölçülülük, adalet ve aklı başınalıktan daha önemli bir şey var mıdır?

KLEİNİAS: Nasıl olur?

ATİNALI: Bu konularda yorumcular, öğretmenler, yasa koyucular ve başka alanlardaki bekçiler öğrenme ve bilme gereksinimi içinde olan ya da cezalandırılma ve hata yapanı cezalandırma durumunda olan erdemle kötülüğün nasıl bir güce sahip olduğunu öğreterek ve her yönüyle açıklayarak herkesten üstün olmayacaklar da, kente gelmiş bir ozan ya da gençlerin eğitimcisi olduğunu söyleyen biri mi erdem bütününde zafer kazanmış olandan daha üstün çıkacak? Sonra, ne konuşmasıyla ne de eylemiyle etkili olamayan ve erdem hakkında yeterli bilgisi bulunmayan bekçilerin olduğu bir devlette, korunmasız olduğu için bu devletin bugün birçok devletin başına gelenlere katlanması insanı şaşırtıyor mu?

KLEİNİAS: Sanırım şaşırtmıyor.

ATİNALI: O halde? Dediğimizi yapacak mıyız, yapmayacak mıyız? Bekçilerimizi hem kuramsal olarak hem de uygulamada erdem bakımından kitlenin üstüne çıkarmalı mıyız? Ya da devletimiz böyle bir koruyucusu olduktan sonra, bilgelerin kafasına ve duyumlarına başka nasıl benzeyecek?

KLEİNİAS: Bunu böyle bir şeye hangi karşılaştırmayla, nasıl benzetiyoruz, yabancı?

ATİNALI: Açık: devlet gövdeye karşılık düştüğüne göre, doğal yeteneklerine göre seçilmiş, ruhtaki algılama gücüne sahip genç bekçiler de bunu tepesinde bulunurlar; tüm devleti çepeçevre gözlerler ve. bekçilik yaparken duyumlarını belleğe geçirirler; kentte olup biten her şeyi daha yaşlı bekçilere bildirirler; onlar da -birçok önemli şeyi başkalarından daha iyi bildikleri için onları akla benzetebiliriz-, genç bekçilerle görüş alışverişi içinde onların yardımdan yararlanarak durumu görüşürler ve böylece bu ikisinin ortak çabalarıyla devletin tümü kurtulmuş olur. Şimdi, böyle mi yoksa başka tür mü örgütlenmek gerekir? Devlet herkesi birbirine eşit kılacak ve büyük bir titizlikle yetiştirip eğiteceği hiç kimse olmayacak mı?

KLEİNİAS: Ama bu olanaksız, sevgili dostum.

ATİNALI: Öyleyse bir öncekinden daha özenli bir eğitime geçmeliyiz.

KLEİNİAS: Herhalde.

ATİNALI: Şimdi değindiğimize ne dersin? Gereksinmelerimizi karşılayabilir mi?

KLEİNİAS: Kesinlikle.

ATİNALI: Her bir alanda usta bir el sanatçısının ya da bir bekçinin çokluğu görecekle güçte olmakla kalmayıp, tek olanı da anlamaya çalışması, anladıktan sonra da hepsini bir arada kavrayıp düzenlemesi gerektiğini söylemedik mi?

KLEİNİAS: Haklı olarak.

ATİNALI: Herhangi bir konuda herhangi biri için birbirinden farklı çokluk arasında tek bir ideaya bakabilme becerisinden daha kesin bir araştırma ve gözlem olabilir mi?

KLEİNİAS: Herhalde olamaz.

ATİNALI: Herhalde mi? Hayır dostum, kesinlikle olamaz; hiç kimse için bundan daha kesin bir yöntem yoktur.

KLEİNİAS: Sana inanıyor ve kabul ediyorum, yabancı; konuşmamızı bu yolda sürdürelim.

ATİNALI: Öyle anlaşılıyor ki, bu tanrısal devlet düzenimizin bekçilerini öncelikle bu dört erdemde, hani şu yiğitlik, ölçülülük, adalet ve aklıbaşındalıkta tek olarak bulunduğunu söylediğimiz ve haklı olarak tek adla “erdem” diye adlandırılmalarını sağlayan şeyin ne olduğunu apaçık görmeye zorlamalıyız. İşte buna, dostlarım, eğer istersek, bütün gücümüzle sarılalım ve ister birlik, ister bütün, ister ikisi birden olsun ya da ne olursa olsun, göz önüne alınması gereken şeyin ne olduğunu gereğince açıklamadan önce bırakmayalım. Bunu yakalayamazsak; çok mu, dört tane mi, yoksa tek mi olduğunu söyleyemediğimiz erdem hakkında yeterli bilgi sahibi olacağımızı düşünür müyüz? Demek ki, benim öğütlerime uyacak olursak, devletimizde bunu gerçekleştirmek için başka bir yol bulacağız, (8) ama eğer bundan tümüyle vazgeçmeyi uygun bulursak, vazgeçmeliyiz.

KLEİNİAS: Hayır yabancı, konukluk tanrısı adına bundan vazgeçmemeliyiz, çünkü bize göre son derece haklısın. Ama bu nasıl gerçekleşecek?

ATİNALI: Nasıl gerçekleştireceğimizi şimdi söylemeyelim de, önce kendi aramızda uzlaşarak bunun gerekip gerekmediğini saptayalım.

KLEİNİAS: Kuşkusuz gerekli, eğer becerebilirsek.

ATİNALI: Pekâlâ. “Güzel” ve “iyi” hakkında da aynı şekilde mi düşünüyoruz? Bekçilerimiz bunlardan her birinin çokluk olduğunu mu bilecekler, yoksa tek olduğunu ve nasıl böyle olduğunu da bilecekler mi?

KLEİNİAS: Öyle anlaşıyor ki, nasıl tek olduklarını da anlamak zorundalar.

ATİNALİ: Ama ya anılar da, akıl yürütürken bunu kanıtlayamazlarsa?

KLEİNİAS: Nasıl olur? Bu ancak bir köleye yakışacak bir tutum.

ATİNALİ: Peki öyleyse, bu savımızı bütün ciddi konularda ileri sürebilir miyiz? Gerçek bekçi olacakların gerçek yasalardaki hakikati bilmeleri, konuşmalarında bunu açıklayabilmeleri ve yapısı gereği güzel olanı çirkinden ayırarak uygulamada buna bağlı kalmaları gerekmiyor mu?

KLEİNİAS: Kuşkusuz.

8)Bilgiden çok alışkanlık yoluyla. (Yasalar 12.Kitap, Platon, Çev. Candan Şentuna, Saffet Babür,1998;216)

Diyalogda öncelikle temel olarak belirttiğimiz dört erdemin aslında ‘bir’ olan ‘erdem’i temsil ettiği vurgulanıyor. Bunun yanında, diyalogdan önce bahsettiğimiz dört temel erdem yiğitlik, ölçülülük, adalet ve akıllı başındalık olarak sunuluyor. Ayrıca erdemlerin birbirini tamamlayan yapıları da ortaya konuyor.

Şimdi de Platon’un Devlet isimli eserin 4. kitabından bir bölümü inceleyelim. Aşağıdaki diyalogda temel erdemlerle ilgili bilgi verilmekte, ayrıca devletten yola çıkılarak insanda bulunması gereken özelliklere vurgu yapılmaktadır.

-Bakalım benim tutacağım yolda, aradığınızı bulabilecek miyiz? Devletimiz iyi kurulmuşsa, her bakımdan iyi demektir, değil mi?

-İster istemez.

-Yani bu devlet bilge, yiğit, ölçülü ve doğrudur.

-Öyle ya!

-Öyleyse, devlette saydığımız bu değerlerden hangilerini buluyorsak, geriye kalanlar arayacağımız değerlerdir.

-Evet.

-Şimdi farzet ki, aradığımız dört şey de bir yerdedir. Ve biz bir tanesini arıyoruz. İlkin bulduk mu yetiniriz onunla, ama öteki üçünü daha önce bulmuşsak, aradığımız kendiliğinden ortaya çıkar; çünkü aradığımız ister istemez geriye kalan dördüncüdür.

-Doğru.

-O halde bizim dört değerimiz için de aynı yoldan gidemez miyiz?

-Gideriz elbet.

-Öyle sanırım ki, ilk bakışta gördüğümüz değer bilgeliktir. Hem bunun tuhaf bir yanı da var.

-Ne gibi?

-Bizim kurduğumuz devlette bilgelik vardır; çünkü kararlarım bilgece verir.

-Evet.

-Bilgece karar vermek bir bilgi işidir. İnsanlar bilgisizlikleriyle değil, bilgileriyle doğru karar verirler.

-Şüphesiz.

-Ama toplumda birçok hem de çeşit çeşit bilgiler vardır.

-Evet.

-Örneğin, dülgerlerin bilgisi; devletin bilge olması, doğru karar vermesi, bu bilgiden ötürü müdür?

-Hiç de değil. Bu bilgiyle olsa olsa devlet dülgerlikte usta olur.

-Demek ki, tahta işçiliğini iyi bilmenin, devletin bilgeliğiyle ilgisi yoktur.

-Yoktur elbet.

-Maden işleri bilgisi için de aynı şeyi söyleyebilir miyiz?

-Evet.

-Toprağı işleme bilgisi de öyle. Devlet bu bilgiyle olsa olsa iyi çiftçi olabilir

-Öyle geliyor bana da.

-Peki, kurduğumuz devlette yurttaşların şu ya da bu işini değil de, bütün toplumu düşünen ve devletin başka devletlerle ilişkilerini düzenleyen bir bilgi var mıdır?

-Vardır elbet.

-Nedir o bilgi ve kimlerde bulunur?

-Bu bilgi koruyuculuk bilgisidir. Demin en iyi koruyucu dediğimiz devlet adamlarında bulunur.

-Öyleyse, öyle bir bilgisi olan devlete nasıl bir devlet dersin?

-Yerinde kararlar veren, gerçekten bilge bir devlet.

-Peki, dedim, bizim devletimizde bu gerçek koruyucular mı daha çok olacak, yoksa demirciler mi?

-Demirciler tabii,

-O hakle şu ya da bu işi bilenlerin tümü anısında koruyucular bir azınlık olacak?

-Evet, hem de en küçük azınlık.

-Demek ki, tabiata uygun olarak kurulmuş bir devlet, akıllı olmasını kendini yöneten küçük bir topluluğun bilgisine borçludur, Bilgelik diyebileceğimiz, bilgi de budur.

-Çok doğru.

-İşte dört değerden birini ve yerini bulduk nasılsa.

-Bu buluş yerindedir bence.

-Yiğitliğe gelince, onun ne olduğunu, bir devlete yiğit dedirten insanların kimler olduğunu bulmak güç olmasa pek.

-Nasıl?

-Bir devlete korkak ya da yiğit demek için, onun uğrunda savaşan insanlardan başka kim akla gelebilir?

-Kimse!

-Şehirde onlardan başkaları korkak ya da yiğit olsalar devlete korkak ya da yiğit dedirtemezler değil mi?

-Evet, dedirtemezler.

-Demek, devlet yürekli olmasını belli bir parçasına borçludur. Kanun koyucu, eğitim yoluyla, neden korkulup, neden korkulmayacağını aşılamıştır insanlara. Bu azınlığın işi, aşılanan bu değeri her yerde, her zaman korumaktır. Sence de yiğit olmak bu değil midir?

-Pekiye anlayamadım, bir daha söyler misin?

-Yiğitliğin bir çeşit koruma olduğunu söylüyorum.

-Neyin korunması?

-Korkulacak şeyler üstüne eğitim yoluyla, kanunların verdiği inancı koruması. Yiğit olan bu inancı her yerde, her vakit korur demekle, onu keder,

sevinç, istek ve korku içinde bir yana bırakmaz, demek istedim. İstersen düşüncemi bir benzetmeyle anlatayım?

-İsterim.

-Bilirsin, boyacılar yünü kızıla boyamak istedikleri vakit, ak yünü seçerler. Boyanın parlaklığını sağlasın diye onu iyice yıkar, hazırlarlar, sonra kızıla boyarlar. İşte böyle boyanan kumaş, ister sabunla, ister sabunsuz yıkansın solmaz, atmaz rengini. Yoksa ne olur bilirsin?

-Bilirim, rengini atar, gülünç bir şey olur.

-İşte biz de savaşçılarımızı seçerken, onları müzik ve jimnastikle yetiştirirken, yaptığımız işi buna benzeterek düşün. İstedığımız şey nedir? Yüne işleyen boya gibi, kanunlar da savaşçıların içlerine işlesin. Tabiatları ve gördükleri eğitimin iyiliği dolayısıyla neden korkup, neden korkmayacakları üzerinde sarsılmaz bir inançları olsun ve renkleri, bütün socalardan ve sabunlardan daha soldurucu olan acı, korku, hırs gibi hallerde uçup gitmesin, işte korkulacak ve korkulmayacak şeyler üstüne, kanunlara uygun olarak, beslediğimiz inancın sarsılmazlığına yiğitlik diyorum. Buna bir diyeceğin var mı?

-Yok. Gerçekten bu inanç eğitimden gelmezse, örneğin bir hayvanın ya da bir kölenin inancı olursa onu temelli saymayız, yiğitlik demeyiz ona.

-Doğru söylüyorsun, dedim.

-Kısacası, yiğitliği ben de senin gibi anlıyorum, dedi.

-Şunu da kabul et ki, bu yiğitlik olmadan devlet adamı olamaz insan. Yoksa yiğitlik üstünde durmazdık. Ama bu konuyu bir başka zaman ele alırız, bu kadarı yeter şimdilik. Çünkü bizim şimdi aradığımız yiğitlik değil, doğruluktur.

-Haklısın.

-Devlette arayacağımız iki değer kalıyor: Ölçü ve doğruluk.

-Evet

-Doğruluğu nasıl bulacağız, onu düşünelim. Bunu bulursak ölçüyle uğraşmamıza lüzum kalmaz.

-Doğrusu bilmem ama ölçüyü bir yana bırakacaksak ilkin doğruluğu düşünmek bana uygun görünmüyor. Önce ölçünün ne olduğunu arayalım, bana sorarsan.

-Haydi, gönlün hoş olsun, seni kırmak istemem.

-Başla öyleyse.

-Başlayayım, dedim; ilk bakışta ölçü, öteki değerlerden daha çok bir düzene, bir ahenge benzer.

-Nasıl?

-Ölçü, dedim, isteklerimize, tutkularımıza vurduğumuz bir çeşit dizgindir. Bu anlamın izlerini halk deyimlerinde buluruz. Örneğin, kendini tutma, kendine hâkim olma gibi... Ne dersin?

-Doğru.

-Kendine hâkim olma tuhaf bir deyim değil mi? Kendine hâkim olan, kendinin kölesi olmuş olmuyor mu? Kendinin kölesi olan, kendinin efendisi de demektir. Aynı adam hem köle oluyor, hem efendi.

-Sahi öyle!

-Bana kalırsa, bu deymi şöyle anlamalı: Bir insanın içinde iki yan vardır: Biri iyi, biri kötü. İyi yan, kötü yanı buyruğuna aldı mı, buna kendine hâkim olma diyoruz, bunu yaparı da övmüş oluyoruz. Tersine, kötü eğitim görme,

kötülerle düşüp kalkma yüzünden iyi yan zayıflar da, kötü yanın buyruğuna girerse, böyle birine de kendini kölesi deriz. Buysa kötüleme olur.

-Olur elbet.

-Şimdi devletimize gelelim: Bu iki yanı onda da göreceğiz. Bizim devletimize kendine hâkim diyeceğiz. Çünkü onda iyi yan, kötü yanı buyruğu altına almıştır. Ölçülü, kendine hâkim diye buna diyoruz.

-Evet, bunu görmeliyiz devletimizde.

- Bu demek değildir ki, bizim topluluğumuzda tutkular zevkler; acılar olmayacak. Olacak; hele çocuklarda, kadınlarda, kölelerde, hatta bütün değerlerine rağmen, özgür dediğimiz insanlarda bile.

-Doğru.

-Ama iyi bir yaradılışla, iyi bir eğitimi birleştirmiş; küçük bir azınlık, akıl ve düşünce yoluyla, sade ve ölçülü isteklerle yaşayacak.

-Evet.

-Toplumumuzda, çoğunluğun kötü tutkuları, değerli bir azınlıktaki aklın buyruğuna girmiştin

-Doğru.

-Zevklerine, tutkularına hâkim bir devlet varsa, o da bizim devletimizdir.

-Şüphesiz.

-İşte bundan ötürü, ona ölçülü de diyemez miyiz?

-Diyebiliriz.

-Gene bizim devletimizde yöneten ve yönetilenler; devletin başına kimlerin geçmesi gerektiğinde anlaşmışlardır, değil mi?

-Tabii.

-Bu anlaşmış yurttaşlar arasında ölçü hangi yandadır; yönetenlerde mi, yönetilenlerde mi?

-Her ikisinde.

-Demek ki, demin ölçüyü bir düzene, bir uyuma benzetmekle yanılmamışız?

-Anlamadım, neden?

-Ölçü, yiğitlik ve bilgelik gibi değildir. Bu ikisi toplumun yalnız bir parçasında bulunur. Bütün toplumu da yiğit ve bilge kılar. Ölçüyse, bütün topluma yayılır. Bütün yurttaşlar arasında tam bir düzen kurar. Aşağı, orta, yukarı, güçlü, güçsüz, zengin, fakir herkes aynı ahenge uyar. İşte bu uyuşmaya ölçü diyebiliriz. Bu öyle bir uyuşmadır ki, orada iyi yanla kötü yandan hangisinin başa geçeceği bellidir. İster tek insanın içinde, ister toplumda olsun.

-Düşüncene katılıyorum.

-Güzel, dedim, böylece devletin üç değerini de görmüş olduk, aldanmıyorsam? Geriye kalan ve hepsini tamamlayan değer hangisidir? Doğruluk değil mi?

-Evet.

-Öyleyse Glaukon, biz de avcılar gibi son çalıllığa geldik. Bu çalıllığın içinde aradığımız. Onu kaçırmamak için gözlerimizi dört açalım. Yanbaşımızda bir yerde olacak, kolla her yanı, belki benden önce görür; gösterirsin bana.

-Ah, bir görebilsem, nerede? Yalnız senin ardından gitsek, senin gösterdiğini görmek, benim bütün yapabileni bu işte.

-Öyleyse Tanrılara sığın, gel ardımdan!

-Bunu istiyorum zaten, haydi yürü önden.

-Doğrusu, bulunduğumuz çalılık bir hayli sık, karanla geçilmesi zor, ama gene de yürüyelim bakalım.

-Evet, yürüyelim.

Yanıma yöreme şöyle bir bakıp bağırdım:

-Aman, Glaukon, bir iz yakaladık galiba! Doğruluk kurtulmaz artık elimizden.

-Sevindim buna.

-Biz ne budalaymışız meğer!

-Neden?

-Burnumuzun dibinde duruyormuş da aradığımız, görmüyormuşuz! Avucundakini arayanlar gibi, gülünç olduk. Şuracığa bakacak yerde, uzaklarda aramışız. Onun için gözümüzden kaçmış olacak.

-Ne demek istiyorsun?

-Bak, bana öyle geliyor ki, şimdiye kadar sözünü etimiz şey, doğruluğun ta kendisi. Farkına varamamışız bunun.

-Bu giriş çok uzadı, sabrımız tükendi!

-Peki, bak bakalım haklı mıyım? Bizim devleti kurarken ta başta herkese bir ödev vermiştik ya! İşte bu ödev ya da bunun bir türlü, aldanmıyorsam, doğruluğun ta kendisidir. Bir insanın toplumda yaradılışına uygun bir tek iş görmesi gerektiği üstünde birkaç kez durmuş, bunda da anlaşılmıştı, hatırlarsan!

-Evet, anlaşılmıştı,

-Herkesin kendi işine bakması, başkalarınınkine karışmaması doğru bir şeydir. Bunu herkesin ağızından işitiriz, kendimiz de sık sık söyleriz.

-Söyleriz, evet.

-Kendi işimizi istenilen biçimde yapmak; işte doğruluk bu olabilir dostum! Bunu nereden çıkartıyorum biliyor musun?

-Hayır, söyle.

-Devlette incelediğimiz üç değer vardı ya: ölçü, yiğitlik ve bilgelik. Bunların dışında kalan değer; onları doğuran ve yaşatan değerdir. Baştan da, üç değeri bulursak, geriye kalan dördüncüsü doğruluk olacak, dememiş miydik?

-Evet, ister istemez.

-Evet, ama devlerimizin en iyi bir devlet olmasında en çok payı olan hangi değerdir? Yönetenlerle yönetilenler arasındaki düşünce birliği mi? Askerlerde korkulacak, korkulmayacak şeyleri gösteren törelerin korunması mı? Devletimizin başındakilerin anlayışlı, iş bilir kimseler olması mı; yoksa çocuk, kadın, köle, hür insan, işçi, yöneten, yönetilen, herkesin, başkasının işine karışmadan, kendi işini yapması mı? Bunu kestirmek kolay iş değildir!

-Değildir, tabii.

-Demek toplumda herkesin kendi işini yapma gücü, devletin üstünlüğünde ölçü, yiğitlik ve bilgelik kadar yer tutar.

-Öyledir.

-Öyleyse, öteki değerlerle birlikte devletin üstünlüğünü yapan bu güce doğruluk diyemez miyiz?

-Diyebiliriz.

-Bunu bir başka türlü soralım, bakalım gene aynı düşüncede kalacak mıyız? Devlette yargıçlık yetkisini yönetenlere vermeyecek misin?

-Ona ne şüphe?

- Bunlar yargılarında neyi göz önünde tutacaklar? Yurttaşlar ne kimsenin malım yiyecek ne de kendi malından olacak, Bu değil mi? Evet, tek kaygılan bu olacak.

-Neden? Doğruluk bunu gerektirir diye, değil mi?

-Evet.

-Öyleyse, doğruluk kendi malının sahibi olmak ve kendi işini görmektir diyebiliriz.

-Doğru.

-Bakalım şunda anlaşır mısın benimle: Dülger; kunduracının, kunduracı da dülgerin işine karışsa, biri ötekinin araçlarını ve kazancım alsa ya da aynı adam her iki işi birden yapmaya kalkışsa, devlete çok büyük bir zarar geleceğini sanır mısın?

-Sanmam.

-Ama doğuştan sanatçı olan ya da başka bir işle kazanç sağlayan kimse, sonradan parası, tutanları, gücü ve bunun gibi başka şeylerle böbürlenir de savaşçılardan biri, hiç de ehil olmadan, devletin başındakilere katılmak isterse, böylece bunlar da araçlarını ve kazançlarını değiş tokuş ederlerse ya da bir adam bütün bu işleri bir arada yapacak olursa, bu kargaşalığın, devleti yıkacağından benim gibi sen de şüphe etmezsin herhalde?

-Etmem.

-Demek ki, bir devlet için yıkıcı olan, bu üç sınıfın birbirinin işine karışması, görevlerini değiştirmesidir. Buna da haklı olarak en büyük suç diyebiliriz, değil mi?

-Tabii.

-Devlete karşı işlenen en büyük suça eğrilik demez misin?

-Nasıl demem?

-İşte eğrilğin ne olduğunu gördük, şimdi de tersini alalım. Her sınıf insanın kendi işlerinde kalıp yalnız kendi işleriyle uğraşması da doğruluktur. Bir devleti doğru yapan da budur.

-Bir diyeceğim yok; başka türlü olamaz.

-Ama dur, o kadar kesin konuşmayalım. Şimdi bu dediklerimizi insan için düşünelim. Her insanda da doğruluk buyusa, o zaman ne şüphemiz ne de diyecek sözümüz kalır. Yoksa araştırmamızı başka yöne çeviririz. Şimdilik bu araştırmamızı sonuna getirelim: Başta doğruluğu geniş bir alanda gördükten sonra onu bir tek insanda tanımamız daha kolay olur demiştik. Bu alanı da devlet diye almıştık. Doğruluğun en iyi kurulmuş bir devlette bulunacağını düşündüğümüz için, elimizden geldiğince iyi bir devlet kurduk. Şimdi devlette bulduğumuz bu değeri insan üstünde deneyelim. Ona da uyarsa, ne âlâ! Ama insana gelince iş değişirse, tekrar devlete döner, araştırmamızı genişletiriz. Belki devletle insan arasındaki uyumsuzlukları karşılaştım; birbirlerine sürtersek bundan doğruluk kıvılcımı çıkar, birbirine sürtünen iki odundan ateşin çıkması gibi... Doğruluk, bütün açıklığıyla ortaya çıktı mı, onu artık içimizde sağlam temellere oturturuz.

-En doğrusu bu! Dediğin gibi yapalım. (Platon, çev. Sabahattin Eyüpoğlu, M.Ali Cimcoz,2014:125)

Diyalogda 4 temel erdemle ilgili konuşulmakta, bilgelik, yiğitlik, ölçülülük ve doğruluk kavramlarının ne anlama geldiği sorgulanmaktadır. Diyalogda devleti

iyi yapacak olan şeyler olarak 4 temel erdemin sunulduğu görülmektedir. Bilgelik erdemine sahip bir devletin, yerinde kararlar veren, gerçekten bilge bir devlet olarak tanımlanması; bilgelik erdeminin karar aşamasında devlete nasıl bir özellik kazandığını görmemiz açıdan değerlidir. Burada yüklenen anlamın insan için de geçerli olduğunu düşünebiliriz. İkinci olarak yiğitlik kavramı sorgulanmaktadır. Yiğitlik; korkulacak ve korkulmayacak şeyler üzerine sarsılmaz bir inanç olarak tanımlanmakta, ardından doğruluk ve ölçülülük kavramları ele alınmaktadır. Doğruluk kavramı, daha sonraki bazı diyaloglarda da göreceğimiz gibi adalet erdemini karşılamaktadır. Ölçülülük, tutkulara vurulan dizgin, kendine hakim olma, kendini tutma olarak tanımlanmaktadır. Doğruluk kavramına ise kendi işini yapma gücü ve herkesin kendi yapması gereken işi yeri getirmesi anlamları yüklendiği görülmektedir. Temel erdemlerin bir arada ortaya konduğu bir metin olması yönüyle, diyalog önemlidir.

Metinde devlette bulunması gereken değerler sorgulanırken, bu değerlerin; bilgelik, yiğitlik, doğruluk ve ölçülülük olduğunu sonucuna varılmıştır. Diyalogda bu değerlerin devlete ait olduğu vurgulanmakta, insana uyup uymadığının sorgulanacağı belirtilmektedir. Yukarıdaki diyalogun devamından bir bölüm aşağıda ele alınmıştır. Aşağıda, önceki bölümde bahsedilen devlette bulunması gereken değerler ile insanda bulunması gereken değerlerin benzer olup olmadığı üzerine sorgulama yapılmaktadır.

-Biz bir devlete ne vakit doğru diyorduk? İçindeki üç sınıftan her biri kendi işini gördüğü zaman ve bu üç sınıfın karşılıklı durumları ve değerlerinden ötürü de bu devlet ölçülü, yiğit ve bilge olduğu zaman değil mi?

-Doğru.

-Öyleyse, bir insanın içinde de aynı değer bölümlerini bulursak, bu insana da devlete verdiğimiz adlan verebiliriz, değil mi?

-Tabii.

-İşte dostum, şimdi şunu bilmemiz gerekiyor; bu da kolay insanın içinde böyle üç bölüm var mı, yok mu?

-Kolay mı dedin? Bana pek kolay gelmiyor; Sokrates!

Hem atasözünün de dediği gibi, “güzel şey zor olur”

-Haklısın, Glaukon, dedim; hem bana sorarsan bizim şimdiye kadar tuttuğumuz konuşma yoluyla, korkarım kesin bir sonuca varamayacağız. Bizi dilediğimiz yere götürecek yol daha uzun, daha dolambaçlı. Ama doğrusu şimdiye kadar incelediğimiz sorunlarda bu yol hiç de yersiz değildi, sanırım.

-Bu yol yetmez mi bize? Ben kendi payıma yetinirim bununla.

-Bence de yeter, artar bile.

-Öyleyse yılma, devam et yoluna.

-Peki. Devletteki değişik hallerin her insanda bulunduğunu kabul etmek zorunda değil miyiz? Devlet bunları bizden almaz da nereden alabilir? Sertlikleriyle tanınmış Trakyalıların, İskitlilerin ve bütün kuzeylilerin devletlerinde de aynı sertlik ve taşkınlık görülür. Bilim tutkusu da bizim memleketin özelliği sayılabilir. Fenikelilerle Mısırlılardaysa hemen göze çarpan bir para tutkusu vardır.

Bu özelliklerin devlete geçmeyeceğini ileri sürmek gülünç olmaz mı?

-Olur elbet.

-Bunun böyle olduğu su götürmez, anlaşılması da kolay.

-Doğru.

-Ama işin güç olan yanı şu: Acaba bütün yaptığımız şeyleri bize tek bir ilke mi yaptım; yoksa üç türlü davranışımızın üç ayrı ilkesi mi vardır? Yani bu üç ilkeden biri bizi bilgi edinmeye, biri taşkınlığa, öfkeye, biri de yemeye içmeye, çiftleşmeye ve buna benzer isteklere sürer mi diyeceğiz? Yoksa bütün bunları hep aynı duyguyla mı yaparız? İşte bunu kestirip atmak o kadar kolay değil.

-Bence de öyle,

-Öyleyse, bu üç ilke birbirinin eşi midir, yoksa ayrı ayrı şeyler midir, arayalım bakalım aynı yoldan.

-Hangi yoldan?

-Şunu biliriz: Bir tek şeyin aynı zamanda ve aynı yönüyle birbirinin tersi iki şeyi yapması ya da bu iki şeye birden uğraması mümkün değildir. Bu da şu demektir:

Bir yerde ters iki şey görürsek, bunlar bir tek ilkeden değil, değişik ilkelerden gelir.

-Öyle.

-Öyleyse, şuna cevap ver bakalım.

-Sor.

-Bir tek şey aynı zamanda ve aynı yanıyla hem durur; hem yürür olur mu?

-Olmaz.

-Bunu daha da iyi belirtelim ki, ileride bir anlaşmazlık olmasın. Biri çıkar da bize, duran bir adamın elini kolunu oynattığını, dururken kımıldadığını söylerse, bu yanlışır. Bir yanı dururken bir yanı oynuyor demek, daha doğrudur diyeceğiz, değil mi?

-Evet.

-Ama karşımızdaki kurnazlık edip, topacı örnek getirebilir. Ucu aynı yerde kalıp, kendi çevresinde dönen topaç hem duruş, hem dönüş halindedir. Yer değiştirmeden dönen her şey de onun gibidir, diyebilir bize. Biz de, hayır; deriz ona; topacın dönen yeri ayrı, duran yeri aynıdır. Topacın eksenıyla çevresini ayırt etmek gerekir: Dönen topaç bir yana eğilmedikçe eksen bakımından durgun, çevresi bakımından hareket halindedir: Ama bu arada eksen de sağa sola, ileri geri eğiliyorsa, topacın hiçbir yeri durmuyor deriz.

-Doğru söylemiş oluruz,

-Demek ne denli zorluk çıkarılırsa çıkarılsın düşün- gizden caymayacağız. Bir şeyin aynı zamanda, aynı yanıyla birden, ters iki şey olabileceğine, yapabileceğine inanmayacağız.

-Ben kendi payıma inanmam.

-Buna karşı söylenebilecek şeyler üzerinde teker teker durmamız gerekmez. Bu ilkeyi doğru sayıp, yolumuza gidelim. Ama şunu da unutmayalım: İleride bu ilkenin yanlış olduğunu görürsek, ondan çıkaracağımız bütün sonuçlar da güme gider.

-Peki, ilerleyelim yolumuzda.

-Evet demekle hayır demek, bir şeyi istemekle istememek; çekmek ve itmek... Bütün bu çeşit istekler ya da işler birbirinin tersi sayılmaz mı?

-Sayılır elbet.

-Açlık, susuzluk gibi haller, istekler; dilekler için de aynı şeyi söyleyebiliriz, değil mi? Örneğin, bir insan bir şeyi arzuladığı zaman, içi onu çekiyor elde etmek istiyor demektir. Onu istedikçe de hep kendi kendine "evet" deme halindedir. Sanki biri ona ne istediğini soruyormuş, o da isteğinin yerine gelmesi için sabırsızlanıyormuş gibi.

-Öyledir.

-İstememek, dilememek, arzulamamaksa bir şeyi kendinden uzaklaştırmak, itmek demek değil midir? Bunlar deminkilerin tersi olmaz mı?

-Olur tabii.

-Bunda anlaştık, isteklerin çeşitlere ayrıldığı ve bunlardan en göze çarpanın açlık ve susuzluk olduğunu söyleyebilir miyiz?

-Söyleyebiliriz.

-Açlık, yemek isteği, susuzluk da içmek isteği değil midir?

-Öyledir.

-Peki, susuzluk, içimizdeki içmek isteğinden bir şey olabilir mi? Örneğin, susamak, ya sıcak ya soğuk, ya az ya çok belli bir içkiyi istemek midir; yoksa içme isteğine sıcaklık da karışınca buna serinlik isteğini ya da sıcaklık isteğini de katmış olmaz mıyız? Gene susuzluk çok olunca, içme isteği de çok olur; az olunca da az. Ama susuzluğu tek başına alacak olursak, onun istediği içmekten, içkinin kendisinden başka bir şey değildir. Açlık da sadece yemek isteğidir.

-Doğru, her istek kendi başına en tabii karşılığını ister. Şu, ya da bu türlü belli bir şeyin istenmesi, araya bazı takıntıların karışması demektir.

-Biri çıkıp da, istenen şey içki değil, iyi bir içkidir; yiyecek değil, iyi bir yiyecektir derse şaşırmayalım. Çünkü her şeyin iyisini istemek tabiidir. Onun için de susuzluk bir içme ve iyi bir şey içme isteğidir, içeceği şey ne olursa olsun, öteki istekler de böyledir.

-Karşı tarafın ileri sürdüğü de pek yabana atılmaz!

-Peki ama bir şeyin karşılığı belli bir şey de olsa, durum değişmez sanırım. Her şeyi tek başına alacak olursak karşılığım gene tek başına düşünebiliriz.

-Anlamadım.

-Bir şey, bir başka şeye göre büyüktür dersem, anlamaz mısın?

-Anlarım.

-Bir başka şeye göre de küçük?

-Evet.

-Peki, bir şeyin çok büyük olması, çok küçük olan bir şeye göre değil midir?

-Evet.

-Bir şey daha büyük olduysa, daha küçüğüne göre olmuştur. Büyük olacaksa da küçüğüne göre olacaktır

-Şüphesiz.

- Daha çok, daha aza göre; iki kat yarıya göredir Her şeyde böyle değil midir? En ağır en hafife, en hızlı en yavaş, sıcak da soğuğa, değil mi?

-Doğru.

-Peki, bilimler için de doğru değil mi bu söylediklerimiz? Bilim, öğrenilmesi gereken bir şeyin, her ne olursa olsun, kendi başına bilgisini elde etmek değil midir? Ama özel, belli bir bilim, özel ve belli bir şeyin bilgisidir. Bunu şöyle anlatayım: Ev kurma bilimi ortaya çıktığı vakit bu bilim ötekilerden ayrıldı, mimarlık dendi ona, değil mi?

-Doğru.

-Ona ayrı bir ad verilmesi, ötekilerden başka bir çeşit bilgi olmasından ötürü değil midir?

-Evet

-Belli bir bilim olması, belli bir konusu olduğundan değil midir? Öteki bilim ve sanatlar için de bunu söyleyemez miyiz?

-Söyleyebiliriz.

-Şimdi bak bakalım, anlayabiliyor musun demin söylediğimi? Özü gereği, bir şeye bağıntısı olan her şey, tek babına ve kendi içinde ele alınınca, yalnız kendisine bağlı kala: Buna karşılık belli şeylerle ilgileri bakımından ele alınırsa, kendisi de belli bir şey olur! Bu demek değildir ki, bir şey ilişkisi olan şeyle birdir. Sağlığa yararlı ya da zararlı şeylerin bilgisinin de yararlı ya da zararlı, iyiyle kötüyü bilmenin de, iyi ya da kötü olduğunu söylemek istemiyorum, şunu demek istiyorum: Hekimlik bilgisi tek başına ayrı bir konu olduğuna ve belli bir şeyi, sağlığı ve hastalığı incelediğine göre, kendisi de belli bir bilimdir. Bunun için de ona sadece bilim demekle kalmıyor; konusunu da ekleyerek, hekimlik bilimi diyoruz.

-Anladım, haklısın sanıyorum.

-Şimdi susuzluğa dönelim: Susuzluğun özüne bakılınca o da bir şeyle ilişkisi olan şeyler arasına girmez mi? Çünkü susadık mı bir şeye susarız değil mi?

-Evet, içkiye.

-Çeşit çeşit içkiler olduğuna göre, çeşit çeşit de susuzluklar var demektir; değil mi? Oysa tek başına susuzluğu ele alırsak, bu az ya da çok, iyi ya da kötü, kısaca belli bir içkiye susamak değildir. Onun aradığı yalnız içilecek şeydir:

-Çok doğru.

-Öyleyse bir insan susadı mı, içinin çektiğini içmekten başka bir şey değildir özlediği, aradığı budur.

-Doğru.

-İnsan içmek ister de bir şey onu durdurursa, araya sadece içmek, herhangi bir hayvan gibi içmek arzusundan başka bir şey katılmış olur; çünkü demin söylediğimize göre, bir şeyin aynı yanılla aynı zamanda değişik etkileri olamaz.

-Evet, olamaz.

-Bunun gibi, bir okçu elleriyle yayı hem itiyor, hem de çekiyor diyemeyiz. Doğrusu, yayı bir eliyle itiyor; bir eliyle de çekiyor demektir.

-Elbette.

-İnsanın arada bir susayıp da kendini içmekten alıkoyduğu olur değil mi?

-Evet, hem de sık rastlanır buna.

-Peki, ne diyebiliriz bunlara? İçlerinden bir şey emrediyor içmelerini, bir başka şey de alıkoyuyor onu bundan. İkincisi birincisini alt ediyor demekten başka çare var mı?

-Yok sanırım.

-Bizi, içmekten böyle alıkoyan şey akıldan gelmiyor mu acaba? Buna karşılık kendimizi tutamaz da içersek, buna sebep tutkular, hastalıklardır diyemez miyiz?

-Diyebiliriz.

-Burada birbirinden ayrı iki şey görmek doğru olur: Biri içimizdeki hesaplayan, düşünen yandır ki, buna akıl yanımız deriz. Ötekiyse, düşünmeyen, sade arzulayan yanımızdır. O, sadece sever acıdır; susar, coşar, doymak, zevk almak ister.

Evet, işi böyle ele almak akla uygun.

-Demek içimizde böyle iki yan var. Ama azgınlık, kızgınlık diye de bir şey var içimizde. Ona üçüncü bir yanımız mı diyelim? Demezsek acaba iki yanımızdan hangisine daha yakındır?

-İkincisine, istekler yanma herhalde.

-Ben de öyle sanıyorum. Duyduğum bir hikâye vardır, ondan da bu çıkıyor. Hikâye şu: Aglaion'un oğlu Leontios Pire'den yukarı gelirken kuzey surlarının dibindeki işkence yerinde cesetler görmüş. Bir yandan bunlara bakmak ister; bir yandan da görmemek için başını çevirmiş. Bir süre görme isteğini yenip yüzünü kapamış, ama sonunda dayanamamış, gözlerini dört açıp ölümlere doğru gitmiş ve bağırarak kendi gözlerine: "Haydi kör olasılar... Alın doya doya seyredin bu güzel manzarayı!"

-Ben de dinlemiştim bu hikâyeyi.

-Bu hikâye gösteriyor ki, kızgınlık isteklerle savaşır kimi vakit. İki yanımızdan da ayrı bir şeydir bu.

-Doğru.

-Çok yerde görmüşüzdür insan aklını dinlemeyip, tutkularına sürüklenince, kendi kendine söylenir kendini zorlayan tutkularına kızar; bu iç savaşında kızgınlık akıldan yana oluyor demektir ama kızgınlığın tutkulardan yana çıkıp akla karşı koymasını, sanırım ne kendinde görmüşsündür ne de başkasında.

-Görmedim sahi.

-Haksız olduğunu anlayan mert bir insan göreceği cezaya kızmaz değil mi? Açlığa, susuzluğa uğrasa, soğukta da kalsa, bunları ettiği haksızlığın yerinde bir karşılığı sayar

-Doğru.

-Ama tersine, bir haksızlığa uğradığım görürse, o zaman kızar, karşı kor, hak bildiği şey için savaşır; yılmadan türlü cefalara katlanır; aç susuz kalır; ya kazanır; ya ölür sonunda. Yahut da akli onu yatıştırır, çobanın köpeği çağırıp susturduğu gibi.

-Bu benzetmen çok yerinde, çünkü devlet adamlarına toplumun çobanları demiştik, onların emrindekileri de köpeklere benzetmiştik.

-Çok iyi anlıyorsun dediklerimi, ama şunu da düşün.

-Neyi?

-Demin kızgınlığı içimizdeki istek yanımıza daha yakın görmüştük. Şimdiyse bunun tersi çıkıyor İçimizde bir çatışma oldu mu, kızgınlık daha çok akıldan yana oluyor

-Çok doğru.

-Peki, kızgınlık akılla bir midir? Değilse onun değişik bir yönü müdür? Öyleyse, içimizde üç değil, iki yan vardır: Akıl ve istek... Yoksa toplumdaki yönetenler, savaşanlar ve para kazananlar gibi içimizde de üç bölüm mü vardır? O zaman kızma gücü, kötü bir eğitimle bozulmamışsa, akla yardım eden üçüncü bir yanımız olur!

-Evet, kızma üçüncü bir yan olmalı.

-Akıldan da, istekten de ayrıldığına göre öyle olacak.

-Bunun doğruluğu ortada. Çocuklarda görmüyor muyuz? Doğar doğmaz azgın bir canlılık içindedirler Çoklarında hiç akıl yokmuş gibidir, birçoklarında da akıl pek geç gelir.

-İyi söyledin doğrusu! Hayvanlar için de doğru bu söylediğin. Demin Homeros'tan aldığımız şu söz de bunu destekler: "Odysseus göğsünü yumruklayarak yüreğine çıkıştı. " Bu sözde de insanın içindeki bir yan başka bir yanını azarlıyor; iyiyle kötüyü ayırt eden akıl, akli dinlemeyen öfkeye çatıyor.

-Öyle.

-Güç bela kıyıya vardık sayılır. Artık toplumdaki bölümlerin insan içinde de olduğunu söyleyebiliriz.

-Evet

-Öyle olunca, bir devleti akıllı yapan neyse, insanı akıllı yapan da odur diyemez miyiz?

-Deriz.

-Bir insan niçin yiğitse, devlet de onun için yiğit değil midir? Bütün değerler için de aynı şeyi söyleyemez miyiz?

-Söyleriz.

-Öyleyse, devlet nasıl doğru olursa, insan da o türlü doğru olur

-İster istemez.

-Devlet nasıl doğru oluyordu? Her sinirin kendi işlerini görmeleriyle; bunu unutmamak, değil mi?

-Unutmadık.

-Öyleyse, içimizdeki yanlardan her biri kendi işini e gördüğü vakit biz de kendi ödevini yapan doğru kişiler oluruz.

-Evet, bunu da aklımızda tutalım.

-Akıl madem ölçülüdür; içimizde olup biten her şeyi kollayıp yönetmek ona düşer; öfkenin işi de onu dinlemek, ondan yana olmaktır değil mi?

-Evet. (Platon, çev. Sabahattin Eyüpoğlu, M.Ali Cimcoz,2014:134)

Yukarıdaki diyalogda bir önceki bölümde devletteki değerler üzerine yapılan sorgulamanın devamı işlenmektedir. Devletteki değerlerin insan için geçerli olup olmadığı tartışılmakta, bu tartışma sırasında erdemlerle ilgili bilgilere de ulaşılmaktadır. Diyalogda sonuç olarak devlette bulunması gereken değerlerle insanda bulunması gereken değerlerin benzer olduğu, ayrıca ele alınan temel erdemlerin hem insanda hem de devlette bulunması gereken değerler oldukları

vurgulanmaktadır. Aynı temel erdemlerin, insan ve devlet için değer olduğunun vurgulanması; diyalogdan edindiğimiz önemli bilgidir.

Aşağıda, diyalogun devamı ele alınacaktır. Metinde erdemlerden bahsedilmekte, erdemler ayrı ayrı açıklanmaktadır.

-Akıl madem ölçülüdür; içimizde olup biten her şeyi kollayıp yönetmek ona düşer; öfkenin işi de onu dinlemek, ondan yana olmaktır değil mi?

-Evet.

-Peki, bu ikisini uzaklaştıran müzik ve jimnastiğin kaynaşmasıdır; dememiş miydik? Bu kaynaşma akıllı kesinleştirir; güzel sözler; güzel bilgilerle besler onu; öfkeyi ölçü ve düzenle gevşetir, yatıştırır; yumuşatır.

-Doğru.

-Böylece yetişen, gerçekten eğitilen, işlerini bilen, gören bu iki yan, içimizde en çok yer tutan, doymak bilmeyen istekleri kumanda eder. Bu istekler beden hazlarına dalarak dal budak salmasın, güçlenmesin; kendi işini görecektir yerde başkalarına kumanda etmeye kalkmasın diye onlara göz kulak olurlar; çünkü isteklerde başa geçme yetkisi yoktur. Geçerlerse bütün hayatın düzenini altüst ederler.

-Ederler elbet.

-Dış düşmanlara karşı da bu iki yan içimizin ve bedenimizin esenliğini korumazlar mı? Biri düşünerek, öbürü savaşarak; biri öğüt vererek, öteki bu öğüdü var gücüyle yerine getirerek.

-Haklısın.

-İnsana yiğit dedirten bu azgın ve taşkın yandır değil mi? Korkulacak korkulmayacak şeyleri akıldan öğrenir; dertlerde olsun, zevklerde olsun insanı dizginleyen akıldır.

-Doğru.

-İnsana bilge dedirten de, buyruk ve öğüt veren de bu küçük akıl yanıdır. Ayrıca akıl, bilgi yoluyla içimizdeki bu üç yanın kurduğu birliğe yararlı olur.

-Öyledir.

-İnsanı ölçülü yapan da gene bu iki yanın anlaşıp uzlaşmasıdır. Yöneten ve yönetilen, kumanda yetkisinin akılda olduğunda anlaşılır mı, insan artık ona karşı gelmez!

-Evet, ölçülü olmak, devlette de insanlarda da budur.

-İnsanın niçin ve nasıl doğru olduğunu da şimdiye kadar birkaç defa söyledik.

-Evet

-Peki, bize doğruluğu devletten başka türlü gösteren bir şey var mı?

-Bunda bir şüphemiz kaldıysa, doğru insanı günlük olaylarla karşı karşıya kor; inceleyebiliriz.

-Hangi olaylarla?

-Doğuşuyla da, eğitimiyle de devletimize benzeyen bir insan alalım, böyle biri kendisine güvenilerek verilmiş bir altın ya da gümüşü iç eder mi? Ondaki kim böyle bir şey bekleyebilir? Bunu olsa olsa ona benzemeyen biri yapabilir.

-Evet, doğru bir adamdan kimse böyle bir şey bekleyemez.

-Böyle bir adam tapınakları soyabilir mi? Hırsızlık eder mi? Dostlarını, devleti aldatır mı?

-Aldatmaz.

-Yeminlerini, sözlerini tutmaz mı? -Tutar elbet.

-Kadınlarla düşer kalkar; ana babasına bakmaz, Tanrılara saygısızlık eder mi?

-Etmez tabii.

-Bunun nedeni, ondaki yanlardan her birinin kendine düşeni yapması değil midir? İster yönetmede olsun, ister yönetilmede.

-Evet, başka nedeni olamaz.

-Peki, sence doğruluk bu çeşit insanların ve bu çeşit devletlerin özelliğinden başka bir şey midir?

-Olmasa gerek.

-Böylece rüyalarımız gerçekleşmiş oluyor. Devletimizi kurmaya başlarken, bir Tanrı belki de bize doğruluğun temelini, örneğini buldurur dememiş miydik?

-Doğru.

-Kunduracı yaratılmış bir adamın yalnız kundura, dülger yaratılmış bir adamın yalnız dülgerlik yapması gerektiğini söylerken, doğruluğun bir izini bulmuşuz meğer.

-Bu örnek bizi doğruluğun aslına ulaştırdı.

-Öyle oldu.

-Doğruluk böyle bir şey olacak. Şu var ki, bu doğruluk insanın dış eylemlerine değil, iç eylemlerine uyuyor. Bize insanın kendini, oluşundaki ilkeleri veriyor. Doğru insanda her bölümün kendi işini göreceğini, içindeki üç ilkenin birbirinin sınırını aşmayacağını anlatıyor bize. Doğru adamın içinde bir düzen kuruluyor. Bu adam kendi kendini yönetiyor; yola sokuyor. Kendi kendinin dostu oluyor. Tıpkı müzikteki alçak, yüksek orta ve bütün ara tonlar gibi. İçindeki üç yanı birbirine bakıyor; çokken, bir tek oluyor; tam bir ölçüye ve uyuma varıyor. Ondan sonra artık ne işe girerirse girerisin, ister zengin olmaya çalışsın, ister bedenini geliştirmeye, ister devlet işlerini görmeye, ister insanlarla alışveriş etmeye; her yaptığında doğru ve güzel diyeceği şey içinde böyle bir düzeni gerçekleştirmek olacak. Bunu yapmasını bilmeyi bilgelik sayacak. Tersine, bu durumun bozulmasına, bu düzeni kurmayı bilmeye de eğrilik diyecek.

--Bunlar hep doğru, Sokrates.

--Öyleyse, doğru insanı, doğru devleti, her ikisinde de doğru olan şeyi bulduk dersek, pek yanlış olmaz.

-Olmaz tabii.

--Bulduk diyelim mi?

-Diyelim.

-Bu iş bitti. Şimdi eğriliği incelemek kalıyor.

-Evet.

-Eğrilik de ister istemez içimizdeki bu üç bölümün uyuşmazlığı olacak. Biri ötekinin işine karışacak, onlara karşı koyacak. Kumandayı kendi eline almak isteyecek. Ona düşenin yönetmek değil, yönetilmek olduğunu hesaba katmayacak. Bizce eğrilik, ölçüsüzlük, korkaklık, bilgisizlik, bir kelimeyle bütün kötülükler işte bu bölümlerin düzensizliği, kargaşasıdır.

-Doğru, bütün kötülüklerin başı budur.

-Doğruluk ve eğrilik belli olduğuna göre, yapacağımız işlerden hangilerinin eğri, hangilerinin doğru olduğu da belli olmaz mı?

-Nasıl?

-İçimizdeki doğrulukla eğrilik bedenimizdeki sağlık ve hastalığa benzer.

-Nasıl benzer?

-Sağlığı yapan sağlam şeylerdir; hastalığı yapan da çürük şeyler?

-Evet.

-Onun gibi, doğruluğu yapan doğru şeyler; eğriliği yapan da eğri şeylerdir.

-İster istemez.

-Sağlık nereden gelir? Bedenimizdeki örgenlerin tabiata uygun bir düzenle sıraya girmesinden, birbirine bağlanmasından değil mi? Hastalıkta bu örgenlerin tabiata aykırı bir sıraya girmesi, birbirine bağlanmamasıdır.

-Öyle.

-Onun gibi, doğruluğu yapan da içimizdeki bölümlerin tabiata uygun bir düzenle sıralanıp bağlanması; eğriliği yapan da, bu bağlanıp sıralanmanın tabiata aykırı oluşudur.

-Doğru.

-Öyleyse, iyilik içimizin sağlığı, güzelliği, düzeni; kötülükse hastalığı, çirkinliği, çürüklüğüdür.

-Öyledir.

-Yapacağımız dürüst işler bizi iyiliğe, dürüst olmayan işler de götürür.

-İster istemez.

-Şimdi şu kaldı inceleyeceğiz; başkaları bilsin bilmesin, doğruluğa uymak, dürüst işler görmek mi yararlıdır ceza görsün görmesin, uslansın uslanmasın, eğri işler görmek, eğri olmak mı?

-Ama Sokrates, bunun üstünde durmak manasız gibi geliyor bana. Bedenin düzeni bozuldu mu yaşayamaz olur insan. Bütün yemekleri, bütün içkileri tatsa, bolluk içinde de olsa, hayatın temelinde bir bozukluk, bir çürüklük oldu mu nasıl yaşayabilir? Öyle bir adam her dilediğini yapabilse de, içindeki kötülükten, eğrilikten kurtulamayacak, doğruluğa, iyiliğe ulaşamayacak, gördük bunu demin.

-Evet, bunun üstünde durmak manasız; ama madem bu gerçeği tam olarak görecektir, onu bulduğumuzdan emin olacak duruma geldik, incelemekten yılmamalıyız.

-Yılmak doğru değil tabii.

-Gel şimdi, kötülüğün çeşitlerini görelim. Bence üstünde durulmaya değer kaç çeşit kötülük olduğunu söyleyeyim sana.

-Söyle, dinliyorum.

-Konuşmamızın bizi ulaştırdığı yüksek yerden bir çeşit iyilik, buna karşı da sayısız kötülükler görüyorum, bunların dördü, üstünde durulmaya değer.

-Ne demek istiyorsun?

-Kaç çeşit devlet şekli varsa, o kadar da insan hali vardır.

-Peki ne kadar?

-Beş devlet şekli, beş de insan hali.

-Söylesene, nedir bunlar?

-Bunlardan biri bizim kurduğumuz devlet şeklidir Ama ona iki ad verebiliriz. Baştakilerden biri ötekilerden üstünse, buna monarşi; baştakiler birbirine eşitse aristokrasi, yani en iyilerin yönettiği devlet.

-Doğru.

-Bence bu ikisi bir yola çıkar; çünkü baştakiler çok da olsa, tek de olsa bizim çizdiğimiz yolda yetişmişlerse, devletin anayasasını değiştirmezler.
-Değiştirmezler gibi geliyor. (Platon, çev. Sabahattin Eyüpoğlu, M.Ali Cimcoz,2014:143)

Diyaloğun bu son bölümünde temel erdemler incelenmektedir. Diyalogda bu kavramlar akıl ve öfke' nin birlikte oluşturduğu güç ile bağlantılı sunulmaktadır. Örneğin ölçülülük, aklın öfkeyi dizginlemesi ve öfkenin aklın buyruklarına uymasıyla ulaşılabilecek bir kavram olarak sunulmaktadır. Bu kısımda doğruluk kavramıyla ifade edilen durumlar, daha önce bahsettiğimiz gibi adalet erdeminin kapsadığı konuları kapsamaktadır. Yani adalet ve doğruluk kavramları aynı konu kapsamını ifade etmek için kullanılmaktadır. Diyalogda, doğruluğun insanın içini düzenleyen ve insanın sonraki yaşamını yapılandırmasına yardımcı olan bir kavram olduğu vurgulanmaktadır. Bu anlamda erdemin insan hayatını etkileme yönüyle ele alındığını söyleyebiliriz. Devlet ve insan için, doğru olanın ne olduğu bilgisine ulaşıldığının belirtilmesi; ulaşılan bilginin erdemler olduğu düşünüldüğünde, erdemlere doğrulukla ilgili nasıl güçlü bir anlam yüklendiğini ortaya koymaktadır.

Diyaloğun sonraki kısmında ise eğrilik ele alınmaktadır. Doğrulukla zıt anlamda sunulan kavram, içimizdeki yanların uyuşmazlığı olarak tanımlanmaktadır. Metinde geçen 'tabiatla uygunluk' vurgusu önemlidir. Yani doğruluğun tabiata uygunluk olarak görülüp, eğriliğin tabiata aykırılık olarak tanımlanması, doğruluğun sadece mantıksal açıdan değil tabiata uyumu yönüyle de sorgulanan bir kavram olduğunu anlamamızı sağlamaktadır. Buradan yola çıkarak, erdemlerin insan yaşamında tabiata uygun yaşama anlamında düzen ve katkı sağlayan bir fonksiyonunun olduğunu söyleyebiliriz.

Aşağıda Menon isimli diyalogdan bir bölüm ele alınacaktır. Bu diyalogda temel erdemlere yapılan vurgu önemlidir. Diyalogda erdem nedir sorusuna cevap aranması, temel erdemlerle ilgili sorgulamaya gidilmesi, erdemlerin nasıl anlamlandırıldığını görmemizi sağlamaktadır.

Menon-Sorularımı cevaplamak hiç de zor olmayacak Sokrates. Mesela bir adamın erdemlerini ele alalım. Bir erkek devleti nasıl yöneteceğini ve bu yönetim ile dostlarının çıkarını sağlamayı ve düşmanlarına ise zarar vermeyi

bilmeli. Ve bu esnada kendi kendine acı çektirmemek için de dikkatli olmalı. Bir kadının erdemi de-tabi öğrenmek istersen-rahatlıkla tanımlanabilir.

Görevleri; evini temizlemek, içeride yaşananları kapıların ardında tutmak ve kocasına itaat etmektir. Her yaşın, her hayat biçiminin, genç ya da yaşlı, erkek ya da kadın, bağlı ya da özgür, farklı bir erdemi var; sayısız erdem var, bunlar için tanım sıkıntısı da yok. Erdem hareketlerimiz ve yaşlarımızla ilgilidir ve eylemlerimizin içinde vardır. Aynısı kötü alışkanlıklar için de söylenebilir Sokrates.

Sokrates-Ne kadar da şanslıyım Menon! Ben sadece bir erdem istemişken, sen bir kovan dolusu arı sundun bana. Arı sürüsü demişken sorayım; bir arının doğası nedir? Senin yanıtın birçok arı türü bulunduğu yönünde olacaktır. Ve ben cevap vereyim, iyi de arıdan arıya fark var. Onca ve başka arı türleri var. Yoksa arılar güzellik, boyut ve şekil gibi niteliklerine göre ayrılmaz mı? Bana ne yanıt verirsin?

Menon-Arıların birbirinden farkı olmadığını söylerim.

Sokrates-Bilmek istediğim Menon, onları ayırmayan fakat benzeştiren nitelikleri nedir; diye sorsam cevap verebilir misin?

Menon-Evet verebilirim.

Sokrates-O halde ne kadar çok ve çeşitli olursa olsun, onları erdem yapan ortak bir doğaları var. Bu nedenle 'erdem nedir' sorusunu yanıtlamak isteyen birisi, gözünü dört açmalı. Anlıyor musun?

Menon-Anlamaya başlıyorum ancak sorunu hala istediği kadar anlayamadım.

Sokrates-Menon erkeğin bir tane erdemi, kadının başka bir tane, çocuğun başka bir tane ve başka bir şeyin başka bir tane erdemi olduğunu söylediğinde, bu sadece erdem için mi geçerlidir? Yoksa aynısını sağlık, ebat ve kuvvet için de söyleyebilir misin? Yoksa sağlığın doğası kasın ve erkek için aynı mıdır?

Menon-Sağlığın hem kadın hem de erkek için aynı olduğunu söyleyebilirim.

Sokrates-Ve aynısı ebat ve kuvvet için de doğru değil mi? Eğer bir kadın kuvvetli ile form ve aynı güç olacak. Demek istediğim, kuvvet, kuvvet olarak aynıdır; kadında ya da erkekte olsun. Bir fark var mıdır?

Menon-Bence yok.

Sokrates-O halde erdem, erdem olarak, aynı olmayacak mı? Bir çocukta ya da yetişkinlikte, kadında veya erkekte?

Menon-Sokrates, bu durumun diğerlerinden farklı olduğunu hissediyorum.

Sokrates-Ama neden? Bir erkeğin erdeminin devleti, kadınının ise evi yönetmek olduğunu söylemiyor muydun?

Menon-Evet böyle söyledim.

Sokrates-Ve ev ya da devlet ya da herhangi bir şey aşırılıklardan kaçınılmadan veya adalet olmadan yönetilebilir mi?

Menon-Tabi ki hayır.

Sokrates-Yani bir devleti ya da evi ılımlı ya da adil yönetenler, onları ölçülü ve adaletle mi yönetiyor olurlar.

Menon-Kesinlikle.

Sokrates-Dolayısıyla hem erkekler hem de kadınlar; eğer iyi erkekler ve kadınlar olmak niyetindeyseler, aynı ölçülülük ve adalet erdemlerine sahip olmalılar?

Menon-Doğru.

Sokrates-Ve bir genç adam ve yaşlı olan, ölçüsüz ve adaletsiz iseler, iyi olabilirler mi?

Menon-Olamazlar.

Sokrates-Yani ölçülü ve adaletli olmalılar.

Menon-Evet.

Sokrates-Demek ki bütün erkekler aynı erdemleri paylaştığı sürece aynı biçimde iyidir.

Menon-Bu da bir çıkarım.

Sokrates-Ve şüphesiz erdemleri aynı olmasa, aynı biçimde iyi de olmazlardı değil mi?

Menon-Olmazlardı.

Sokrates-Şimdi, bütün erdemlerin aynılığı kanıtlandığına göre senin ve Gorgias'ın, erdem ne olduğunu düşündüğünüzü hatırlamaya çalış

Menon- Tamamı için bir tanım mı olacak.

Sokrates-Aradığım şey bu.

Menon-Eğer tamamı için bir tanım varsa, ne söyleyeceğimi bilmiyorum.

Fakat erdem, insanoğlunu yönetme gücüdür.

Sokrates-Peki ya erdem tanımı, bütün erdemleri içeriyor mu? Bir çocuğun ve bir kölenin içindeki erdem aynı mıdır Menon? Çocuk babasını ve köle efendisini yönetebilir, yönetenler bundan sonra köle olabilir mi?

Menon- Sanmıyorum Sokrates.

Sokrates-Hayır aslında bunda küçük bir neden olabilir. Bir kez daha güzel dostum, sana göre erdem yönetim gücüdür fakat buna 'adaletle ve adaletsizce'yi ekliyor musun?

Menon-Evet Sokrates buna katılıyorum. Adalet bir erdemdir.

Sokrates- 'Erdemdir' mi, yoksa 'bir erdemdir' mi dersin Menon?

Menon- Ne demek istiyorsun Menon?

Sokrates- Herşey için ne diyorsam onu diyorum. Bir yuvarlak örneğin, 'bir şekil'dir ve 'şeklin' kendisi değildir. Bu biçimde konuşabilirim çünkü başka şekiller de var.

Menon-Çok doğru ve benim erdem için söylediğim tam da bu, adalet gibi başka erdemler de vardır.

Sokrates-Nelerdir bunlar? Sorarsan benim sana diğer şekillerin adlarını verebileceğim gibi, sen de bana diğer erdemlerin adlarını ver?

Menon-Cesaret ve ölçülülük ve bilgelik ve yüce gönüllülük erdemdir ve bunlar gibi daha pek çokları var.

Sokrates-Evet Menon yine aynı konuya geldik. Tek bir erdem ararken birçoğunu bulduk. Fakat bu sefer öncekinden farklı olarak hepsini çağrıştıran ortak erdemi bulamadık. (Platon, çev. Tuna Poyraz, 2010:78)

Yukarıdaki metinde öncelikle erdem ne olduğuyla ilgili bir diyalog geçmektedir. Sonrasında adalet, cesaret, ölçülülük, bilgelik ve yüce gönüllülük erdemlerinden bahsedilmekte, bu erdemlerden başka erdemlerin de bulunduğu belirtilmektedir. Erdemlerin iyiye ulaşmak için gerekli olduğunun vurgulanması diyalogda vurgulanan bir diğer düşüncedir. Bunun dışında erdem faydalı olduğu da vurgulanmaktadır.

Aşağıda ele alacağımız diyalogda özellikle ruhun iyilikleri, erdemin faydalılığı üzerine düşünceler paylaşılmaktadır. Şimdi Menon isimli diyalogun bir kısmı olan bu diyalogu inceleyelim;

Sokrates-Erdem bizi iyi yapar mı?

Menon-Evet

Sokrates- Bizler iyiyssek kazançlıyız demektir. Ne de olsa bütün iyi şeyler fayda sağlar değil mi?

Menon-Evet.

Sokrates-Demek oluyor ki erdem faydalıdır.

Menon-Olabilecek yegâne çıkarım bu yönde.

Sokrates-O halde bize tek tek faydalı şeylere bir göz gezdirelim: Sağlık ve kuvvet, güzellik ve refah. Bunlar ve bunlara benzeyen diğerlerine faydalı deriz, değil mi?

Menon-Doğru

Sokrates-Bu şeyler bize zarar da verebilir. Katılmıyor musun?

Menon-Haklısın.

Sokrates-Peki bunların kazançlı ya da aksi olabileceğine yön veren prensip nedir? Doğru kullanıldıklarında faydalı, yanlış kullanıldıklarında zararlıdır, değil mi?

Menon-Muhakkak

Sokrates-Şimdi de ruhun iyiliklerini değerlendirelim. Ölçülülük, adalet, cesaret, süratli kavrayış, hafıza, yüce gönüllülük ve benzerleri...

Menon-Şüphesiz.

Sokrates-Bunlar bilgi değil başka bir tür. Bazen faydalı bazen zararlılar. Örneğin cesaret bir tür emniyet olan ihtiyatlı olmayı gerektirir. Muhakemesi olmayan kişi cesaretinden zarar görür; varsa ondan faydalanır.

Menon-Doğru

Sokrates-Aynısı ölçülülük ve hızlı kavrama için de söylenebilir. Muhakeme ile yapılan şeyler faydalı, muhakeme yapılmadan yapılan şeyler zararlıdır.

Menon-Çok doğru.

Sokrates-Genelde, ruhun sürdürdüğü ya da kalkıştığı her şey, bilgeliğin ışığında olduğunda mutlulukla, budalalığın rehberliğinde ise tam tersi biçimde neticelenir?

Menon-Doğru görünüyor.

Sokrates-O halde erdem, ruhun faydalı olabilecek bir niteliğidir. Bilgece ya da ihtiyatlı olmalıdır çünkü ruhun hiçbir niteliği tek başına faydalı ve zararlı değildir. Bilgelik ya da budalalığın katkısı ile faydalı veya zararlı hale gelirler. Bu nedenle erdem faydalıysa bir tür bilgelik ve sağduyu olmalı.

Menon-Kesinlikle katılıyorum.

Sokrates-Az önce bahsettiğimiz sağlık ve benzerleri ise bazen iyi bazense kötüdürler. Tıpkı ruhun kendisinin bilgeliğin rehberliğindeyken zararlı çıktığı şeyler gibi, onlar da ruhun onları doğru ya da yanlış yönlendirmesine göre faydalı ve zararlı olmazlar mı?

Menon-Doğru.

Sokrates-Bilge ruh onları doğru yönlendirirken ahmak olanı yanlış yönlendirir.

Menon-Evet.

Sokrates-Bu insan doğası için evrensel bir doğru değil midir? Eğer iyi olacaklarsa bütün diğer şeyler ruha, ruh ise bilgeliğe tutulmuştur. Bilgelik faydalı olana çıktığını ve erdemin de faydalı olduğunu söyleyebilir miyiz?

Menon-Elbette.

Sokrates-Böylelikle erdemin bir bütün ya da parçalı olarak bilgelik olduğu sonucuna mı vardık.

Menon-Sözlerinin çok doğru olduğunu düşünüyorum Sokrates. (Platon, çev. Tuna Poyraz,2010: 99)

Yukarıdaki bölümde, ruhun iyiliklerinin ölçülülük, adalet, cesaret, süratli kavrayış, hafıza, yüce gönüllülük ve benzerleri olduğundan bahsedilmektedir. Bunun dışında son kısımda, Platon ve Sokrates felsefesinde önemli bir kavram olan erdemin, bilgelik olduğu vurgulanmaktadır. Ayrıca ruhun iyilikleri olarak erdemlerden bahsedilmesi, ‘iyi’ ve ‘erdem’ kavramları arasında ilişkinin kurulması yönüyle önemlidir. Şimdi de bu erdemleri, diyaloglarda bilgelik, cesaret, adalet ve ölçülülük olarak ayrı şekilde ele alındığı bölümlerden yola çıkarak inceleyelim.

2.2.1 Platon’un Eserlerinde Bilgelik Erdemi

Platon’un eserlerinde dört temel erdem vurgulanmakla birlikte, dört temel erdem olarak bahsettiğimiz bilgelik, adalet, cesaret ve ölçülülük kavramları, ayrı ayrı olarak da yer almıştır. Aşağıda bilgelik erdeminin konu edildiği diyaloglardan bazıları ele alınmaktadır. Bilgelik erdeminin ayrıca ele almak, kendini bilme ile kurulan ilişkileri daha net görebilmemiz açısından önemlidir.

Sokrates-Genelde, ruhun sürdürdüğü ya da kalkıştığı her şey, bilgeliğin ışığında olduğunda mutlulukla, budalalığın rehberliğinde ise tam tersi biçimde neticelenir?

-Menon-Doğru görünüyor.

Sokrates-O halde erdem, ruhun faydalı olabilecek bir niteliğidir. Bilgece ya da ihtiyatlı olmalıdır çünkü ruhun hiçbir niteliği tek başına faydalı ve zararlı değildir. Bilgelik ya da budalalığın katkısı ile faydalı veya zararlı hale gelirler. Bu nedenle erdem faydalıysa bir tür bilgelik ve sağduyu olmalı.

Menon-Kesinlikle katılıyorum.

Sokrates-Az önce bahsettiğimiz sağlık ve benzerleri ise bazen iyi bazense kötüdürler. Tıpkı ruhun kendisinin bilgeliğin rehberliğindeyken zararlı çıktığı şeyler gibi, onlar da ruhun onları doğru ya da yanlış yönlendirmesine göre faydalı ve zararlı olmazlar mı?

Menon-Doğru.

Sokrates-Bilge ruh onları doğru yönlendirirken ahmak olamı yanlış yönlendirir.

Menon-Evet.

Sokrates- Bu insan doğası için evrensel bir doğru değil midir? Eğer iyi olacaklarsa bütün diğer şeyler ruha, ruh ise bilgelige tutulmuştur. Bilgelik faydalı olana çıktığını ve erdemin de faydalı olduğunu söyleyebilir miyiz?

Menon-Elbette.

Sokrates-Böylelikle erdemin bir bütün ya da parçalı olarak bilgelik olduğu sonucuna mı vardık?

Menon-Sözlerinin çok doğru olduğunu düşünüyorum Sokrates (Platon, çev. Tuna Poyraz,2010: 99)

Yukarıda paylaştığımız diyalogun ilk kısmında, ruhun, bilgelğin ışığında mutluluğa ulaşacağı belirtilmektedir. Mutluluk ve iyi kavramları Sokrates ve Platon felsefesinde nihai amaç olarak yer bulmaktadır. Bu açıdan diyalogda kurulan ruh, bilgelik, mutluluk ilişkisi oldukça önemlidir.

Sokrates-Şimdi tekrar konuşalım. Biz elimizden geldiğince iyi olmak istiyoruz, değil mi?

Alkibiades-Evet.

Sokrates-Hangi erdemlerde?

Alkibiades-İnsanı iyi kılan erdemde elbette.

Sokrates-Hangi konuda iyi kılan?

Alkibiades-Yapılan işleri nasıl idare edeceğimiz konusunda.

Sokrates-Hangi işlermiş bunlar? Binicilik mi?

Alkibiades-Hayır.

Sokrates-Bu iş hakkında bir süvariye danışırız öyle değil mi?

Alkibiades-Evet.

Sokrates-Peki, gemicilik işleri mi?

Alkibiades-Hayır.

Sokrates-Bunu da gemicilere sorarız.

Alkibiades-Doğru.

Sokrates-Öyleyse hangi işler? Kim idare eder o işleri?

Alkibiades-Atinalı adamların idare ettikleri işler.

Sokrates-Bilgili olanların mı, bilgisiz olanların mı?

Alkibiades-Bilgili olanlarının.

Sokrates-Öyleyse yaptığı işte bilgili olan adam aynı zamanda iyidir.

Alkibiades-Evet.

Sokrates-Bilgili değilse de kötüdür.

Alkibiades-Doğru. (Platon, çev. Yunus Bakıhan Çamurdan,2010:144)

Yukarıdaki bölümde, yaptığı işte bilgili olan kişinin 'iyi' olduğu belirtilmektedir. Diyalogda bilgili olmak ve iyi kavramları arasında kurulan bağlantı önemlidir. Bilgili olmanın 'iyi olmak' ve 'kötü olmak' arasında ayırt edici bir unsur olarak sunulması, bilgelik erdemine verilen önemi göstermektedir. İleriki

bölümlerde bilgelik erdemi ile kendini bilme kavramı ilişkisinin kurulduğu pek çok diyalog ele alınacaktır. Bilgelik erdeminin Platon'un eserlerinde nasıl anlamlandırıldığıyla ilgili bilgiler, kendini bilme kavramının çerçevesini de daha iyi görmemizi sağlayacaktır. Örneğin, diyalogda bilgelik erdeminin iyi olmak için ayırt edici bir unsur olarak sunulması, bilgelğin 'iyi' amacına ulaşmak için koşul olduğu bilgisini bize sunmaktadır. Bu anlamda kendini bilme ve bilgelik ilişkisi de önem kazanmaktadır.

2.2.2 Platon'un Eserlerinde Cesaret Erdemi

Bilgelik erdemi gibi cesaret erdemi de Platon'un eserlerinde oldukça fazla yer bulmuştur. Cesaret erdeminin nasıl anlamlandırıldığını görmek, kavramın kendini bilme kavramıyla olan ilişkisini daha net ortaya koymamıza yardımcı olacaktır. Şimdi de Platon'un Meneksenos isimli eserinde cesaret erdemi ile ilgili geçen bazı bölümleri inceleyelim. Aşağıda inceleyeceğimiz diyalogda korkaklık ve cesaret kavramları üzerine sorgulama yapılmakta, ayrıca erdemlilik kavramı incelenmektedir.

Eylemleri böylesine idi burada yatanların ve kendi ülkeleri için ölen diğerlerinin; onlar hakkında çok ve değerli şeylerden konuştum ve yine de anlatılacak daha birçok ve değerli şeyler kaldı, birçok günler ve geceler onları anlatmaya yetmeyecek. Onlar unutulmasın ve her baba erkek çocuklarına onların da atalarının saflarından kaçmayacak birer asker olduklarını, korkaklıktan sakındıklarını hatırlatsın. Size bugün rica ettiğim gibi, gelecekte de sizden birine rastladığım da, hatırlatmaya ve rica etmeye devam edeceğim. Ey sizler, kahramanların oğulları, erkeklerin en cesuru olmaya uğraşın. Ve şimdi, babalarınızın savaşa giderken başına bir şey gelirse diye, size ne söylemem gerektiğini tekrarlamam gerektiğini düşünüyorum. Sizlere, onlar ne söylediler diye duyduklarımı ve o zaman ne söylediklerinden yola çıkarak, eğer şimdi sesleri olabilseydi ne söylemek isteyebileceklerini anlatacağım. Ve siz, ben onların sözlerini tekrarlarken onları duyduğunuzu hayal etmelisiniz.

Oğullar, olay babalarınızın cesur erkekler olduklarını kanıtlıyor, çünkü biz onursuzca yaşayabilirdik ama siz ve sizin çocuklarınızı rezil etmek ve bizim kendi babalarımızın ve atalarımızın ve atalarımızın şereflerini lekelemek yerine, onurluca ölmeyi tercih seçtik. Hayat, kendi ırkının şerefini lekeleyen biri için hayat değildir ve böyle birine ne insanlar ne de tanrılar dostçadır, bu dünyada da öldükten sonra aşağıdaki dünyada da. Sözlerimizi hatırlayın öyleyse, hedefiniz her ne ise ona ulaşmak için tek koşulun erdem olmasını

sağlayın ve bilin ki bunsuz, bütün sahip olduklarınız ve arayışlarınız onursuz ve kötüdür. Çünkü servet insanlara onur kazandırmaz, eğer o bir korkaksa, böyle birinin serveti başkasına aittir, kendisine değil. Güzellik ve bedenin gücü korkak bir adamda hoş görünemez, fakat tersine, ona sahip olanı daha göze çarpar kılar ve korkaklığını ortaya koyar. Ve bütün bilgiler, adalet ve erdemden ayrıldığı zaman kurnazlık olarak görülür, bilgelik olarak değil, dolayısıyla bunu ilk, son, daim ve herşeyi içine alan, hedefiniz yapanaşmayı, eğer mümkünse, sadece bizi değil bütün atalarınızı erdemlilikte ve bilin ki erdemlilikte bizim sizi aşmamız bize sadece utanç verir, ama sizin tarafınızdan aşılma bizim için bir mutluluk kaynağıdır. Ve bu yarışta biz büyük bir olasılıkla yenileceğiz ve siz büyük ihtimalle zaferle çıkacaksınız, eğer siz hayatlarınızı, atalarınızın şanlarını kötüye kullanmayacak ya da boşa çıkarmayacak şekilde, kendine saygısı olan bir adam için kendisi için değil atalarının şanından dolayı onurlandırılmasının en büyük onursuzluklar olduğunu bilerek düzenlemeyi öğrenirsiniz. Ebeveynin onuru, sonrakilerin makul ve asil bir hazinesidir, fakat bu kendi paranız ve şanınız olmadığı için bu hazineyi kullanmak zorunda kalıp sizden sonraki kuşaklara bırakmamak,, benzer şekilde çirkin ve onursuzcadır. Ve bizim kurallarımızı takip ederseniz, kader saati çalıp sizi buraya getirdiğinde tarafımızdan dost olarak göreceksiniz, fakat eğer bizim sözlerimizi ihmal eder ve yaşamlarınızda rezil olursanız kimse sizi karşılamayacak ve istenmeyeceksiniz. Çocuklarımıza verilmesini istediğimiz mesaj budur.

Bazılarının halen hayatta olan anne ve babalarını vardır ve onlarda, -eğer ki bu olası görünüyorsa –biz ölürsek, felaketi mümkün olduğunca hafife almalarını ve birbirine başsağlığı dilememelerini rica ediyoruz, çünkü yeterince kaderleri var ve birilerinin daha da üstüne gitmelerine ihtiyaç olmayacak. Biz şefkatle onların yaralarını iyileştirirken, onlara tanrıların, duaların önemli bir bölümünü duyduğunu hatırlatmamıza izin verin, çünkü dualarında çocuklarının sonsuza kadar yaşamasını dilemediler, fakat çocuklarının cesur ve şanlı olmalarını dilediler. Ve çocukları buna, en iyiye ulaştılar. Ölümlü bir adam, hayatındaki her şeyin istediği gibi olacağını umamaz ve onlar, eğer kötü kaderlerini kahramanca taşırlarsa, gerçekten de cesurların cesur babaları sayılırlar. Fakat kaderlerine izin verirlerse, onların bizim ebeveynimiz olduğu konusunda kuşku duyulacak ve bizi övenlerin iddia ettiği adamlar değiliz, demek olacaktır. İki alternatifin de gerçekleşmesine izin vermeyin, bunun yerine ebeveynimizin, bizim asıl ve gerçek övücüleri hayatta dürüst olan ve oğullarını erkek olarak yetiştirmiş olmasını sağlayın. "Her şey kararında" sözü görünüşe göre ve gerçekten de doğru bir eski sözdür. Mutluluğu mümkünse tam olarak, değilse mümkün olduğunca kendisinde bulan, diğer adamların belirsizliklerine veya kaderindeki değişikliklere dayanmayan bir adam, hayatını en iyi şekilde düzenlemiş demektir. O, soğukkanlı, cesur ve bilgedir. Zenginlikleri elde ettiğinde ve kaybettiğinde, çocukları olduğunda ve öldüğünde şu atasözünü hatırlayacaktır: "Ne çok neşelen, ne de çok kederlen. ", çünkü o kendisine güvenir. Ve biz de ebeveynimizin böyle olmasını isteriz. Bu bizim sözümüz ve dileğimizdir ve biz kendimizi sunarken, bu zamanda ölmemiz gerekirse diye ne fazla matem tutuyoruz ne de fazla korkuyoruz. Ve biz, baba ve annelerimize bu duyguları gelecekteki hayatlarında da taşımaları için yalvarıyoruz ve emin olsunlar ki bizim için kederlenip matem tutmaları bizi

sevindirmez. Fakat eğer ölümler yaşayanlar hakkında birşeyler biliyorsa, ebeveynimiz kendilerini zavallılaştırıp, kötü kaderlerini çok fazla yüreklerinde taşırlarsa bizi hiç memnun etmeyecektir ve onlar kayıpların tevekkülle karşılasa bizi çok memnun edeceklerdir. Çünkü bizim hayatlarımız kesin olarak, matem tutulması değil övülmesi gereken, en soylu biçimde bitecek. Ve eğer zihinlerini, bizim karılarımızın ve çocuklarımızın bakımına ve yetiştirilmesine verirlerse, kötü kaderlerini daha çabuk unutacaklar ve daha iyi ve soylu bir yolda yaşayacaklar ve onları daha çok seveceğiz. (Platon, çev. Hasan Gül,2010:44)

Yukarıdaki metinde insanın cesur olması gerektiği öğütlenmektedir. Ayrıca servetin insanı zengin etmeyeceği, korkak birinin servetinin aslında başkasına ait olduğu belirtilmektedir. Sonrasında erdemlilik vurgusu yapılan metin, diyalog şeklinde olmaması yönüyle diğer metinlerden yapı olarak farklıdır. Diyalogda erdeme ulaşmak için tek koşulun yine erdem olması gerektiği vurgulanmaktadır. Cesaret erdeminin diyalogda nasıl tanımlandığına baktığımızda, kendi bilme kavramıyla birbirini tamamlayan bir yapıya sahip oldukları görülmektedir.

Aşağıda Platon'un Birinci Alkibiades isimli eserinden bir bölüm incelenecektir. Aşağıdaki metinde cesaret ve korkaklık kavramları ile iyi ve kötü kavramları arasındaki ilişkiler ele alınmıştır.

Alkibiades-Ben şereflice olan bazı şeylerin kötü olduğunu düşünüyorum Sokrates.

Sokrates-Ya şerefsizce olan şeyler? Onların da bazıları iyi midir?

Alkibiades-Evet.

Sokrates-Şu örnekteki gibi bir şey söylüyorsun. Birçok adam savaş alanında yoldaşlarını ya da akrabalarını kurtarmak için ölmüş ve yaralanmıştır. Oysa bu görevden kaçan diğerleri sapasağlam kurtulmuşlardır.

Alkibiades-Doğru bunu söylüyorum.

Sokrates-Bu adamların yaptıkları o şartlarda başkalarını kurtarmaya çalışmaları bakımından şereflice bir davranıştır. Bunun adına da cesaret diyoruz.

Alkibiades -Doğru.

Sokrates-Ama ölmeleri ya da aldıkları yaralar yönünden bakarsan? O zaman kötü müdür?

Alkibiades-Evet.

Sokrates-Öyleyse gösterdikleri cesaret ayrı bir şey, ölmeleri ise ayrı bir şeydir.

Alkibiades -Elbette.

Sokrates-Demek ki insanın savaşta dostlarını kurtarmaya çalışması bir yönden şerefli dir ama başka bir yönden kötüdür.

Alkibiades-Doğru.

Sokrates-Şimdi söyle, bu çaba şerefli olduğu için mi iyidir? Yanılmıyorsam düzelt, bu yolda gösterilen cesaretin şereflice olduğunu söylemiştin. Bu

cesaret iyi midir, kötü mü? Şu yönden bak; iyi ve kötü. Sen hangisini seçersin?

Alkibiades-İyi.

Sokrates- İyilerin arasında da en iyilerini. Ve bunlardan yoksun kalmayı da asla istemezsin.

Alkibiades -Elbette.

Sokrates-Peki ya cesaret? Cesaretten yoksun kalmaya ne kadar bedel biçersin?

Alkibiades -Bir korkak olmaktansa ölüüm daha iyi.

Sokrates-Öyleyse korkaklığın kötülüklerin arasında en kötüsü olduğunu düşünüyorsun.

Alkibiades -Evet.

Sokrates-Ölmek kadar kötüdür herhalde.

Alkibiades -Evet.

Sokrates- Yaşamak ve cesaret, ölmek ve korkaklığın zıddı. Değil mi?

Alkibiades -Evet.

Sokrates-Yaşamak ve cesaret en çok istediğin şeylerken, ölmek ve korkaklık en az istediğin şeyler.

Alkibiades-Evet.

Sokrates-Yaşamak ve cesaretin en iyi şeyler, ölmek ve korkaklığın ise en kötü şeyler olduğunu düşündüğün için mi?

Alkibiades-Doğru.

Sokrates-Savaşta dostunu kurtarmaya çalışmak cesaret iyi bir sonuç verdiği ölçüde şerefli mi diyorsun yani?

Alkibiades-Evet, öyle diyorum.

Sokrates-Ama ölüme sebebiyet vereceği içinde kötüdür, öyle mi?

Alkibiades-Evet.

Sokrates-Demek ki davranışlarımı kötü şeylere sebep olduğu zaman onlara kötü diyor; iyi şeylere sebebiyet verdiği zamansa onlara iyi diyorsun.

Alkibiades-Evet.

Sokrates-Öyleyse iyi oldukları ölçüde şereflice, kötü oldukları ölçüde şerefsizce oldukları mı söylenir?

Alkibiades-Doğru.

Sokrates-Dolayısıyla, savaşta dostunu kurtarmaya çalışmanın şereflice bir şey olduğunu söylediğinde bu, bu davranışın iyi ama kötü olduğu anlamına da gelmiyor mu?

Alkibiades-Sanırım haklısın Sokrates.

Sokrates-Öyleyse şerefli bir şey şerefli olarak görüldüğü ölçüde iyi olamaz.

Alkibiades-Elbette.

Sokrates-Konuya bir de şöyle bak: Şereflice davrananlar iyi davranışlar içinde midirler?

Alkibiades -Evet.

Sokrates-Ve iyi davranışlar içinde olanlar da mutlu olurlar.

Alkibiades-Tabii ki.

Sokrates-Ve iyiyi elde edenler de mutludurlar.

Alkibiades-Doğru.

Sokrates-İyi ve şerefli davranışlar gösterdikleri için mi elde ederler?

Alkibiades-Elbette.

Sokrates-Öyleyse iyi davranışlar içinde olmak iyidir.

Alkibiades-Evet.

Sokrates-Ve mutluluk da iyidir.

Alkibiades-Doğru Sokrates.

Sokrates-Demek ki şerefli olanla iyi olanın aynı şey olduğunu görüyoruz.

Alkibiades-Kesinlikle.

Sokrates-Bu söze sadık kalmak gerekirse, şerefli olan şeyi iyi olarak görmeliyiz değil mi?

Alkibiades-Elbette.

Sokrates-İyi olan şey faydalı mıdır?

Alkibiades-Faydalıdır.(Platon, çev. Yunus Bakıhan Çamurdan,2010:132)

Yukarıdaki metinde cesaretin ‘iyi’ olduğu korkaklığın ise ‘kötü’ olduğu üzerine konuşulmaktadır. O kadar ki korkaklık ölümle kıyaslanmakta, hatta bu kıyas sırasında korkaklığın ölümden de kötü olduğu söylenmektedir. Sonrasında ‘iyi olan’, ‘şerefli olan’ ve ‘mutluluk’ ilişkisi kurulmaktadır. Bu çerçevede korkaklığın ölümle kıyaslanması, şerefli olanın cesaretle ilişkilendirilmesi, ayrıca bu kavramların iyi ve mutluluğa erişmeyi sağladığının vurgulanması, cesaret erdeminin iyi ve mutluluk hedeflerine ulaşma aracı olarak sunulduğunun göstergesidir.

2.2.3 Platon’un Eserlerinde Ölçülülük Erdemi

Ölçülülük kavramı, Platon ve Sokrates felsefesinde önemli bir diğer kavramdır. Ölçülülük erdemi de Platon’un eserlerinde oldukça fazla yerde vurgulanmıştır. Kendini bilme kavramının anlamıyla oldukça benzer yönleri olması sebebiyle çalışmamız için önemlidir. Aşağıdaki diyalogda zenginlik ile ölçülülük ve erdem kavramları arasında bağlantı kurulmaktadır. Menon isimli diyalogdan bir bölümü ele alalım;

Menon-Şimdi, erdemin iyiliği bulma arzusu ve gücü olduğunu söyleyen sen değil miydin?

Sokrates-Evet, böyle dedim.

Menon-Fakat eğer bu doğruysa, iyilik arzusu herkes için müşterektir.

Sokrates-Bu bağlamda kimse diğerinden iyi değildir.

Menon-Doğru.

Sokrates-Bu durumda bir adam iyilik arzusunda diğerinden daha iyi değilse, ona ulaşmakta daha iyi olmalı.

Menon-Aynen öyle.

Sokrates-Yani senin tanımına göre, erdem iyiliği bulma gücüdür.

Menon-Meseleye bakış açını onaylıyorum Sokrates.

Sokrates-O halde başka bir bakış açısından, neye doğru dediğine bakalım. Büyük ihtimalle haklısın. Erdemin iyiliğe ulaşma gücü olduğunu teyit ediyorsun?

Menon-Evet.

Sokrates-İyi olandan kastın sağlık ve refah, altın ve gümüşe sahip olmak, devlet katında yetki ve saygıya sahip olmak... İyi de kastın bu değil mi?

Menon-Evet, hepsi buna dâhil.

Sokrates-O halde yüce kralın kalıtsal dostu Menon'a göre, erdem altın ve gümüş kazanma kuvvetidir. Peki, bunların dindar ve adil biçimde kazanılmış olmasını da ekler misin? Yoksa nasıl kazanıldığı önemli değil mi? Yoksa adaletsiz ve dürüst olmayan kazanımlar da erdem sayılır mı?

Menon-Erdem değil Sokrates, ahlaksızlık...

Sokrates-O zaman adalet, ölçülülük ya da kutsallık veya erdemin başka bir parçası kazanımla beraber gelmeli. Onlar olmadan, iyi olanın kazanımı erdemin başka bir parçası kazanımla beraber gelmeli. Onlar olmadan, iyi olanın kazanımı erdem olmayacaktır.

Menon-Bunlar olmadan erdem nasıl olabilir ki?

Sokrates-Yani altın ya da gümüş dürüst olmayan yöntemlerle sahip olunmaması ya da sahip olunmak istenmemesi de aynı biçimde erdemdir.

Menon-Doğru. (Platon, çev. Tuna Poyraz,2010:86)

Yukarıdaki bölümde erdemin 'iyi' ye ulaşma gücü olduğu vurgulandıktan sonra; altın, gümüş gibi zenginliklere ulaşırken, ölçülülük ve adalet gibi erdemlerin olup olmadığının gözetilmesi gerektiği belirtilmektedir. Ölçülülük, adalet gibi erdemler olmadan ulaşılan zenginliğin erdem olmayacağı, hatta ahlaksızlık olacağı vurgulanmaktadır. Diğer yandan, erdemin 'iyiliğe ulaşma gücü' olduğunun vurgulanması, erdem ve kendini bilme ilişkisi düşünüldüğünde önemlidir. Diyalogda erdemlilik için ölçülü ve adil olunması öğütlenmektedir. Ölçülü ve sınırları bilerek yaşama anlamı taşıyan kendini bilme kavramı, bu tanımlara bakıldığında ölçülülük kavramının anlamıyla oldukça benzerlikler taşımaktadır. Bu anlamda ölçülülük ve kendini bilme kavramlarının, birbirini tamamlayan, anlam ve amaçları yönüyle oldukça fazla benzerlik taşıyan iki kavram olduğu sonucuna varılabilir.

2.2.4 Platon'un Eserlerinde Adalet Erdemi

Adalet ve kendini bilme kavramları birbirini tamamlayan ve zenginleştiren bir anlam bütünlüğüne sahiptir. Hem adalet erdeminin yerini daha net ortaya koymak hem de sonrasında kendini bilme kavramıyla ilişkisini daha iyi görebilmek için adalet erdemi ayrıca ele alınacaktır. Platon'un Menon isimli eserinden, ölçülülük erdemi bölümünde paylaştığımız kısım aynı zamanda adalet erdemi ile ilgili önemli ifadeler içermektedir. Diyaloğun bir bölümünü tekrar ele alalım;

Sokrates-O halde yüce kralın kalıtsal dostu Menon'a göre, erdem altın ve gümüş kazanma kuvvetidir.

Peki, bunların dindar ve adil biçimde kazanılmış olmasını da ekler misin? Yoksa nasıl kazanıldığı önemli değil mi? Yoksa adaletsiz ve dürüst olmayan kazanımlar da erdem sayılır mı?

Menon-Erdem değil Sokrates, ahlaksızlık...

Sokrates-O zaman adalet, ölçülülük ya da kutsallık veya erdemın başka bir parçası kazanımla beraber gelmeli. Onlar olmadan, iyi olanın kazanımı erdemın başka bir parçası kazanımla beraber gelmeli. Onlar olmadan, iyi olanın kazanımı erdem olmayacaktır. (Platon, çev. Tuna Poyraz,2010:86)

Metinde adaletsiz ve dürüst olmayan kazanımların erdem sayılmayacağı, aksine ahlaksızlık olacağı vurgulanmaktadır. Yine Menon diyalogundan bir bölümü ele alalım;

'Sokrates-Şimdi de ruhun iyiliklerini değerlendirelim. Ölçülülük, adalet, cesaret, süratli kavrayış, hafıza, yüce gönüllük ve benzerleri... Menon-Şüphesiz.' (Platon, çev. Tuna Poyraz,2010:98)

Yukarıdaki bölüm, ruhun iyilikleri sıralanırken; adalet erdeminin ilk sıralarda yer aldığını göstermektedir.

Yine Platon'un Menon eserinden bir bölümü inceleyelim. Ele alacağımız bu bölümde iyi erkek ve iyi kadın olmak için adil ve ölçülü olmak gerektiği vurgulanmaktadır. Sokrates ve Platon felsefesinde hayatın temel amacı olarak belirlenen iyi kavramı ile adalet kavramı arasında kurulan bağlantı, adalet erdeminin insanı temel amaca götüren bir araç olarak ele alınması yönüyle önemlidir.

Sokrates-Yani bir devleti ya da evi ılımlı ya da adil yönetenler, onları ölçülü ve adaletle mi yönetiyor olurlar.

Menon-Kesinlikle.

Sokrates-Dolayısıyla hem erkekler hem de kadınlar, eğer iyi erkekler ve kadınlar olmak niyetindeyseler, aynı ölçülülük ve adalet erdemlerine sahip olmalılar?

Menon-Doğru.

Sokrates-Ve bir genç adam ve yaşlı olan, ölçüsüz ve adaletsiz iseler, iyi olabilirler mi?

Menon-Olamazlar.

Sokrates-Yani ölçülü ve adaletli olmalılar.

Menon-Evet.

Sokrates-Demek ki bütün erkekler aynı erdemleri paylaştığı sürece aynı biçimde iyidir.

Menon-Bu da bir çıkarım.

Sokrates-Ve şüphesiz erdemleri aynı olmasa, aynı biçimde iyi de olmazlardı değil mi?

Menon-Olmazlardı. (Platon, çev. Tuna Poyraz, 2010: 80)

Diyalogun bu bölümünde, iyi erkek ve iyi kadın olmak için ölçülülük ve adalet erdemlerine sahip olunması gerektiği belirtilmektedir. Yukarıdaki diyaloglarda dikkat çeken bir diğer nokta, adalet erdeminin kazanımlarıyla kendini bilme kavramının kazanımları arasındaki benzerliklerdir. Kendini bilme kavramı incelenirken tekrar ele alacağımız bu benzerlikler, bu iki kavramın birbirini tamamlayan özellikte olma durumunu güçlendirmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SOKRATES VE PLATON FELSEFESİNDE ‘KENDİNİ BİLME’ KAVRAMI

Bu bölümde kendini bilme kavramının diyaloglarda geçtiği kısımlar analiz edilecek ve önceki bölümlerde ele aldığımız kavramlar ile kendini bilme kavramı arasında kurulan bağlantılar ortaya konmaya çalışılacaktır. Bu anlamda öncelikle kendini bilme kavramının diyaloglarda geçtiği kısımlar paylaşılacak, sonrasında kendini bilme kavramının nasıl anlamlandırıldığıyla ilgili değerlendirmeler yapılacaktır. İki genel başlık olarak ele alınacak bu bölümde; öncelikle ‘kendini bilme’ kavramı, sonrasında kendini bilme kavramına yakın anlamlı olduğunu düşündüğümüz bazı kavramlar, diyaloglardan yola çıkılarak incelenecektir.

3.1 PLATON’UN ESERLERİNDE ‘KENDİNİ BİLME’ KAVRAMININ GEÇTİĞİ KISIMLARIN ANALİZİ

Bu bölümde, kendini bilme kavramının net olarak ele alındığı Platon’un bazı eserleri ele alınacaktır. Bu eserler Sokrates’in savunması, Gorgias, Kharmides ve Alkibiades’dir.

3.1.1 Sokrates’in Savunması

Sokrates’in savunması isimli diyalogun aşağıdaki bölümünde, kendini bilme ve bilgelik erdemi ilişkisi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca diyalogda ‘kendini bilmek’ ve ‘kendini biliyor sanmak’ kavramları arasındaki farklar ele alınmaktadır.

Belki içinizden biri bütün bunlara karşı diyecek ki: “Sokrates, bunların hepsi güzel ama uğradığın bu suçlamalar nereden çıkıyor? Herhalde alışılanın dışında bir şey yapmış olacaksın ki aleyhine bu gibi suçlamalar var. Sen de herkes gibi olaydın bütün bu dedikodular çıkmazdı; o halde, hakkında acele bir hüküm vermemizi istemiyorsan bide bunların sebebini anlat. ” Bu itirazın haklı ve yerinde olduğunu kabul ederim; onun için ben de size bu kötü şöhretimin nereden çıktığını anlatacağım. Lütfen dikkatle dinleyiniz. Bazılarınız belki şaka ediyorum sanacak; ama inanın ki

tamamıyla doğru söylüyorum. Atinalılar, bu şöhret bende bulunan bir nevi bilgiden, sadece ondan çıkmıştır. Bunun ne biçim bir bilgi olduğunu sorarsanız derim ki “bu, herkesin elde edebileceği bir bilgidir” ben de ancak bu manada bilgim olduğunu sanıyorum. Hâlbuki sözünü ettiğim kimselerin bende olmadığı için size anlatamayacağım insanüstü bilgileri var. Benim böyle bir bilgim olduğunu söyleyen yalan söyler, bana iftira eder. Atinalılar, size belki mübalağa ediyorum gibi gelecek, fakat sözümü kesmemenizi dilerim. Çünkü size şimdi söyleyeceğim sözler benim sözlerim değildir. Size güvenilir bir şahit göstereceğim. Benim bir bilgim varsa, bunun nasıl bir bilgi olduğunu Delphoi tanrısından dinleyin Khairephon'u tanırırsınız; çok eski bir arkadaşım, sizin de dostunuzdu, geçen sürgünde o da sizinle birlikteydi, dönerken de birlikte gelmiştiniz. Khairephon'un huyunu bilirsiniz, kafasına koyduğu şeyi muhakkak yapardı. Bir gün Delphoi'ye gitmiş -lütfen sözümü kesmeyiniz-, benden daha bilgin bir kimse olup olmadığını tanrıya çekinmeden sormuş; Pythonlu tanrı-sözcüsü de benden daha bilgin bir adam olmadığını söylemiş. Khairephon bugün sağ değil, ama kardeşi burada mahkemededir, söylediklerimin doğruluğunu tasdik edebilir. Bunu size sırf bu kötü şöhretimin nereden çıktığını göstermek için söylüyorum. Tanrının bu cevabını öğrenince düşündüm: Tanrı bu sözleriyle ne demek istemiş? Bu muamma nedir? Çünkü az olsun, çok olsun, bende böyle bir bilgi olmadığını biliyorum. Böyle olduğu halde insanların en bilgini olduğumu söylemekle ne demek istiyordu? Tanrı yalan söylemez, yalan onun özü ile uzlaşır bir şey değil. Ne demek istediğini uzun zaman düşündüm; en sonunda işin aslını bir deneyim dedim. Bilgisi belli birini bulup Tanrıya gider, sözünü çürütmek için derim ki: İşte benden daha bilgili bir adam; oysaki sen benim için en bilgili demişsin. Bunun üzerine bilgisi ile ün almış birine gittim, kendisine iyice baktım. Adı lazım değil, denemek için seçtiğim bu adam devlet işleriyle uğraşır. Vardığım sonuç şu oldu: bu adam çok kimselere, hele kendisine bilgin gözüktüyor ama gerçekten hiçbir bilgisi yok. Bunun üzerine kendisini bilgin sandığını, hakikatte ise olmadığını anlatmaya çalıştım. Bunun sonucu, onun da, üstelik orada bulunup beni dinleyen birçok kimselerin de düşmanlığını kazanmak oldu. Yanından ayrılırken kendi kendime dedim ki: doğrusu belki ikimizin de iyi, güzel bir şey bildiğimiz yok; ama gene ben ondan bilginim; çünkü o hiçbir şey bilmediği halde bildiğini sanıyor; ben ise bilmiyorum ama bildiğimi de sanmıyorum. Demek ben ondan biraz bilgiliyim, çünkü bilmediklerimi bilirim sanmıyorum. Bundan sonra başka birine, daha da çok bilgili tanınan başka birine gittim. Gene o sonuca vardım; onun da, daha birçoklarının da düşmanlığını kazandım. Böylece, kendime birçok düşmanlar edindiğimi bile bile, birini bırakıp ötekine gidiyor, gittikçe umutsuzlaşıyor ve kederleniyordum. Artık boynumun borcu oldu, her şeyden önce tanrının sözünü göz önünde tutmalıyım, diyordum. Bilgili denen kim varsa ona başvurarak Tanrının ne demek istediğini anlamam gerekti. Size doğruyu söylemeliyim. Atinalılar, köpek hakkı için, bütün o araştırmalarımın baktım, asıl bilgisizler, bilgilidir diye tanınmış olanlar! Boştur denenlerde ise daha çok akıl var. Size bütün o dolaşp durmalarımı anlatayım, Atinalılar: o kadar didindim, tanrının sözünü çürütemedim. Devlet adamlarından sonra tragedya yazarlara, Dithyrambos şairlerine, her çeşidinden şairlere başvurdum. Kendi kendime, artık bu sefer göreceksin, kendinin onlardan çok

daha bilgisiz olduğunu anlayacaksın, diyordum. Yazılarından bence en işlenmiş parçaları seçtim, ne demek istemiş olduklarını gidip kendilerinden sordum, bir şey öğreneceğimi umuyordum. Yargıçlar, inanır mısınız? Doğruyu söylemeye utaniyorum; ama söylemeliyim. O şairlerin, eserleri hakkında dedikleri, orada bulunan hemen herkesin diyebileceğinden daha iyi değildi. O zaman anladım ki şairler eserlerini bilgilerinden değil, bir çeşit içgüdü ile Tanrıdan gelme bir ilhamla yazıyorlar, tıpkı bir sürü güzel şeyler söyleyip de dediklerinden bir şey anlamayan tanrı-sözcüleri, biliciler gibi. Şairler için de öyle olduğunu gördüm; üstelik onlar, kendilerinde şairlik var diye, bilmedikleri şeylerde de insanların en bilgini olduklarını sanıyorlar. Yanlarından ayrılırken anlamıştım ki, devlet adamları karşısında nasıl bir üstünlüğüm varsa, onlardan da böylece üstünüm. En son, ustalara gittim: çünkü kendimin bir şey bilmediğimin farkında olduğum gibi, onların da hem çok, hem iyi şeyler bildiklerine emindim. Bu sefer aldanmamışım; onlar benim bilmediğim birçok şeyleri gerçekten biliyorlardı ve bunda hiç şüphesiz benden daha bilgin idiler. Ama Atinalılar, gördüm ki iyi ustalarda da şairlerdeki kusur var; kendi işlerinin eri oldukları için en yüksek şeylerden de anladıklarını sanıyorlar, böyle sandıkları için de asıl bilgileri gölgede kalıyordu, o kadar ki Tanrının sözüne geldim, onlar gibi bilgin, onlar gibi de bilgisiz olmaktansa, bilgilerini de, bilgisizliklerini de edinmeyip olduğum gibi kalmak daha iyi değil mi? diye düşündüm; gerek kendime, gerek Tanrı sözüne cevap vererek, benim için olduğum gibi kalmak daha iyi, dedim. Atinalılar, bütün bu araştırmalarım birçok düşmanlar, hem de en kötü, en tehlikeli soyundan düşmanlar edinmeye sebep oldu; birçok iftiralara yol açtı; adim bilge diye çıktı, çünkü beni dinleyenler, başkalarında bulunmadığını gösterdiğim bilginin bende bulunduğunu sandılar. Asıl bilen, Atina yargıçları, belki yalnız Tanrıdır; o sözü ile de insan bilgisinin büyük bir şey olmadığını, hatta hiçbir şey olmadığını göstermek istemiştir; Sokrates demiş olması ancak bir söz gelişidir; "ey insanlar! Aranızda en bilgisi, Sokrates gibi bilgeliğinin gerçekte bir hiç olduğunu bilendir" demek istemiş. İşte böylece Tanrının sözünü düşünerek yer yer dolaşıyor, yurttaş olsun, yabancı olsun, bilge sandığım kimi bulursam konuşup soruyorum; bilge olmadıklarını anlayınca da, Tanrı sözüne hak vererek bilge olmadıklarını kendilerine gösteriyorum. Bu iş bütün vaktimi alıyor, bu yüzden devlet işleriyle de, kendi işlerimle de iyice uğraşacak vakit bulamıyorum; o kadar ki, Tanrıya hizmet edeyim diye yoksul kaldım. Dahası var: birtakım gençler kendiliklerinden başıma toplanıyor; babaları zengin, vakitleri bol; ben önüme aldığım adama sorular sorarken durup dinliyorlar; üstelik bilgiçlerin sorguya çekilmesini dinlemekten hoşlanıyorlar, çok defa bana benzeyerek kendileri de başkalarını denemeye kalkışıyorlar; az bir bilgiyle hatta büsbütün bilgisiz, kendilerini bilgin sananlar sayısız: bunu o delikanlılar da buluyorlar. Sıkıştırdıkları adamlar kendilerine kızacaklarına bana kızıyor, "ah!... bu alçak Sokrates! gençleri baştan çıkarıyor!..." diyorlar. Hâlbuki biri çıkıp da kendilerine sorsa "peki ama bunun için ne yapıyor? Ne öğretiyor?" dese ne cevap vereceklerini bilmezler; fakat şaşkınlıklarını belli etmemek için de her zaman filozoflara karşı çevrilen "bulutlarda, yerin dibinde olup bitenleri öğretmek", "tanrılara inanmamak", "iyiyi kötü göstermek" gibi beylik sözleri sayıp dökerler; çünkü bir şey bilmedikleri halde biliyor görünmek istemelerinin açığa

vurulduğunu söylemeğe bir türlü dilleri varmaz. Onlar ille iyi tanınacağız, sözümüz geçecek diyen, hem de kalabalık insanlardır; benim sözüm açılınca, bir ağızdan konuşup karşılarındakini kandırmayı bildikleri için, öteden beri, ağır iftiralarla kulaklarımızı doldurdular, gene de dolduruyorlar. Meletos'a Anytos'a, Lykon'a, bana saldırmak cesaretini veren, işte bu iftiralar. Meletos, şairlerin, Anytos, ustalarla politikacıların, Lykon da hatiplerin kinlerine tercüman olmuştur. Sözüme başlarken de dediğim gibi, böyle kök salmış bir iftiradan kendimi böyle az bir zamanda temize çıkarabileceğimi ummam. İşte, Atinalılar, size doğruyu söyledim; büyük, küçük, bir şeyi saklamadım, bir şeyi değiştirmedim. Biliyorum ki bu yüzden yine garazlarına uğrayacağım; bu da gösterir ki ben doğruyu söylüyorum, bana iftira ediliyor, sebebi de budur. Şimdi arayın, sonra arayın, bulacağınız hep budur. (Platon, Çev. Niyazi Berkes, 2015:56)

Platon'un Sokrates'in savunması isimli diyalogunun bu bölümünde, kendini bilmek ve bilgelik erdemi ilişkisi işlenmekte, kendini bilmek kavramına oldukça fazla atıf yapılmaktadır. Metinde 'bilgelik' kavramının içinin nasıl boşaltıldığı ve bilgelik kavramının esas anlamıyla halk arasında kullanılan biçimi arasındaki farklar konu edilmektedir. Bilgelik erdemi daha önceki bölümlerde ele aldığımız gibi Platon ve Sokrates felsefesinde temel erdemler arasında yer almaktadır.

Sokrates, yapılan suçlamalar sonucu çıktığı mahkemede kendisini savunmakta, alışlagelenden farklı olarak; kendi kendine soru sorup cevaplamaktadır. Diyalogda Sokrates'in, yapılan suçlamalara karşı Delphoi tanrısının (Python'lu tanrı sözcüsü) Khairehon'a söylediklerinden bahsettiği görülmektedir. Diyaloga göre, Delphoi tanrısı Khairehon'a Sokrates'in en bilge kişi olduğunu söylemiştir. Diyalogda Sokrates, en bilge kişi olmadığını ispat için; bilge olarak tanınan aralarında devlet işleriyle uğraşan, usta ve şairlerin de olduğu kişilerin bilgeliklerini sorguladığını ve bu sorgulamalar sırasında, sorguladığı kişilerin kendi bilgisizliklerini fark etmeyip kendisine (Sokrates'e) kızdıklarını belirtmektedir.

Bu temel üzerinde kendi bilgisizliğini fark etmemek, kendini bilge sanmak gibi kavramlar sorgulanmaktadır. Kendini bilmek kavramına bazı atıflar yapılmakta, bilgelik yeniden tanımlanmaktadır. Diyalogda Sokrates'in kendisini bilgin sanan, hakikatte ise olmadığını söylediği kişiler ile kendisini karşılaştırması dikkat çekicidir. Sokrates burada kendisini, 'bilmeyen ama bildiğini de sanmayan'

olarak tanımlamaktadır. Bunun yanında kendi işlerinin eri oldukları için en yüksek şeylerden de anladıklarını sanan ustalar eleştirilmektedir. Örneğin kendilerinde şairlik var diye, bilmedikleri şeylerde de insanların en bilgini olduklarını sanan şairlere Sokrates karşı çıkmaktadır. Şairlerle kendisini bilgi yönünden karşılaştırırken, şairlerin de kendisinin de bir şey bilmediğini, kendisinin bir şey bilmediğinin farkında olarak biraz daha bilgili olduğunu ispatladığını söylemektedir.

Bu bölümde ‘sanmak’ kelimesi dikkat çekicidir. Kendini bilen ile kendini bilge sanan kişiler karşılaştırılmaktadır. Sokrates ‘kendisini bilen’ biri olarak ‘kendisini biliyor sanan’ kişilerden kendisini ayırmaktadır. Kendini bilgin sanan kişiler gibi sözde gelişmeyi tercih etmemekte, ‘kendini bilgin sanan bilgisiz’ olmayı reddetmektedir.

Platon, burada bilgelik erdemine bakış açısını, doğal olarak kendi felsefesinin ‘bilgi’ kısmını ortaya koymaktadır. Hedef olarak ‘olduğu gibi kalmak’ belirlenmektedir. Aslında bu kısımda ‘bir şey bilmediğini bilen’ sıfatını sürdürmek; bir nevi ‘aslını koruyarak iyiye ulaşma’ dengesi ve durumu olarak sunulmaktadır. Bu öyle bir dengedir ki; durağan gibi görünse de Platon’un tüm erdemlerinin çıkış noktası ve hedefi olarak belirlediği ‘iyi’ sıfatını haketmektedir.

Bilgelik erdeminin Sokrates ve Platon felsefesindeki anlamını ve önemini önceki bölümlerde doğrulamış, ayrıca diyaloglardaki anlamını incelemiştik. Diyaloglarda görüldüğü gibi bilgelik erdemi ile kendini bilme kavramı anlamca birbirini tamamlayan şekilde kullanılmıştır. İyi ve mutluluk temel hedeflerine ulaşmak için araç olduğunu belirttiğimiz bilgelik erdemi; kendini bilmek, kendini bilgisinin farkında olmak kavramlarına atıf yapılarak kullanılmıştır. Bu nedenle kendini bilme kavramının bilgelik erdeminin ayrılmaz bir parçası olarak ortaya konduğunu söyleyebiliriz.

3.1.2 Gorgias;

Aşağıda paylaştığımız diyalog Gorgias diyalogunun bir kısmıdır. Diyalogda kendini bilmek ve doğruluk kavramları ele alınmaktadır. Diyalogda bahsedilen doğruluk kavramı, adalet erdeminin kazanımlarını ifade edecek şekilde kullanılmıştır.

Sokrates-Güzel olan iyidir, çünkü güzel hoş ve faydalı değil miydi?

Polos- Öyleydi

Sokrates-Öyleyse ceza çekmek iyidir öyle değil mi?

Polos- Doğru

Sokrates-Bundan dolayı da ceza çekenin yararınadır.

Polos-Evet

Sokrates-Yararınadır sözünden, benim istediğim anlamı mı çıkarıyorsun?

Ben böyle derken, doğru olarak cezalandıranın ruhu bunun yararınadır, demek istiyorum.

Polos-Evet, öyledir.

Sokrates-Öyleyse ceza görenin ruhu, kötülükten kurtulur.

Polos-Evet

Sokrates-O adam kimse, böylece kötülüklerin en büyüğünden kurtulmuş olmaz mı? Bir de şunu düşün; İyi durumda bir adam için yoksulluktan büyük kötülük olur mu?

Polos-Olamaz

Sokrates-Gene böyle vücudu biçimli bir adam için, kuruluk, hastalık, biçimsizlik, kötü değil midir?

Polos-Sanırım

Sokrates-E...Ruhun da buna benzer kötülükleri yok mudur sence?

Polos –Vardır ya.

Sokrates-Bunlar da doğruluktan şaşmak, bilgisizlik, alçaklık gibi şeyler değil midir?

Polos-Evet.

Sokrates-Demek ki sen, şu 3 şeye, ruha, bedene, yaşayış durumuna karşılık, eğrilik, hastalık, yoksulluk gibi üç kötü şey göstermiş olmuyor musun?

Polos-Doğru.

Sokrates-Peki, bu kötülüklerin en çirkini hangisidir? Ruhun kötülüğü olan, eğrilik, değil mi?

Polos-Hem de en çirkini.

Sokrates-En çirkin, en kötü değil midir?

Polos-Ne demek istiyorsun Sokrates?

Sokrates-Şunu demek istiyorum; En çirkin olanın, ya en acı veren, ya en zarar veren, ya bunların herikisini veren olduğunu daha önce söylememiş miydik?

Polos-Söylemiştik.

Sokrates-Peki eğrilik gibi bütün ruh kötülükleri bizce en çirkin şeyler değil midir?

Polos-Öyledir.

Sokrates-Neden? Çünkü en çok acı olan, en çok acı, en çok zarar, ya da bunların ikisini birden veren çirkinliktir de ondan, değil mi?

Polos-Evet

Sokrates- Öyleyse, eğrilik, taşkınlık, alçaklık, bilgisizlik, yoksul ya da hasta olmaktan acı değil midir?

Polos-Hayır Sokrates, senin dediğin gibi değil bence.

Sokrates- Mademki sence, bütün kötülükler içinde ruhun kötülüğü en acı veren değildir, öyleyse o, olağanüstü zarar veren bir kötülük olduğu için kötülüklerin en çirkinidir.

Polos-Öyle.

Sokrates-En büyük zarar veren, en büyük kötülüklerden değil midir?

Polos-Evet

Sokrates-Şimdi, bizi yoksulluktan kurtaran sanat hangisidir? Para kazanmak sanatı değil mi?

Polos-Evet

Sokrates-Ya bizi hastalıklardan kurtaran sanat? Hekimlik değil mi?

Polos-Doğru

Sokrates-Peki, kötülük, fenalık etmekten kurtaran? Bir anda cevap veremeyeceksen düşün: Biz hastayı nereye kime götürürüz.

Polos-Hekime Sokrates.

Sokrates-Öyleyse, kendini bilmeyeni, doğruluktan şaşanı kime götürürüz?

Polos-Yargıçlara demek istiyorsun.

Sokrates-Cezalandıran onlardır, değil mi?

Polos-Evet.

Sokrates-Doğru olarak ceza verenler, bu işi doğruluk kurallarına göre yapmazlar mı?

Polos-Evet

Sokrates-Demek, para kazanma şansı yoksulları, hekimlik hastaları kurtardığı gibi, doğruluktan şaşanlarla kendini bilmezleri de doğruluk kurtarır, değil mi?

Polos-Evet

Sokrates-Bu üçünden en iyisi hangisidir?

Polos-Onları bir daha sayar mısın?

Sokrates-Para kazanma, hekimlik, doğruluk.

Polos-Doğruluk, Sokrates, hem de ötekilerle ölçülmeyecek gibi.

Sokrates-Öyleyse, en hoş, en yararlı, ya da hem en hoş, hem en yararlı olan doğruluk değil midir?

Polos-Evet

Sokrates-Hekimlik hoş şey midir, hastalara hoş gelir mi?

Polos-Sanmıyorum.

Sokrates-Peki yararlı bir şey midir?

Polos-Evet

Sokrates-Evet, çünkü hasta büyük bir kötülükten kurtulur; acıya katlanmanın sonucudur bu... Öyle değil mi?

Polos-Evet.

Sokrates-Peki, hastalanıp iyileşen mi yoksa hastalanmayan mı bedence daha mutludur?

Polos-Hastalanmayan.

Sokrates-Evet, çünkü mutluluk, fenalıklardan kurtulmak değil, onlara düşmemektir.

Polos-Evet.

Sokrates-Şimdi iki kişi düşün, ikisi de hasta, biri bu hastalıktan kurtuluyor, öteki kurtulamıyor.... Bunların hangisi daha mutsuzdur.

Polos-Hastalıktan kurtulamayan.

Sokrates-Peki ceza dertlerin en büyüğü olan kötülükten insanı kurtarır, dememiş miydik?

Polos-Evet

Sokrates-Bizi cezalandıran, bizi doğru yola getiren doğruluk, kötülüklerimizin ilacı değil midir?

Polos-Evet

Sokrates-Öyleyse, ruhunda hiçbir kötülük olmayanın mutluluğu en başta gelir; çünkü fenalıkların en büyüğü ruhça kötü olmaktır.

Polos-Evet

Sokrates-Ondan sonra da, kötülüklerden kurtulmuş olan gelmez mi?

Polos-Doğru.

Sokrates-O da, öğüt verilen paylanan, caza gören değil midir?

Polos-Evet.

Sokrates-Öyleyse, kötü olan, kötülükten kurtulamayan insanların en mutsuzudur, değil mi?

Polos-Öyle.

Sokrates-Demek en büyük suçları işledikten sonra öğütten, azardan, cezadan kaçan, insanların en kötüsü, en mutsuzu olmuş olur... Archelaus'un, ya da öteki zorbaların, söylevcilerin ve gücü yetenlerin yaptıkları da bu değil mi?

Polos-Doğru.

Sokrates-Bunların tuttıkları yol, en kötü hastalıklara yakalanmış olanın, beni bıçak altına yatırır, bir yerimi dağlar acı çekerim, diye korkarak, onu iyi edecek olan hekime başvurmadan kaçınmasına benzemiyor mu?

Polos-Evet, benziyor. (Platon, çev. Melih Cevdet Anday, 2014: 81)

Retorik sanatını konu edildiği Gorgias diyalogunda, Sokrates Polos'la girdiği tartışmada, retorik sanatını kullanarak (cezayı hakedip) ceza almayan kişilerin durumlarını sorgulamaktadır. Bu kısımda, yaptığı kötü davranışın cezasını alanın ceza almayandan daha mutlu olduğunu ispata çalışırken, kendini bilmeyen kişiyle ilgili düşünceler paylaşılmaktadır.

Doğruluğun kendini bilmeyeni kurtaracağı, bu açıdan bakıldığında durumun hekimin hastayı kurtarmasıyla benzerlik gösterdiği ifade edilmektedir. Burada dikkat çekici diğer nokta doğruluktan şaşmanın götürüldüğü yer olarak yargıç'ın belirtilmesidir. Yargıç, adaleti temsil eden bir meslektir ve burada adalet kavramına atıf yapıldığı anlaşılmaktadır. 'Doğruluktan şaşmak', sadece düşünce biçimi olarak değil; aynı zamanda davranış şeklini de kapsayacak şekilde

kullanılmaktadır. Bu veriler ışığında, adalet erdeminin ilintili olduğu kavramlar ile ‘kendini bilme’ kavramı arasında bağlantı kurulduğunu söyleyebiliriz. Daha önceki bölümlerde de aktardığımız gibi ‘adalet erdemi’ Platon ve Sokrates felsefesinde dört temel erdem arasında sayılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında bu bağlantıların kurulması ayrıca önemlidir.

Diyalogda kötülüklerin en çirkininin ruhun kötülüğü olduğu belirtilmektedir. Birkaç satır sonra para kazanma, hekimlik ve doğruluk arasında en ‘iyi’nin hangisi olduğunun sorulduğu; sonrasında ise ‘en iyi’ olarak doğruluğun seçildiği görülmektedir. Ayrıca kendini bilmezliğin ilacı olarak doğruluğun vurgulanması, kendini bilmek ve doğruluk kavramları arasındaki güçlü ilişkiyi görmemiz açısından önemlidir.

İncelediğimiz bölüm bütün olarak düşünüldüğünde ruhun kötülüğünün kötülükler arasında birinci sıraya yerleştirildiği ve bu yerleştirmeden sonra kendini bilmeyen bir kişinin nasıl bir kötülük içinde olduğunun ifade edildiği görülmektedir. Bunun yanında en iyi, en hoş, en yararlı sıfatları da en çok doğruluğa yakıştırılmaktadır.

Diyalogun bir başka kısmında kendini bilmeyenin, doğruluktan şaşmanın cezalandırılması konu edilmektedir. Bu durumda ceza almanın, ceza almamaya göre daha mutlu edeceği; çünkü bu durumun ruhun kötülüğünün-yani en büyük kötülüğün-def edilmesine yardımcı olacağı belirtilmektedir. Burada azardan, öğütten, cezadan kaçanın değil bunları kabul edenin mutluluğa erişeceği söylenmektedir. Diyalogda hem teori hem de uygulamada; hak, doğruluk, kendini bilmek gibi kavramların ‘en iyi’, bunların tersinin ise ‘en kötü’ olarak sınıflandırıldığı görülmektedir.

Kendini bilme kavramı doğruluk, dürüstlük, iyi gibi kavramlarla aynı hedefe gidilmesini sağlayan bir kavram olarak sunulmuştur. Bu anlamda kendini bilen kişinin aynı zamanda doğruluk peşinden gideceği, iyi’ye ulaşmak için çabalayacağı söylenebilir. Adil olmak, kendini bilen kişinin edinmesi gereken bir özellik olarak öne çıkmaktadır. Diğer yandan kendini bilen olmaktan uzaklaşan bir kişinin ‘en kötü’ olarak nitelenen bir yöne sapacağı belirtilmektedir.

Aynı diyalogun farklı bir bölümü olan aşağıdaki diyalogda, kendisiyle; ruhuyla ilgili bilgi sahibi olmak, dostluk ve kendini bilmek kavramları arasındaki bağlantılar ortaya konmaktadır.

Sokrates-ruhum altından olsaydı Kallikles, altını ayırt etmek için kullanılan taşları bulunca sevinmez miydim? Onlardan birini ruhuma sürtüvermek işten bile olmazdı; böylece taş, ruhumun iyi olduğunu gösterirdi, ben de anlardım; artık başka bir şeyle denemeyi düşünmeden rahata ererdim.

Kallikles-Ne demek istiyorsun Sokrates?

Sokrates-Söyleyeyim. İstedğim o taşı sende buldum sanıyorum.

Kallikles-Nasıl?

Sokrates-Çünkü benim ruhumun doğurduğu herhangi bir düşünce ile birlik olursan, doğruyu gerçekten buldun demektir. Düşünüyorum da ruhumun iyi olup olmadığını anlamak isteyen bir adamda bulunması gerekli olan üç özellik sende var; Bilgi, iyiniyet, açık kalplilik. Karşılaştığım insanların çoğu, senin gibi kafalı olmadıkları için, beni anlayamıyorlar. Kimi de kafalı ama doğruyu söylemiyor bana, çünkü benimle senin gibi ilgilenmiyor. Şu iki yabancı, Gorgias'la Polos, kafalı kimselerdir. Kimse tersini söyleyemez, üstelik benim dostlarımdır. Ama açık kalplilikleri yetmiyor, ikisi de çok çekingen. Çekingenlikte öyle ileri gidiyorlar ki, şu topluluğun karşısında en önemli konular tartışılırken kendileriyle çelişmeye düşüyorlar. Başkalarında bulunmayan bütün bu özellikler ise sende var, yüksek bilgiler edinmişsin bunu bütün Atinalılar bilir. Sonra da benim dostumsun! Neden böyle düşündüğümü de söyleyeyim mi? Senin Alphidnae'li Tisander, Androtion'un oğlu Andron, Kolargos'lu Nausicydis ile birlikte yetiştiğini, çalıştığını biliyorum. Duyduğuma göre, dördünüz bir gün oturmuşsunuz,, felsefede nereye dek gitmeli diye birbirinize öğütler vermişsiniz. Yanılmıyorsam; sen; felsefe öğretiminde derinleşmeyi sürgit etmek gerektiğini söylemişsin. Çok bilmiş olmak iyi değildir. demişseniz birbirinize, ne olduğunu anlamadan bozuluveririz, diye korkmuşsunuz. İşte şimdi en iyi arkadaşlara verdiğin o öğüdü benden de esirgemediğini görünce iyi niyetli olduğuna inandım. Çekinmeden konuşan, açık konuşan bir adam olduğuna beni inandırdın. az önceki sözlerin de bu inancı perçinledi. Demek şu sonuç ortaya çıkıyor; Tartışma sırasında, bir görüşte birleşirsek, bu birleşme o görüşü doğru saymamıza yetecek, artık onu bir kez daha kurcalamaya kalkmayacağız. Çünkü benimle birleştiğini söylemen, bilgisizlikten, çekingenlikte ya da beni yanlış yola sürüklemek istediğinden gelemez. dostum olduğunu sen söyledin. Demek ikimiz bir yerde birleştik mi. onu tam doğru saymak zorundayız. Oysa kallikles, senin az önce bende yerdiğin şey, küçümsenecek bir tartışma konusu mudur? Bir insan nasıl olmalı, gençliğinde ve yaşlılığında, neyi nereye dek incelemeli konusundan daha önemli bir konu var mı? Benim gidişimde bir yanlışlık varsa inan ki bilgisizliğimdendir, bile bile değildir. Bundan sonra da öğütlerini benden esirgeme, şimdi başladığın gibi, ne yapmam gerektiğini, bunu nasıl yapmam gerektiğini, bunu nasıl elde edebileceğimi anlayıncaya dek arkasını bırakma. Ama bana, öğrenmeye yeteneksiz say beni, bir daha yol gösterme. Şimdi şunu yeniden söyler misin; Pindaros ile senin, tabiata göre doğruluk sözünden anladığın nedir; üstün olan kimseler, güçsüzlerin mallarını zorla ellerinden alacaklar; en iyi olanı

soylu olan da ayak takımını yönetecek... Böyle değil miydi? Doğru mu kalmış belleğimde? (Platon, çev. Melih Cevdet Anday, 2014: 92)

Diyaloğun bu kısımda dolaylı olarak kendini bilmek işlenmektedir. Kendini bilmek kavramının tam da kelime anlamı olan kendiyle, ruhuyla ilgili bilgi sahibi olmak konusunda konuşulmaktadır. Sokrates'in 'altının gerçek olup olmadığını ayırtetmeye yarayan bir taş' ile 'ruhunun iyi olup olmadığını anlamasına yarayacağını düşündüğü Kallikles'in düşünceleri' arasında kurduğu bağlantı dikkat çekicidir. Diğer yandan Kallikles'in bilgi, iyiniyet, açıklıplılık sahibi olduğu vurgulanmaktadır. Yani onun bu özelliklerinin olması Sokrates'in kendi ruhunu tanıması için Kallikles'i seçmesinde etkili olmaktadır. Burada yapılan bilgi, iyiniyet, açıklıplılık vurgusu önemlidir. Yani Sokrates'in ağzından; kendimizi doğru tanımamızın, kendimizle ilgili doğru bilgi sahibi olmamız için çevremizdeki kişilerde aramamız gereken özelliklerin vurgulanması önemlidir.

Sonrasında Polos ve Gorgias'la Kallikles arasında bir karşılaştırma yapılmaktadır. Burada Kallikles'in çekingen olmaması ve diğerleri gibi toplulukta kendisiyle çelişkiye düşmemesine vurgu yapılmaktadır. Ardından Sokrates Kallikles'e 'sen benim dostumsun' demektedir. Burada dostluk kavramı ile kendi ruhunu tanımak ve ruhuyla ilgili bilgi sahibi olmak kavramları arasında bağlantı kurulması önemlidir. Bir kişiyle dost olmak, kendi ruhunu tanımak için şart olarak sunulmaktadır. Öyle ki, bir tartışma sırasında dostla bir görüşte birleşildiğinde; bu birleşmenin o görüşü doğru saymaya yeteceği vurgulanmaktadır.

Genel olarak incelendiğinde kendi ruhunu bilmek, kendi ruhunu sınamak eylemleri, bir dostun bu konudaki işlevi yönünden incelenmiştir. Dostluk dışında, bu eylemde birlikte hareket edilecek kişide olması gereken özellikler üzerinde durulmuş ve aslında kendini tanıyacağı bir ayna'nın nasıl olması gerektiği açıklanmıştır. Diyaloğa göre kendi ruhunun 'iyi'liğini anlamasına yarayacak bu süreç, kişinin kendi düşüncelerini tanımasını, bir anlamda 'kendini bilmesini' sağlayacaktır. Buradan yola çıkarak ruhun bilinmesinin nasıl gerçekleşeceğinin diyalogda açıklandığını söyleyebiliriz. Diyalogda fikirleri bizi iyi'ye yönleltecek bir dostun kendimizi bilmemiz için yardımcı olacağı bilgisi aktarılmaktadır.

Diyalogdan hareketle, ruhumuz hakkında bilgi sahibi olmak ve bu bilgi sahibi olma arayışını ‘iyi’ ve ‘iyi’ hedefine ulaşmayı sağlayan bir davranış olarak nitelendirilebiliriz. Bir anlamda dostlarda aranması gereken özellikler olarak belirtilen bilgi, iyi niyet, açıklkalplilik kavramlarının kendimizi bilmemiz için gerekli olduğunu sonucuna varabiliriz.

Aşağıdaki diyalog Gorgias kitabından başka bir bölümdür. Diyalogda kendini gütmek, kendini bilmek ve ölçülülük kavramları işlenmektedir.

Sokrates-Neden böyle söylüyorsun. En büyük payı almak için, en üstün, en bilgili olmak gerektir, demeyecek misin? Ben de söylemeyeyim, sen de söyleme, öyle mi?

Kallikles-Anlattım sana. Önce benim üstün dediğim kimseler, o senin kunduracıların, aşçıların değil, devleti yönetmeyi bilen bilgili adamlar... Onlar sadece bilgili olmakla da kalmazlar, yığittirler, isteklerini, sonsuza dek götürmek gücündedirler, ruhsuz, gevşek kimselere benzemezler.

Sokrates-Bak, çok Sayın Kallikles, bu konuşmada benim durumum, senin durumuna hiç benzemiyor. Sen, sözlerimin değişmediğini söylemekle beni suçluyorsun; bense tartıştığımız konular değişmeden senin sözlerinin boyuna değiştiğini söylemekle yerişorum seni. Çünkü önce, en iyi en üstün olan, en güçlü olandır dedin; sonra en bilgili olandır dedin; şimdi de ortaya başka bir görüş çıkarıyorsun; en üstün en iyi olan, şimdi senin söylediğine göre en yiğit olanmış. Her şeyden önce şunu söylemeni istiyorum, dostum: Bir insan neden dolayı iyi olur? En iyi, en üstün diye kime diyorsun sen?

Kallikles-Anlattım ya, devlet yönetiminde korkusuz, bilgili olan kimseye diyorum. Devletin başına onlar geçmelidir. Güdenler, güdülenlerden daha varlıklı olmalıdır. Doğrusu budur.

Sokrates-Ama nasıl dostum? Onlar kendilerine göre güden midir, güdülen mi?

Kallikles-Ne demek istiyorsun?

Sokrates-Demek istiyorum ki, herkes kendinin güdücüsüdür; ama sen, kendi kendini gütmeyi gereksiz sayarsın belki. İnsan yalnız başkalarını mı gütmek ister?

Kallikles- ‘Kendi kendini gütmek ’ten ne anlıyorsun ne anlıyorsun?

Sokrates-Basit bir şey... Hani demezler mi, ölçülü olmak, kendini bilmek, zevklerinin, tutkularının güdücüsü olmak.

Kallikles- Ne saflık... Budalalarda ölçü ha?

Sokrates-Böyle demek istemediğimi herkes anlar. (Platon, çev. Melih Cevdet Anday, 2014:96)

Bu kısımda tartışma farklı bir konuya doğru gittiği için diyalogun devamı paylaşılmamıştır. Yukarıdaki kısımda güdenler ve güdülenler arasındaki nasıl bir denge olması gerektiğiyle ilgili düşünceler aktarılırken, kişinin kendine göre güden mi güdülen mi olduğu üzerinde durulmaktadır. ‘Kendi kendini gütmek’

açıklanırken ‘ölçülü olmak, kendini bilmek, zevklerinin ve tutkularının güdücüsü olmak’ ifadeleri bir arada kullanılmaktadır. Bu kısımda dikkat çekici olan diğer nokta ‘kendini bilmek’ ile ‘ölçülü olmak’ kavramlarının ‘kendi kendini gütmek’ ifadesi açıklanırken kullanılmasıdır. Daha önceki bölümde de aktardığımız gibi ‘ölçülülük erdemi’ Sokrates ve Platon felsefesinde dört temel erdem arasında yer alan bir kavramdır. Bu açıdan ölçülü olmak ve kendini bilmek kavramları arasında kurulan ilişki önem arz etmektedir. Burada bu kavramların bir arada kullanılması iki şekilde anlaşılabilir; Birincisi ‘ölçülü olmak, kendini bilmek, zevklerinin, tutkularının güdücüsü olmak’ kavramlarının ‘kendi kendini gütmek’ kavramının içeriği olarak sunulmasıdır. İkincisi ise bu kavramların ‘kendi kendini gütmek’ kavramı açıklanırken eşanlamli bazı kavramlar olarak sunulmuş olduğudur. Kendini bilmek ve ölçülü olmak arasındaki kurulan ilişkiyi görmemiz için birinci ihtimali kabul etmemiz yeterlidir. Ancak ikinci ihtimal, kurulan bağlantının daha da kesin şekilde vurgulandığını; yani ölçülü olmak ve kendini bilmek kavramlarının aslında anlamca birbirlerinin yerine kullanılabilecek kadar içiçe olduğunu gösterir. Bu yüzden iki ihtimal de üzerinde konuşulmaya değer görülmüştür.

Kendini bilme ve ölçülü olma kavramlarının anlam olarak birbirini tamamlayan şekilde kullanılması, kendini bilen bir insanın nasıl tanımlandığıyla ilgili bilgi vermektedir. Kendini bilen insan ölçülü olmalı, kendisini güdebilmeli, kendisini yönlendirebilmelidir.

Aşağıda yine aynı kitaptan farklı bir bölüm ele alınacaktır. Aşağıdaki diyalogda kendini tanımak ve kendisiyle ilgili bilgi sahibi olmak kavramlarından yola çıkılarak, kavramların ne anlama geldiği sorgulanmaktadır.

Sokrates-Peki, zevk ile bilgi bir mi, yoksa ayrı şeyler mi, söyler misin?

Kallikles-Ayrı şeylerdir akıl hocası.

Sokrates-Sence korkusuzluk da zevkten başka bir şey mi?

Kallikles-Başka bir şey ya.

Sokrates-Güzel, öyleyse unutmayalım; Akharnialı Kallikles, zevkli olan iyidir, ama bilgi ile korkusuzluk, birbirinden de, iyiden de başka şeylerdir diyor.

Kallikles-E...Dostumuz Foxtonlu Sokrates ne diyor? O da buna katılıyor mu?

Sokrates-Katılmıyor; kendini gerçekten tanırsa Kallikles de katılmayacak. İyi ve kötü talih, birbirine karşıt şeyler değil mi?

Kallikles-Evet

Sokrates-Onlar birbirine karşıt olduğu gibi, sağlıkla hastalık da öyle değil midir? Bir adamda bunların ikisi birden bulunmaz, ikisi de olmasın olmaz.

Kallikles-Ne demek istiyorsun?

Sokrates-Herhangi bir hastalığı ele alalım; İnsanın gözü iltihaplanabilir, değil mi?

Kallikles-Evet

Sokrates-Ama o zaman insan, gözlerini sağlam ve iyi de sayamaz değil mi?

Kallikles-Sayamaz

Sokrates-Peki, adam göz hastalığını atsa, gözlerinin sağlığını da yitirir mi?

Sonunca hastalıkla bir arada sağlık elden gider mi?

Kallikles-Öyle şey olur mu?

Sokrates-Aklın alamayacağı, çek saçma bir şey olurdu bu, değil mi?

Kallikles-Çok

Sokrates-Demek, sıra ile oluyor, önce göz hastalanıyor, sonra da iyi oluyor değil mi?

Kallikles-Evet

Sokrates-Zayıflıkla güçlülük için de böyle değil mi?

Kallikles-Evet

Sokrates- Hızlılık ve yavaşlık.

Kallikles-O da öyle

Sokrates-Demek bir insanda, iyilik ve mutluluk ile karşıtları olan, kötülük ve mutsuzluktan biri varsa öbürü yoktur, nöbetleşedir, değil mi?

Kallikles-Evet, öyledir.

Sokrates-İnsanda bir anda hem bulunan, hem bulunmayan bir şey varsa, iyilikle kötülük olmaz bu... Doğru mu? Ne olur, düşünmeden cevap verme.

Kallikles- Tamamiyle doğru.

Sokrates-Dönelim şimdi, başta anlaştığımız şeylere. Açlık için –sadece acıkma durumunu söylüyorum-zevk verici bir şey mi demiştim. Ama açken yemek yemek zevklidir.

Kallikles-Istıraplı bir şeydir demiştim, ama açken yemek yemek zevklidir.

Sokrates-Anlıyorum ama açlığın kendisi ıstıraplıdır, doğru söylemiyor muyum?

Kallikles-Evet

Sokrates-Susuzluk da ıstıraplı bir şey değil mi?

Kallikles-Evet, çok.

Sokrates-Bütün isteklerin, tutkuların ıstırap verici olduklarında benimle birlik misin, yoksa başka örnekler daha getireyim mi?

Kallikles-Başka örnek getirme seninle birliğim. (Platon, çev. Melih Cevdet Anday,2014:101)

Diyalogda geçen ‘kendini tanımak’ kavramının, ‘kendisiyle ilgili bilgi sahibi olmak’ anlamında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bazı diyaloglarda kendini

bilme ve kendini tanıma kavramlarının birbirinin yerine kullanıldığı da görülmektedir.

Diyalogda Sokrates Kallikles'e; bilgi, korkusuzluk, iyi ve zevkli gibi kavramların birbiriyle olan ilişkisini doğru anlaması için 'kendini gerçekten tanıması' gerektiğini söylemektedir. Burada anlama, kavrama, öğrenme, inceleme gibi bir eylem yerine 'kendini gerçekten tanıma' eyleminden bahsedilmesi dikkat çekicidir. Aslında bu durum 'kendini gerçekten tanıma' ile dolaylı olarak bilgi ve bilgeliğin de kastedildiğini göstermektedir. Bilgelik erdemi'nin Platon ve Sokrates felsefesindeki yeri ile ilgili daha önceki bölümlerde bilgi paylaşmıştık. Diyalogda bunun dışında; insanın kendi içine bakmasının, kendisiyle ilgili bilgi sahibi olmasının; hayatının anlamını, çelişkilerini, ilişkilerini anlamakta yol gösterici olduğundan bahsedilmektedir. Ayrıca insanın kendini gerçekten tanırsa düşünce ve tepkisinin de değişeceğinin belirtilmesi dikkat çeken bir diğer noktadır. Buradan yola çıkarak, insanın kendi tepki ve davranışlarını düzenleyebilmesi için kendini bilmesi ve kendini tanıması gerektiğini söylenebilir. Kendini bilme kavramı düşünce ve davranış yönünden insanı etkileme özelliği olan bir kavram olarak ele alınmıştır.

3.1.3 Kharmides

Aşağıda Kritias ve Sokrates arasında bilgeliğin ne olduğu üzerine yapılan tartışmanın devamından bir bölüm yer almaktadır. Diyalogda; bilgelik ve kendini bilme kavramları işlenmektedir. Delphoi deki tapınakta yazılı 'bilge ol' yazısından yola çıkılarak, bilge olmak ve kendini tanımak kavramları sorgulanmaktadır.

-Peki, ben iyilik değil kötülük yapanın bilge olmadığını; kötülük değil iyilik yapanın bilge olduğunu savunuyor ve bilgeliği açık seçik bir şekilde tanımlamak için, bilgelik iyilik yapmaktır diyorum.

-Haklı olabilirsin ama beni şaşırtan bir şey var; bilge insanların bilge olduklarını bilmemelerini mümkün sanman.

-Asla böyle bir şey sandığım yok, dedi.

-Demin zanaatçıların başkalarının işlerini yaparken bile bilge olmalarını engelleyecek bir şey yoktur demiyor muydun?

-Dedim gerçekten; ama ne sonuç çıkarıyorsun bundan?

-Hiç. Ama söyle bakayım; Sence birini sağlığa kavuşturan hekim, kendi tedavi ettiği kimse için yararlı bir şey mi yapıyordur?

-Evet

-Bunu yapan kimse görevini yapıyordur değil mi?

-Evet

-Peki, görevini yapan kimse bilge değil midir?

-Tersine öyledir.

-O halde hekim, ilaçlarının ne zaman yararlı olup ne zaman olmadıklarını bilmek, aynı şekilde her zanaatçı da yaptığı işten kazanç sağlayıp sağlamayacağını bilmek zorunda mıdır?

-Hayır bilmeyebilir.

-Öyleyse ister yararlı olsun ister zararlı, bir tedaviye girişen hekim ne yaptığını bilmeyebilir. Bununda birlikte sence yararlı bir iş yapıyorsa, bilgece davranmıştır.

Böyle dememiş miydin?

-Evet-O halde, gördüğün gibi, yararlı bir iş yapmakla bilgece davranır ve bilgedir ama bilge olduğunu bilmez.

-Bu imkânsız Sokrates, dedi. Ama sence daha önce söylediklerimden ister istemez bu sonuç çıkıyorsa, insanın kendini tanımadan bilge olabileceğini söylemektense, iyi anlatamadığımı itiraf etmekten utanmaz, bir bölümünü geri alırım. Daha da ileri gidip, Delphoi yazıtının yazarı gibi, bilgelik özellikle kendini bilmektir diyeceğim. Sanırım bu yazı tapınağın alınlığına, alışılmış 'Hoş geldin!' selamının yerine, bunun doğru olmadığını, insanların birbirlerini hoşnut ve neşeli olmağa özendirmeleri gerektiğini göstermek için tanrının bir selamı olarak yerleştirilmiştir. Tanrı tapınağına görenleri insanların selamından farklı sözcüklerle böyle selamlarlar; sanırım yazıtın yazarı da böyle düşünüyordu. Nitekim giren her adama 'Bilge ol' diyor. Ama bunu bir kâhin gibi biraz bilmeceli bir şekilde söyler; çünkü 'Kendini tanı' ve 'bilge ol' sözleri, yazıtın benim dediğime bakılırsa, aynı şeydir. Ama yanılabılır insan; sanırım sonradan 'Aşırılıktan kaçın' ve 'kefil olma kendini iflas ettirmektir' yazılarını kazdıranlar da böyle yanılmışlardır. 'Kendini tanı' sözünü tanrının gelenlere bir selamı olarak değil de, bir öğüt olarak almışlar, sonra kendileri de kurtarıcı öğütler vermek isteyip bu yazıtları kazdırmışlardır. Sana bütün bunları söylememenin nedeni şu Sokrates, daha önce bütün söylenenleri sana bırakıyorum. Belki senin söylediklerin doğrudur, belki de benim; her ne olursa olsun, ikimiz de açık seçik hiçbir şey söylemedik. Ama şimdi, bilgeliliğin kendini bilmek olduğunu kabul etmiyorsan, sana bunun doğru olduğunu göstermeye hazırım.

-Peki, ama Kritias, sanki sana sorular sorduğum şeylerin ne olduklarını bildiğimi iddia ediyor muşum, seninle aynı düşüncede olmak yalnız bana bağlıymış gibi konuşuyorsun. Hiç de öyle böyle değil; sorunları seninle karşıma çıktıkça inceliyorum. Çözümlerini bilmiyorum çünkü. İncelediğim zaman seve seve söylerim seninle aynı düşüncede olup olmadığını, ama sorularımı bitirmemi bekle.

-Başla öyleyse sormaya, dedi.

-Başlıyorum. Eğer bilgelik bir şey bilmekse, kuşkusuz bir bilimdir, bir şeyin bilimidir değil mi?

-İnsanın kendinin bilimidir, dedi.

-Hekimlik de sağlık bilimidir, değil mi?

-Evet

- Peki, şimdi bana, 'Sağlık bilimi olan hekimlik neye yarar, ne meydana getirir. 'diye sorsan, epey yararlı olduğunu, çünkü sağlık meydana getirdiğini, bunun da iyi bir sonuç olduğunu söyledim. Kabul ediyor musun böyle olduğunu?

-Ediyorum.

-İnşa etmek bilimi olan mimarinin hangi eseri meydana getirdiğini ileri sürdüğümü sorsan, 'evler' derdim, Öbür sanatlar için de buna benzer cevaplar verirdim. Bilgelik üstüne düşünceni açıklama sırası sende şimdi. Bilgelik insanın kendinin bilimi olduğunu ileri sürdüğüne göre, şu soruya cevap ver; Kritias; İnsanın kendinin bilimi olan bilgelik, bizim için güzel olan, bu ada layık olan ne meydana getirir? Hadi bakalım, konuş.

-Soruşturmamı kötü yürütüyorsun, Sokrates. Bu bilim, özü bakımından öbür bilimlerden çok farklıdır; üstelik öbür bilimler de birbirine benzemez ama sen benzermiş gibi kıl yürütüyorsun. Söz gelişi, söyle bakalım, hesap ve geometrinin meydana getirdiği şeyler, mimarinin inşa ettiği evlere, dokumacılığın meydana getirdiği şeylere benzer mi? Bu iki bilimin saydığımız şeylere benzer ürünlerini gösterebilir misin? Ama hayır, gösteremezsin.

-Haklısın, diye cevap verdim. Ama gösterebileceğim bir şey var: bu bilimlerinin her birinin, bilimin kendinden farklı olan özel konusu. Söz gelişi, hesabın konusu tek ve çifttir, onlara özgü sayısal niteliklidir, aralarındaki ilişkidir. Doğru değil mi?

-Çok doğru dedi.

-Tek ile çiftin asıl hesap biliminden farklı olduklarını kabul ediyor musun?

-Kuşkusuz.

-Aynı şekilde statik, daha hafif ile daha ağırın bilimidir ve hafif ile ağır, asıl statikten farklıdır. Kabul ediyor musun bunu?

-Evet

-Öyleyse bilgelik biliminin konusu olan ve asıl bilgelikten farklı olan şeyi söyle bana.

-İşte Sokrates araştırmada ana noktaya; bilgelik öbür bilimlerle benzerliğini aramakta yine de diretiyorsun. Böyle bir benzerlik yoktur. Bütün bilimler, kendilerinden başka bir şeyin bilimidir. Bunu bilmez değilsin; ama sanırsın az önce inkar ettiğin şeyi yapmaktasın: Tartışma konusuna aldırmadan, söylediklerimi çürütmeye çalışıyorsun ancak.

-Nasıl böyle düşünebilirsin? diye haykırdım. Söylediklerini çürütmeye çalışmamda, bilmediğim bir şeyi bildiğime körükörüne inanmaktan korktuğum için, söylediklerimin anlamını iyice araştırmaktan başka bir amacım olduğunu mu sanıyorsun? Oysa şu anda hala yaptığım bu, inan! Bu araştırmayı yapıyorsam, nedeni herşeyden önce, bana, belki de arkadaşlarıma yararlı olacağındandır. Gerçekten, herşeyi özünü açık seçik bir şekilde bilmek, herkesin yararlanacağı iyi bir şey değil mi?

-Kuşkusuz Sokrates.

-Öyleyse çekinme aziz Kritias ve sorularına, kazananın Sokrates mi Kritias mı olduğuna inandığın şekilde cevap ver. Dikkatini asıl sorunda toplayıp, incelememizin ulaşacağı sonucu gözle yalnız.

-Böyle yapacağım; söylediğin doğru görünüyor çünkü dedi.

-O halde bilgelik sence ne olduğunu söyle bakalım.

-Peki! Bence, bütün bilimler arasında yalnız bilgelik kendi kendinin ve öbür bilimlerin bilimidir.

- O halde bilimin bilimi olduğuna göre bilgisizliğin de bilimidir, değil mi?

-Elbette.

-Bu durumda, yalnız bilge kendi kendini bilebilir; hem neyi bildiğine hem de neyi bilmediğine karar verebilen yalnız bilgedir; aynı şekilde başkalarını da inceleyip, neyi bildiklerini, neyi bildiklerini sandıklarını ve gerçekten bildiklerini, neyi bildiklerini sandıkları ama gerçekte bilmediklerini de anlayabilir; başka hiç kimse anlayamaz bunu. O halde gerçekte bilge olmak, bilgelik ve kendini bilmek; neyi bildiğini ve neyi bilmediğini bilmektir. Böyle düşünüyor musun?

-Evet, dedi. (Platon, çev. Tanju Gökçöl,2014:311)

Diyalogda tartışma konusu olarak iki konu dikkat çekmektedir. İlki kendini bilmek ve bilgelik kavramlarının eşleştirilmesidir. Yani bu iki kavramın bizi aynı yola götürdüğünün ispatının yapılmaya çalışılmasıdır İkincisi ise kendini bilmek kavramının tam olarak ne ifade ettiğinin sorgulanmasıdır. Bu sorgulama sırasında ‘neyi bildiğini, neyi bilmediğini bilen kimse’nin ‘kendini bileceği’ düşüncesi üzerinde durulmaktadır.

Metnin ilk bölümünde, bilgece davranan birinin kendi davranışının yararlılığı konusunda bilgi sahibi olmasının gerekliliği ve bu durumun bir önşart olduğu üzerinde durulmaktadır. Ardından Delphoi’deki tapınağın girişinde yazan ‘kendini bil’ yazısından bahsedilmektedir. Kritias, tapınak girişinde yazan ‘kendini bil’ yazısının anlamı üzerinde yorum yapmaktadır. ‘Kendini bil’ yazısının ‘bilge ol’ anlamında kullanıldığını ve bu iki kavramın aynı anlamı ifade ettiğini belirtilmektedir. Diyalogda dikkatimizi çeken bir diğer nokta da, ‘kendini tanı’ ve ‘kendini bilmek’ kavramlarının aynı konu üzerine konuşulurken birbirlerinin yerine kullanılmış olmasıdır. Bu durum, sadece ‘kendini tanı’ kavramı kullanılan diğer bazı diyaloglarda; kendini bilme kavramının kastedildiğine yönelik düşüncüyü kuvvetlendirmektedir.

Diyalogun bundan sonraki kısmında kendini bilmek ifadesi farklı açılardan oldukça fazla yer almaktadır. Öncelikle bilgeliğin bir bilim olduğuna karar verilmekte ve kendini bilmenin ‘insanın kendinin bilimi olduğu vurgulanmaktadır. Bilgeliğin diğer bilimlerden farklı olarak insanın kendinin bilimi olduğu, yani bütün bilimler arasında yalnız bilgeliğin ‘kendi kendinin ve öbür bilimlerin bilimi’

olduğu konusunda uzlaşmaktadır. Sonrasında bilgeliğin bilim ve bilgisizliğin bilimi olduğu ve bilge insanın kendini bileceği, 'hem neyi bildiğini hem de neyi bilmediğine karar verebilen' kişinin bilge olduğu ifade edilmektedir. Yani neyi bildiğini ve neyi bilmediğini ancak ve ancak bilge'nin anlayabileceği belirtilmektedir.

Metinden kendini bilme kavramının bilgeliğin erdeminin kazanımlarını da kapsadığı anlamı çıkmaktadır. Ayrıca bu iki kavramın birbirini zenginleştiren, birbirinin daha net ortaya konmasını sağlayan yapıları vurgulanmaktadır. Bunun yanında, Kharmides diyalogu ; 'kendini bilme' kavramının Platon ve Sokrates felsefesindeki yerini açık şekilde ortaya koyması bakımından önemlidir.

Aşağıdaki bölümde Kharmides diyalogundan bir başka bölüm yer almaktadır. Diyalogda kendini bilme, bilgeliğin ve mutluluk kavramları üzerine konuşulmaktadır.

-Peki, Kritias, istersen şimdilik bilimin bilimi olan bir bilim bulunup bulunabileceğini kabul edelim; böyle bir bilim bulunup bulunmayacağını bir başka sefer inceleriz. Bunun mümkün olduğunu varsaydıktan sonra, insanın neyi bildiğini ve neyi bilmediğini bilmenin nasıl kolay olduğunu söyle. Çünkü kendi kendini bilmenin ve bilgeliğin bu olduğu sonucuna varmıştık, değil mi?

-Kuşkusuz, dedi. Ve bu doğal bir sonuç, Sokrates. Çünkü bir insan kendi kendini bilen bir bilime sahipse, kendi de sahip olduğu şey gibi olacaktır. Söz gelişi, hızla sahipse hızlı, güzelliğe sahipse güzel, bilime sahipse bilgindir. Kendi kendini bilen bilime de sahipse, kendini bilmek zorundadır.

-Kendi kendini bilen şeye sahip olan kimsenin, kendi kendini bildiğine karşı çıkmıyorum dedim, ama bu bilime sahip olunca ister istemez neyi bildiğini ve neyi bilmediğini de bilir, değil mi?

-Evet, Sokrates, bu iki bilim aynı şeydir çünkü.

-Mümkün dedim; ama ben hala aynı yerde saydığım korkuyorum. Çünkü kendi kendini bilmenin, neyi bildiğini ve neyi bilmediğini bilmekle nasıl aynı şey olacağını hala anlamıyorum.

-Ne demek istiyorsun? Dedi.

-Şunu; bilimin bilimi olan bir bilim varsa, şu iki şeyden, yani bu bilimdir, şu da bilgisizliktir ayrımını yapmaktan öteye gidebilir mi?

-Hayır gidemez.

-Peki, sağlık bilimi ve bilgisizliğiyle, doğruluk bilimi ve bilgisizliği aynı şey midir?

-Asla

-Birincisi, hekimlik, ikincisi siyaset, öbürüyse sadece bilimdir, değil mi?

-Kuşkusuz.

-O halde, bir adam yalnız bilimi biliyor, ona sağlığın ve doğruluğun bilgisini eklemiyorsa, yalnız bir tek şeyin bilgisine sahip olduğu için kendi ve başkaları üzerine bir parça bilgisi olduğunu bilecektir herhalde, değil mi?

-Evet.

-Peki, ama bildiğini bu bilim nasıl öğretir ona?

Gerçekten sağlıklı olanı bilgelikle değil hekimlikle, uyumu bilgelikle değil müzikle, inşa etme sanatını bilgelikle değil mimariyle biliyor demektir. Öteki konular için de böyle, değil mi?

-Elbette.

-Ama bilgelik ancak bilimlerin bilgisiyse, sağlıklı olanı ve inşaat işlerini bildiğini bu bilimle nasıl bilebilir?

-Bilemez.

-Öyleyse bu bilimleri bilmeyen, neyi bildiğini değil ancak bildiğini bilir.

-Öyle görünüyor.

-Dolayısıyla bilgelik ve bilge olmak, neyi bildiğini ve neyi bilmediğini bilmek değil, görünüşe bakılırsa ancak bildiğini ve bilmediğini bilmektir.

-Herhalde.

-Ve biri bir şey bildiğini ileri sürse; bilge, bu adamın bildiğini ileri sürdüğü şeyi bilip bilmediğini anlayamaz. Görünüşe bakılırsa bütün bildiği, bu adamın bir bilime sahip olduğudur, ama bilgelik bunun neyin bilimi olduğunu ona öğretemeyecektir.

-Öyle görünüyor.

-O halde bir adam hekim olmadığı halde hekimim dese, bilge onu gerçekten hekim olmadan, genelleştirsek de bilginleri cahillerden ayırt edemeyecektir. Bu noktayı şöyle inceleyelim: Bilge ya da herhangi bir başkası, gerçek doktoru sahte doktordan ayırt etmek istese, herhalde şöyle davranır: ona hekimlik biliminden söz etmeyecektir; çünkü demin söylemiştik: hekim yalnız sağlıklı olan ya da hasta olanı bilir. Doğru değil mi?

-Evet, doğru.

-Ama bilimden hiçbir şey anlamaz, çünkü bilimden yalnız bilgelğin anladığını kabul etmiştik.

-Evet

-O halde hekimlik bir bilim olduğuna göre, hekim, hekimlikten de anlamaz.

-Doğru.

-Bilge hekimliğin bir bilim olduğuna göre, hekim, hekimlikten de anlamaz.

-Doğru.

-Bilge hekimliğin bir bilim olduğunu bilecektir; ama bu bilimin hangi bilim olduğunu bilmek gerekirse, neyin bilimi olduğunu araştırması gerekmez mi? Her bilimin yalnız bir bilim olduğu değil, özel bir konusu olan özel bir bilim olduğu söylenerek tanımladığı doğru değil mi?

-Doğru.

-Öyleyse öbür bilimlerden farklı olan hekimliği, sağlığının ve hastanın bilimi diye tanımlarız.

-Evet.

-O halde hekimliğin değeri incelenmek istenirse, bu inceleme ona has konular üstüne yapılmalıdır; ona yabancı olan, onu ilgilendirmeyen şeyler üstüne değil.

-Elbette.

-O halde, gereğince incelemek isteniyorsa, hekime, hekim sıfatıyla, sağlıklı ve hasta üstüne sorular sorulmalıdır.

-Sanırım.

-Sözlerinin doğru, hareketlerinin uygun olup olmadığını anlamak içim, bu sıfatla söylediği ve yaptığı şeyleri incelemek gerekir öyleyse.

-İster istemez.

-Ama hekimlik bilinmezse, sözlerinin doğru, hareketlerinin uygun olup olmadığı anlaşılabilir mi?

-Hayır anlaşılamaz.

-Görünüşe göre bunu ne bir hekimden başka biri anlayabilir, ne de bir bilge, aynı zamanda hekim de değilse, tabi.

-Doğru.

-O halde bilgelik yalnız bilimin ve bilgisizliğin bilimiye, bilgenin de, sanatını bilen hekimi bu sanatı bilmeyip bildiğini sanan ve bilir görünen birinden; herhangi bir şey bilen herhangi bir adamı, bilir görünenden ayırt edemeyeceği besbelli; zanaatçılarda görüldüğü gibi, ancak meslekten olanlar birbirini ayırt edebilir.

-Öyle, dedi.

-O zaman, Kritias, özü böyleyse başka ne yarar bekleyebiliriz bilgelikten?

Konuşmamızın başında varsaydığımız gibi, bilge neyi bilip neyi bilmediğini, falan şeyi bilip, filan şeyi bilmediğini bilseydi, aynı bilimi başka insanlarda da tanyabilseydi, o zaman bilge olmaktan büyük yarar göreceğimizi söylerdim; çünkü biz bilgiler ve yönetimimiz altında olanların hepsi, yaşamımızı yanlış yapmadan geçirirdik. Yapmayı bilmediğimiz işe girmekten kaçınırdık; bu işi bilenleri araştırır, yapılmasını onlara bırakırdık ve astlarımıza yalnız iyi yapabilecekleri işleri yani bilimine sahip oldukları işleri bırakırdık. Böylece bilgelik rejimi altında bir evin iyi çekip çevrilmesi, bir devletin iyi yönetilmesi beklenirdi ve başında bir bilge bulunan her iş, aynı şekilde iyi görünürdü; çünkü yanlış ortadan kalkınca insanlar sağduyulu iseler, bu koşullar altında ister istemez bütün giriştikleri işleri başarırlardı ve başarı mutlu olmalarını sağlardı. Kritias, neyi bildiğini, neyi bilmediğini bilmede ne büyük bir yarar bulduğunu göstermek için bilgelikten böyle söz etmemiş miydik?

-Evet.

-Ama şimdi hiçbir yerde bu nitelikte bir bilim bulamadığımızı görüyorsun.

-Görüyorum, dedi.

-Ne var ki, şimdi düşündüğümüz şekilde, yani bilimin ve bilgisizliğin bilimi olarak bilgelik, şu yararı sağlayacaktır bize. Belki ona sahip olan, öğrendiği şey ne olursa olsun daha kolay öğrenecek; hep bilimin ışığı altında öğreneceği için her şey ona açık seçik gelecek, kendi öğrendiği şeyler konusunda başkalarını daha iyi yargılayacaktır. Oysa bilgelige sahip olmadan yargılayanlar daha az kesin, daha temelsiz yargılar vereceklerdir. Bilgelığın bize sağlayacağı yarar bu mu, dostum? Yoksa gözümüzde fazla büyütüp gerçekte sahip olmadığı bir değer mi yüklüyoruz ona?

-Sağlayacağı yarar bu olabilir, dedi.

-Belki dedim; ama belki de bütünüyle yararsız bir araştırma yapmışızdır. Böyle düşünmemin nedeni; eğer bilgelik söylediğimiz şeyse, pek garip gelecek birtakım sonuçları. Turalım ki bilimin bilimi olan bir bilimin varlığı mümkün olsun. Başlangıçta kabul ettiğimiz şeyi, bilgelığın neyi bildiğini neyi

bilmediğini bilmek olduğunu da esirgemeyelim ondan ve dikkatimizi iki kat artırarak, bu koşullar altında bize bir yarar sağlayıp sağlamayacağını inceleyelim. Demin bilgeliğin, tanımladığımız şekliyle, bir evin ya da bir devletin yönetiminde çok yararlı olacağını söylemiştik; oysa şimdi, bunu kabul etmekle yanlış bir iş yaptık gibi geliyor, Kritias.

-Nasıl olur? Dedi.

-Çünkü herkesin bildiği şeyleri yapıp, bilmediği şeyleri bilenlere bırakmasının insanlık için yararlı olacağını pek kolay kabul ettik.

-Peki, haklı değil miydik?

-Sanırım hayır.

-Bu söylediğin gerçekten garip Sokrates, dedi.

-Köpek hakkı için aynı düşüncedeyim! Diye haykırdım; demin bunu anladığım için bazı garip sonuçlar fark ettiğimi ve soruşturmamızı kötü yürütmüş olmaktan korktuğumu söylemiştim. Çünkü gerçekte bilgelik söylediğimiz şey bile olsa, bize yarar sağlayacağını göremiyorum.

-Ne demek istiyorsun.? Konuş ki ne düşündüğünü anlayalım, dedi.

-Sanıyorum zıralıyorum, dedim. Ama insanın aklına bir fikir geldi mi ve bu insan da kendisiyle biraz olsun uğraşıyorsa, üstünkörü geçiştirmeyip incelemesi gerekir.

-Haklısın, dedi.

-İster boynuz kapısından gelsin ister fildişi kapısından, rüyama kulak ver. Bilgeliğin, şimdi tanımladığımız gibi, üstümüzde mutlak bir denetimi olduğunu kabul etsek, ne olurdu sonuç? Bütün hareketlerimiz bilimlere uygun olur, kaptan olmadığı halde olduğunu söyleyen hiçbir adam bizi aldatamazdı. Bilmediği halde bilir görünen hiçbir hekim ve başka bir kimse bizi faka bastıramazdı. Durum böyle olsaydı, sonuç, şimdikinden daha sağlıklı olmamızdan, denizin ve savaşın tehlikelerinden daha güvenli bir şekilde kaçınmamızdan, gerçek zanaatçılar kullanacağımız için araç ve gereçlerimizin, giyeceklerimizin, ayakkabılarımızın kısacası herşeyimizin gereğince imal edilmesinden başka bir yol olabilir miydi? İstersen kehanetin geleceği bilmek bilimi olduğunu; bu bilimi bilgelik yönetse, şarlatalanları bertaraf edip, geleceği bildirme işini geçek kahinlere vereceğini de kabul edelim. Bu koşullar altında insan türünün, bilime uygun olarak davranıp yaşayacağını kabul edebilirim, çünkü hep uyanık duran bilgelik, bilgisizliğin aramıza sızıp, işlerimize karışmasına izin vermezdi. Ama bilime uygun olarak yaşamamanın, iyi ve mutlu yaşamak olup olmadığını henüz bilemiyorum, dostum Kritias.

-Oysa bilimi bir yana atarsan, mutluluğa ulaşmak için başka bir yol bulman kolay olmaz, dedi.

-Bir açıklayıcı cevap daha istiyorum, dedim. Bu bilimin konusu nedir? Ayakkabıcılık mı?

-Zeus hakkı için hayır.

-Tunç işleme mi?

-O da değil.

-Yün, tahta ya da buna benzer bir madde işleme mi?

-Elbette hayır.

-O halde bilime uygun olarak yaşayan bu zanaatçıların mutlu olduklarını kabul etmediğine, yalnız bazı bilimlere uygun olarak yaşayan insanı mutlu saydığına göre 'mutlu olmak bilime uygun olarak yaşamaktır' ilkimizden

ayrılıyor. Belki de demin söylediğim kimseyi, gelecekte ortaya çıkaracak her şeyi bilen kimseyi, kahini düşünüyorsunuzdur. O mudur sözünü edeceğin ya da bir başkası mı?

-Hem o, hem de bir başkası, dedi.

-Hangisi? Gelecekte başka, bütün geçmişi ve şimdiki zamanı bilen, bilmediği hiçbir şey olmayan bir adam mı?

Böyle birinin bulunacağını varsayalım. Sanmam ki, bilime ondan daha uygun yaşayan bir başkasını gösterebilesin.

-Gösteremem elbette.

-Bilmek istediğim bir şey daha var: Bilimler arasında onu mutlu kılan hangisidir? Yoksa bütün bilimlerin eşit şekilde mi payı vardır mutluluğunda?

-Hayır, eşit şekilde değil.

-Öyleyse mutluluğunda en çok payı olan bilim hangisidir? Ve geçmiş, şimdiki, gelecek şeyle üstüne ne bilir? Dama bilimi mi bu?

-Ne işi var şimdi damanın, dedi.

-Peki, hesap mı?

-Hiç değil.

-Ya sağlık bilimi?

-Belki.

-Peki, ama mutlulukta en çok payı olan ve benim aradığım bilim, hangi bilimdir?

-İyi ve kötü bilme bilimi, dedi.

-Alçak! Diye haykırdım; insanın iyi davranması, mutlu olması için bilime uygun olarak yaşaması gerektiğini söylemeden, bunca zamandır bir kısır döngüde dolaştırdın beni. Kritias, gerçekte de, bu bilimi öbür bilimlerden ayırırsan, hekimlik bizi sağlıklı kılmada, ayakkabıcının sanatı ayakkabı yapmada, dokumacılık giyecek dokumada, kaptanlık denizde ölmemizi önlemede ve komutanın sanatı savaşta ölmemize engel olmada daha mı az başarılı olur?

-Bu bilimlerin başarısında azalma olmaz, dedi.

-Ama Kritias, bu iyi ve kötü bilme biliminden yoksunsak, bu saydığımız şeylerin her birinin uygun ve yararlı bir şekilde yapılıp yapılmadığını anlayamayız.

-Doğru

-Oysa görevi bize yararlı olmak olan bu bilim, bilgelik değil sanırım, öyle değil mi? Çünkü bu bilim, bilimlerin ve bilgisizliğin bilimi değil, iyiye kötünün bilimi. Bize yararlı olan bilim, bu ikinci bilim ise, bilgelik bizim için yararlı değildir.

-Nasıl! Diye haykırdı. Bilgelik bize yararlı değil mi? Bilgelik bilimlerin bilimiye ve öbür bilimlerin üstündeyse, besbelli iyinin bilimine de egemendir ve bu yüzden bize yararlıdır.

-Bizi sağlıklı kılan, hekimlik değil de o mu? Dedim. Çeşitli sanatların işini o mu yapar; bu sanatların herbirinin kendine özgü bir işi yok mudur? Epey önce, bilgeliğin yalnız bilimin ve bilgisizliğin bilimi olduğunu, başka hiçbir şey olmadığını kabul etmemiş miydik? Doğru değil mi?

-Sanırım öyle.

-O halde, sağlık veremez bize.

-Hayır.

-Çünkü sağlık başka bilimlerden gelir, değil mi?

-Evet.

-O halde arkadaş, bu işi başka bir bilimin yaptığında anlaştığımızı göre, bilgelik bize yararlı değildir. Doğru mu?

-Kuşkusuz.

-Bilgelik bize hiçbir yarar sağlamıyorsa, bizim için nasıl yararlı olabilir.?

-Sanırım olamaz, Sokrates.

-Kritias, bir süredir korkuya kapılmakta ve kendimi bilgelik üstüne yaptığım soruşturmadan hiçbir yararlı sonuç çıkaramamakta suçlamakta ne kadar haklı olduğumu görüyor musun şimdi? Bir soruşturmayı yürütmekte bu kadar beceriksiz olmasaydım, herkesin en güzel şey dediği şeyin, bizim için yararsız olduğu sonucuna ulaşmazdık. Şimdi her alanda yenildik; dili yaratanın, şu bilgelik sözcüğünü hangi gerçekliğe uygulamış olduğunu bulamayacak durumdayız. Oysa kanıtlamamızda bulunmaması gereken birçok ödün de vermiştik. Akıl yasaklandığı, mümkün olmadığını söylediği halde; bilgelik, bilimin bilimi olduğunu kabul ettik. Üstelik bu bilime, gene akıl izin vermediği halde, belge neyi bildiğini ve neyi bilmediğini bilebilsin diye başka bilimlerin yaptığı işlemleri bile bilme gücünü bağışladık. Bu ödünü, kesinlikle bilinmeyen bir şey üstüne çok küçük bir şey bile bilmenin imkânsız olduğunu dikkate almadan, büyük bir el açıklığıyla bağışladık; çünkü ödünümüz, insanın bilmediğini bildiğini doğruluyor; bu da bence dünyanın en saçma şeyidir. Ama bönlüğümüze ve uysallığımıza karşın; ince eleyip sık dokumamıza karşın, soruşturmamız gerçeği bulamadı; tersine gerçeği öyle umursamadı ki, bilgeliği tanımlamak için onun yararlılığına da ileri sürüp kabul ettiğimi halde, yararsız bir şey olduğunu küstahça bir çalımla ortaya koydu. Kendi hesabıma pek canım sıkılmadı ama böyle güzel bir yüz, böyle bilge bir ruhla, bu bilgelikten hiçbir yarar sağlamayacağını, hayatta ona sahip olmakla hiçbir şey kazanamayacağını için senin hesabına üzuldüm. Kharmides! Ama ben asıl üzen, Thrakia'lıdan öğrendiğim büyü sözlerini, hiçbir değeri olamayan bu şeyleri aklımda tutmak için bunca özen gösterdiğimi düşünmek. Ama hayır, böyle olduğuna inanmam, kötü bir araştırmacıyım ben; bilgelik çok yararlı bir şeydir çünkü ve ona sahipsen, kuşkusuz mutlu bir insansın. Ona sahip olmadığını ve hiçbir büyü sözüne ihtiyacın olup olmadığını sen düşün gene. Sahipsen, beni akıl yürüterek bir şey bulmaktan aciz, saçma sapan konuşan biri saymanı ve ne kadar bilgeysen kendini o kadar mutlu saymanı öğütlerim.

Bunun üzerine şöyle cevap verdi Kharmides: 'Sokrates! Zeus hakkı için, bilgeliğe sahip olup olmadığını bilmiyorum. Söylediğin gibi, siz bile onun ne olduğunu bulamıyorsunuz, nasıl bilebilirim ki? Ama söylediğine inanmıyorum, Sokrates ve büyü sözlerine ihtiyacım olduğuna eminim. Bu yüzden, her gün, sen yeter deyinceye kadar dinlemeye hazırım onları'

-'iyi! Diye haykırdı Kritias, öyle yap, Kharmides. Sokrates'in büyü sözlerini dinler, onun peşini bir adım bile bırakmazsan, bilge olduğunu kanıtlamış olursun bana.

-Peşinden ayrılmayacağıma güvenilebilirsin. Koruyucum olan senin sözlerini tutmayıp, buyruğunu yerine getirmemekle çok kötü davranmış olurum.

-Evet, öyle buyuruyorum sana.

-Yaparım o halde, hem de bugünden tezi yok.

-Hey neler tasarlayıp duruyorsunuz? Dedim

-Hiç dedi Kharmides, tasarlandı bile.

-Bana düşünme zamanı bırakmadan zor mu kullanacaksın? Dedim.
-Evet, zor kullanacağım. Kritias öyle buyurdu. Ne yapacağımı düşün bakalım.
-Düşünmeye yer kalmadı ki, dedim; bir şey yapmayı ve gerekirse zor kullanmayı kafana koyarsan, dünyada kimse karşı koyamaz sana.
-Öyleyse sen de karşı koyma, dedi.
-Peki, dedim; karşı koymayacağım. (Platon, çev. Tanju Gökçöl, 2014:318)

Diyaloğun ilk kısmında, kendini bilmek ve bilgelik kavramlarının tanımının aynı olduğu sonucuna varılmakta, bu tanımın ‘neyi bildiğini ve neyi bilmediğini bilmek’ olduğu belirtilmektedir. Bu tanım diyalogun ileriki bölümünde tekrar sorgulanacaktır ancak bizim için asıl önemli olan nokta bilgelik ve kendini bilme kavramlarının aynı ifadeyle tanımlanmasıdır. Diyalogda genel olarak bilgelik kavramı daha sık kullanılmıştır. Demin bahsettiğimiz anlam benzerliği nedeniyle diyalogdaki bilgelik ifadelerinin kendini bilme kavramını tanımladığını düşünebiliriz.

Yine ilk kısımda ‘kişinin sahip olduğu bilime benzeyeceği’ düşüncesi paylaşılmaktadır. Sonrasında, bilgeliğe sahip olan kişinin kendini bileceği, çünkü bilgeliğin kendisini de bilen ve açıklayan bir bilim olduğu vurgulanmaktadır. Hatta kişinin kendini bilen bir bilime sahipse, kendini bilmesinin bir zorunluluk olduğu belirtilmektedir.

Diyaloğun sonraki kısmında kendini bilmenin ‘bir konuda bilgi sahibi olup olmadığının farkında olmak’ olduğu düşüncesi tekrar sorgulanmaktadır. Bu sorgulama sonucu daha önce varılan sonuçların geçerliliği konusunda çelişkiye düşülmekte, ardından konu tekrar incelenmektedir. Bu inceleme sırasında varılan ilk düşünce ‘bilgeliğin bildiğini ve bilmediğini bilmek’ olduğudur. Ardından yine bilgeliğin sağlayacağı yarar konusunda yaşanan çelişkiden bahsedilmektedir. Burada geline ikinci basamak olarak; bilgeliğin (kendini bilmenin de kastedildiğini söyleyebiliriz) bilgi’nin ışığında herşeyi daha açık seçik görmek, daha kolay öğrenmek gibi bir yarar sağlayacağının belirtilmesidir.

Metinde bilgeliğin bildiğini ve bilmediğini bilmek olduğu sorgulamakta, aynı zamanda kişiler kendilerinin bilip bilmediğini diyalog sürecinde

araştırmaktadır. Bu anlamda Kharmides diyalogunun tartışılan düşüncenin bir anlamda uygulaması özelliği taşıdığı görülmektedir.

Diyalogda Sokrates, bilgelik ve mutluluk arasındaki olumlu ilişkiyi akıl yoluyla bulamadığını söylese de kendi sorgulama yönteminin eksikliğini bu duruma sebep olarak göstermekte, yine de bilgeliğin yararlı olduğu ve mutluluk getireceği düşüncesini savunmaktadır. Mutluluk kavramının hayatın ana amacı olarak belirlendiği bir felsefe alanında, mutluluk ve bilgelik kavramları bağlantısının kurulması oldukça önemlidir. Önceki bölümde bahsettiğimiz bilgelik ve kendini bilme kavramları arasındaki anlam benzerliği ve bütünlüğü düşünüldüğünde, mutluluk ve kendini bilme kavramları arasındaki bağ ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle mutluluk amacı olan bir kişinin kendini bilme kavramının kazanımlarına sahip olması gerektiği sonucuna varılabilir. Kendini bilme kavramı, mutluluk yolunda edinilmesi gereken kişilik ve davranış özelliklerini kapsamakta, ayrıca bu kişilik ve davranış özelliklerini temsil etmektedir.

3.1.4 Birinci Alkibiades

Aşağıda ele alınacak olan diyalogda, Delphoi'deki tapınakta yazılı olan 'kendini bil' yazısının hangi mesajları içerdiği üzerine sorgulama yapılmaktadır.

Sokrates-Soylu Alkibiades, benimkide Daidalos'a, Daidalos'un ki de Zeus'un oğlu Hephaistos'a çıkar. Ama buna rağmen biz soyca onlardan daha aşağıyız. Çünkü onların soyları Zeus'tan başlayarak hep kral soyundan gelmiştir. Argos ve Lakedemon krallarına dayanır soyları. Ya da Pers ülkesini her daim hükümler altında tutup zaman zaman Asya'ya da hükmeden Akhaimen krallarının soyundan. Oysaki biz ve babalarımız hep sıradan insanlarız. Atalarında, Eurysakes'in yurdu Slamis'le, Aikos'un o kadim yurdu Aigina'yla Kserkses'in oğlu Artakserkses'in önünde caka satmaya kalkarsan nasıl bir maskara olacağını düşünüyor musun? Belki de hem doğuştan, hem de edindiğimiz meziyetler yönünden onlardan daha aşağı olabiliriz. Bunu bir düşün hele. Sparta krallarının ne denli yüze varlıklar kabul edildiklerini duymadın mı? Kralların karıları Herakles soyundan olmayan bir kral dünyaya getirmesinler diye sürekli Ephorio denen devlet görevlilerinin gözünün altındadırlar. Perslerde ise durum daha farklıdır. Öyle ki kimse Pers ülkesinin prensinin kraldan başka bir babadan olabileceğini düşünemez bile. Pers krallarının karılarının yanına, Krala

karşı duydukları saygı ve korku dışında bir bekçi takmaya gerek bile olmaz. Tahtın varisi ilk oğul doğduğunda kralın bütün uyrukları bayram eder ve ondan sonra bir doğum günü bütün Asya 'da her yıl şenliklerle, kurbanlarla kutlanır. Oysa Alkibiades, komedya yazarımızın dediği gibi senin ve benim doğumumu komşular bile hatırlamazlar. Prens doğduktan sonra çocuğu hiçbir işe yaramayan bir dadının değil, kralın en iyi hanımının ellerine teslim ederler. Çocuğun kollarının bacaklarının doğru şekilde gelişebilmesi, mümkün olduğunca biçimli olabilmesi için gerekenleri yaparlar ki sırf bu bile onlara büyük şeref getirir. Prens yedi yaşına geldiğinde ata biner, binicilik öğretmenlerinden ders alır ve ava çıkmaya başlar. İki kere yedi yaşına geldiğinde ise kraliyet öğretmenlerine verilir. Bunlar iyi şöhrete sahip olgun yaştaki Persler arasından en seçme dördüdür. Biri en bilgedir, biri en doğru, diğeri en ölçülü, diğeri ise en yürekli olandır. Birincisi Horomagos'un oğlu Zoroastros'un Mageia ilmini, yani tanrılara nasıl tapılacağını ve ayrıca krallık görevlerini öğretir. En ölçülü olanı, zevklerinin asla kölesi olmaması onlara hükmetmesi gerektiğini öğretir. En yürekli olan, korkunun kölelik olduğunu anlatır ona ve korkuların onu bir köle yapacağını söyleyerek cesaret aşılar. Oysa sana gelince Alkibiades, Perikles sana öğretmen diye kölelerinin arasında en içi geçmişini, o hiçbir işe yaramayan Trakyalı Zopyros'u verdi. Rakiplerinin nasıl yetiştirildiklerini sana daha ayrıntılı olarak anlatabilirim ama bu pek sıkıcı olur ve şimdiye dek anlattıklarım kalan kısmı hakkında fikir verir. Söylemek istediğim şu Alkibiades, ne senin ne de başka bir Atinalının doğumuna, eğitimine yetiştirilme tarzına eğer onu gözeten bir aşığı yoksa kimse aldırma. Eğer Persleri servetine, ihtişamına o uzun kuyruklu gösterişli elbiselerine, süründükleri mür kokularına, hizmetkarlarının çokluğuna ve diğer zenginliklerine bakarsan kendi durumunun onlardan ne kadar aşağı olduğunu görür ve utanırsın. Bir de Spartalıları bak. Onların ağırbaşlılıklarına, düzenliliklerine, inceliklerine ölçülülüklerine, zorluğa katlanma ve zafere ulaşma arzularının ne kadar güçlü olduğuna bakarsan onların yanında bir çocuktan farklı olmadığını göreceksin. Eğer zenginlik konusunda kendini daha üstün görüyorsan, bizim servetimizin Lakedemonyalıların servetinin yanında pek önemsiz kalacağını göreceksin. Bizim burada kimse servetini onların Messenia topraklarının genişliği ve verimliliğiyle, sahip oldukları kölelerin hele ki Heilotların sayısıyla, atlarıyla Messenia otlaklarında otlayan hayvan sürüleriyle karşılaştıramaz. Hadi bunları bir yana bırak, tüm Yunanistan'daki altın ve gümüşten daha fazlası Lakedemon'da bulunur. Çünkü nesillerden beri altın Yunanistan 'ın diğer yerlerinden ve hatta barbar ülkelerinden oraya akıyor ve bir daha dışarı çıkmıyor. Tıpkı Ezop'un masalında tilkinin aslana dediği gibi 'ayak izleri birinin oraya gittiğini belli ediyor' ama Lakedemon'dan çıkanın ayak izlerini gören olmuş mu? Spartalıların Yunanlılar arasında altın ve gümüş serveti yönünden en zenginleri olduğuna kuşku yok. Bir de krallarını düşün. bu servetten aslan payı onlara düşer. Ayrıca ona ödenen vergi de hayli yüksektir. Sparta'nın zenginliği Yunanistan'a göre çok büyükse de Perslerin ve onların krallarınının yanında bir hiçtir. Susa'ya Pers Kralı'nın yanına giden sözüne güvenilir. bir adam anlattı bana. Bereketli ve bir günlük yolculuk boyunca uzanan geniş bir araziden geçmiş. Oranın insanları o toprağa kraliçenin kemeri diyormuş. Kraliçenin başörtüsü denen böyle bir

toprak daha varmış. Ve yine böyle geniş ve verimli daha niceleri. Her birine kraliçenin başka başka süs eşyalarının adını takmışlar ve oradan gelen gelir adını taşıdığı süs eşyasına bağlıymış. Düşünüyorum da Alkibiades'in anası olan Amestris'e gidiyor ve ona diyor ki 'Deinomakhe diye bir kadın var, bütün süs eşyalarını toplasan elli mina etmez. Erkhia'da bulunan ve üç yüz plethron bile etmeyen arazisi olan bir oğlu var, senin oğlunla savaş yapmak istiyor. 'Bu adam nesine güveniyor da oğlumla savaş etmek istiyor diye düşünmez mi? Kendi kendine şöyle diyecektir. 'Çalışkanlığına ve bilgeliğine güveniyor olmalı. Çünkü Yunanlıların değer verdiği şeyler bunlardır. 'Ama ona Alkibiades'in daha yirmi yaşında bile olmadığını, tamamen eğitimsiz olduğunu, aşığının ona kralla savaşa girişmeden önce onu eğitmesi ve çalışması gerektiğini söylediğini ama onun 'ben ona bu halimle de yeterim' diyerek aşığının öğütlerine aldırmadığını anlatırlarsa ne olur? Bu duruma şaşırıp sormaz mı 'Öyleyse bu genç, neyine güveniyor?' diye. Biz de ona 'Güzelliğine, boyuna posuna, zenginliğine, asaletine, tanrı vergisi aklına güveniyor' dersek, bu meziyetleri bir de kendi halkınunkilerle karşılaştırıp, sonra da deli olduğumuza kanaat getirmez mi? Kral Leothykides'in kızı, Arkhidaimos'un karısı ve Agis'in anası ki bunların hepsi kraldır, Lampido bile bu bilgisiz halinle oğluna karşı böyle bir niyetini duyduğu zaman aynı şeyleri düşünecektir. Utanç verici değil mi Alkibiades? Düşmanlarımızın anaları ve karıları bile bizim ne olduğumuzu bizden daha iyi görüyor, onlarla savaşmak için neye sahip olmamız gerektiğini de. Delphoi'de yazılı olan 'Kendini bil' sözüne kulak ver dostum. Bizim düşmanlarımız senin o düşman zannettiklerin değil, bu krallardır işte ve biz onların üstesinden ancak acıyla ve hünerle gelebiliriz. Eğer bu meziyetlere sahip olamazsan Yunanlılar ve barbarlar arasında şöhrete kavuşma arzuna ulaşamazsın. Öyle görünüyor ki dünyada hiçbir adam senin şöhreti arzuladığın kadar arzulamamıştır başka bir şeyi. (Platon, çev. Yunus Bakıhan Çamurdan,2010:141)

Yukarıdaki diyalog, soy ve iyi tabiatlı olmak ilişkisinin konuşulduğu bir tartışmanın akabinde gelişmektedir. Diyalog, Sokrates'in soylular ve halk arasındaki fark ve krallarla nasıl baş edilebileceği konusundaki düşüncelerini içermektedir. Diyalogda önemli bir nokta Delphoi'de yazılı olan 'kendini bil' sözüne dikkat çekilmesidir. Burada 'kendini bil' sözüne atıf yapılırken kastedilen düşünce 'kendi özelliklerini ve gücünü bilmek' ve 'neye ihtiyacı olduğunu bilmek'tir. Diyalogda krallarla savaşmak için neye sahip olmamız gerektiğini bilmemiz gerektiği, krallarla baş etmenin acı çekerek ve hüner göstererek gerçekleşebileceği belirtilmekte, ilk aşama olarak da 'kendini bil' sözüne kulak verilmesi istenmektedir.

Tapınakta yazılı kendini bil yazısına yapılan atıf ve bu yazıyla ilgili metindeki sorgulamalar, kendini bilme kavramının Platon ve Sokrates felsefesinin

temel ögesi olduğunu kanıtlamaktadır. Kendini bilme kavramı, diyalogda kendi gücünün farkında olma anlamında kullanılmıştır. Burada kendini bilme kavramı farkındalık anlamı taşıdığı görülmektedir. Farkındalığı gelişimin ilk evresi olarak kabul ettiğimizde; kendini bilme kavramının insanın kişisel gelişiminin ilk evresi olarak ortaya konduğunu söyleyebiliriz.

Aşağıda aynı eserden farklı bir bölüm ele alınacaktır. Diyalogda iyi, mutluluk ve kendini bilme kavramları, oldukça uzun bir bölümde yoğun şekilde ele alınmaktadır. Anlam bütünlüğünün bozulmaması için metin bölünmemiştir.

SOKRATES: Söylesene Alkibiades koca yün eğirmeyi bilmiyor ama karısı bilmiyor, bu konuda nasıl hemfikir olup anlaşabilirler.

ALKİBİADES: Anlaşamazlar.

SOKRATES: Kaldı ki bu konuda anlaşmaya gerek var mı yün eğirmek kadın işidir.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Peki ağır silahları kullanmak konusunda hiç bir şey öğrenmemiş olan kadın kocasıyla bu konuda anlaşabilir mi?

ALKİBİADES: Hayır.

SOKRATES: Bu da erkek işidir diyeceksin.

ALKİBİADES: Öyle.

SOKRATES: Demek ki kadının bildikleriyle erkeğin bildikleri farklı şeyler.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Öyleyse bildikleri konusunda kadın ve erkek birbirleriyle anlaşamazlar.

ALKİBİADES: Elbette.

SOKRATES: Dostluk anlaşma ise eğer kadınla erkek arasında dostluk da olmaz..

ALKİBİADES: Olamaz..

SOKRATES: Kadınlar kadın işi yaptıkça erkeklerin onları sevmesi mümkün değildir.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Erkek işi yaptıkları sürece erkekleri de kadınla sevemez.

ALKİBİADES: Haklısın.

SOKRATES: Öyleyse bireylerin her biri kendi işlerini yapmayı sürdürdükçe şehir iyi yönetilemez..

ALKİBİADES: Ben aksinin daha doğru olduğunu düşünüyorum Sokrates.

SOKRATES: Ne? Dostluk olmadığı zaman şehrin daha iyi mi yönetileceğini düşünüyorsun. Az önce dedik ya dostluk varsa şehir düzen ve esneklik içindedir diye.

ALKİBİADES: Bence Sokrates, dostluk olduğu için herkes kendi işini yapmaktadır.

SOKRATES: Demin söylediğin bu değildi. Anlaşma olmayan yerde de dostluğun olacağını mı söylüyorsun şimdi? Taraflardan biri bir konuyu biliyorsa ama diğeri bu konuda tamamen bilgisizse ne üzerine anlaşacaklar?

ALKİBİADES: Hiçbirşey üzerinde.

SOKRATES: Peki, herkes kendi işini yaptığında bu haklı mıdır, haksız mı?

ALKİBİADES: Haklıdır elbette..

SOKRATES: Öyleyse yurttaşlar haklı olanı yaptıklarında aralarında dostluk yok mudur?

ALKİBİADES: Öyle olması gerekiyor Sokrates.

SOKRATES: Bizi bilgili insanlar haline getirerek iyi kılan o dostluk ve anlaşma nerede kaldı öyleyse? Kimin arasında ve nerde olduğunu anlayamıyorum. Sana göre aynı insanlar arasında bazen var, bazen yok!

ALKİBİADES: Bilmiyorum, bilemiyorum Sokrates. Belki de farketmeden bir süredir kendimi utanç verici bir hale sokuyorum.

SOKRATES: Üzülmene gerek yok. Bu eksikliğin farkına elli yaşında varmış olsaydı kendinle ilgilenmek için geç kalmış olabilirdin. Senin yaşın ise bunu keşfetmek için tam uygun.

ALKİBİADES: Söyle Sokrates, bunu keşfetmiş olan ne yapmalıdır?

SOKRATES: Sorularına cevap ver Alkibiades. Bunu yaptığında, kahinimin dediği gibi tanrı bize yardımcı olacak ve ikimize de faydası olacak.

ALKİBİADES: Cevap vermek fayda sağlıyorsa elbette yapacağım.

SOKRATES: Önce şunu söyleyeyim. Bazen kendimizle ilgilendiğimizi zannederiz ama bu bir aldatmacadan ibarettir. Şimdi sen söyle baba. İnsanın kendisiyle ilgilenmesi ne demektir? İnsan kendisiyle ne zaman ilgilenir? Diyelim ki bize ait olan birşeyle ilgileniyoruz. Bu kendimizle ilgilendiğimiz anlamına mı gelir?

ALKİBİADES: Bence evet.

SOKRATES: Peki, insan ayaklarıyla ne zaman ilgilenir? Ayaklarına ait olan şeyle ilgilendiğinde ayaklarıyla ilgilenmiş olmaz mı?

ALKİBİADES: Anlayamıyorum Sokrates.

SOKRATES: El örneğini veriyim. Yüzük parmağa ait değil midir? Parmaktan başka bir yere takılmaz çünkü.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Ayakkabılarımızla ilgilendiğimizi düşün. Ayaklarımızla ilgilenmiş sayılır mıyız?

ALKİBİADES: Anlamadım.

SOKRATES: Birşeyle tam olarak ilgilenmenin doğru bir söz olduğunu söyleyebilir misin?

ALKİBİADES: Söyleyebilirim.

SOKRATES: Tam olarak ilgilenmek dediğimiz de bunu geliştirmeyi, iyileşmeyi de anlatırız.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Ayakkabıları geliştirme sanatının adı nedir.

ALKİBİADES: Ayakkabıcılık.

SOKRATES: Öyleyse ayakkabılarla ayakkabıcılık sanatı sayesinde ilgilenilir.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Ayaklarımızla ilgilendiğimiz sanat hangisidir? Ayaklarımız mı?

ALKİBİADES: Hayır, bu başka bir sanattır.

SOKRATES: Ayaklarımızı geliştirdiğimiz sanat beden diğer kısımlarını da geliştirmemize yarar mı?.

ALKİBİADES: Elbette..

SOKRATES: Bu sanatın adı da jimnastiktir..

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Demek ki jimnastik ayaklarımızla ilgilenmemizi sağlar, ayakkabıcılık ise ayaklarımızla.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Ellerimizle ilgilenmemizi de jimnastik sağlar. Ellerimize ait olanla ise ilgilenmemizi yüzük işçiliği sanatı.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Jimnastik bedenimizle ilgilenmemizi sağlar. Bedenimize ait olanla ilgilenmemizi ise dokumacılık ve diğer bazı sanatlar.

ALKİBİADES: Hakkıdır.

SOKRATES: Demek ki bize ait olan birşeyle ilgilenmemizi sağlayan sanatlarla, o şeye ait olan bir şeye ilgilenmemizi sağlayan sanatlar farklıdır.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Öyleyse sana sorayım. Bizim kendimizle ilgilenmemizi sağlayan sanat hangisidir?

ALKİBİADES: Bilmiyorum

SOKRATES; Herhalde bunun bize ait olan birşeye değil kendimizi geliştirmeyi sağlayan bir sanat olması gerektiğini kabul edeceksin.

ALKİBİADES; Doğru.

SOKRATES; Ayakkabının ne olduğunu bilmeseydik ayakkabıyı geliştiren sanatın hangisi olduğunu bilebilir miydik?

ALKİBİADES; Hayır.

SOKRATES; Yüzüğün ne olduğunu bilmeseydik. Yüzüğü geliştiren sanatın hangisi olduğunu da bilmezdik.

ALKİBİADES; Elbette.

SOKRATES; Kendimizi bilmezsen kendimizi geliştirme sanatının ne olduğunu bilebilir miyiz?

ALKİBİADES; Hayır.

SOKRATES: Kendimizi bilmemiz çok kolay bir işte Delphoi'deki yazıyı yazan sadece düşüncesiz bir adamıydı, kendini bilmek gerçekten o denli zor bir iş midir?

ALKİBİADES: Sokrates bazen bunun herkesin yapabileceği bir şey olduğunu düşünürüm. Bazen de hiç kolay olmadığını.

SOKRATES: İster kolay ister zor olsun Alkibiades. Başka seçeneğimiz yok. Ancak kendimizi bilirsek kendimizle ilgileniriz. Bilmezsek kendimizle ilgilenemeyiz..

ALKİBİADES: Hakkıdır.

SOKRATES: Öyleyse kendi özümüzü nasıl keşfedeceğimize bakalım. Onu bulduğumuz zaman varlığımızı bilmemiz mümkün olur. Aksi takdirde bunu asla bilemeyiz.

ALKİBİADES: Doğru söylüyorsun.

SOKRATES: Şimdi söyle, kiminle konuşmaktasın? Benimle, değil misin?

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Ve ben de seninle.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Yani konuşan Sokrates. Yani ben.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Dinleyen de Alkibiades.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Sokrates konuşurken kelimeler kullanıyor.
ALKİBİADES: Doğru.
SOKRATES: Konuşmak ve kelime kullanmak aynı şeydir. Doğru mu?
ALKİBİADES: Evet.
SOKRATES: Bir şeyi kullananla kullandığı şey aynı değildir.
ALKİBİADES: Bu neydi şimdi?
SOKRATES: Anlatayım. Ayakkabıcı çeşitli kesici aletler kullanır değil mi?
ALKİBİADES: Evet.
SOKRATES: Ama ayakkabıcıyla aleti aynı değildir.
ALKİBİADES: Değildir tabii.
SOKRATES: Lir çalanla liri de aynı değildir.
ALKİBİADES: Doğru..
SOKRATES: Sana az önce sorduğumda buydu. Kullanıcı ile kullandığı şey her zaman farklı mıdır?
ALKİBİADES: Evet.
SOKRATES: Ayakkabıcıyı düşün bakalım. Kesme işini sadece aletlerle mi yapıyor? Ellerini de kullanıyor mu?
ALKİBİADES: Kullanıyor.
SOKRATES: Demek köseleyi keserken ellerini kullanır.
ALKİBİADES: Doğru.
SOKRATES: Ya gözlerini? Onları da kullanıyor mu?
ALKİBİADES: Evet.
SOKRATES: Ve biz kullanıcı ve kullandığı şeyin farklı olduğunu söylüyoruz.
ALKİBİADES: Evet.
SOKRATES: Öyleyse ayakkabıcı da lir çalanda ellerinden, gözlerinden farklıdır. Çünkü onları kullanmaktadır.
ALKİBİADES: Doğru.
SOKRATES: İnsan vücudunun tümünü kullanmaz mı?
ALKİBİADES: Evet.
SOKRATES: Öyleyse insan ile vücudu aynı değildir.
ALKİBİADES: Bilemiyorum.
SOKRATES: İnsan nedir peki?
ALKİBİADES: Söyleyemiyorum.
SOKRATES: Çok kolay. Vücudun kullanıcısıdır, diyebilirim.
ALKİBİADES: Doğru.
SOKRATES: Vücudun kullanıcısı da ruhtur.
ALKİBİADES: Tabi vücudu ruh kullanır.
SOKRATES: Vücudu yöneten de ruhtur.
ALKİBİADES: Haklısın.
SOKRATES: Herkesin kabul edeceğini düşündüğüm bir şey söyleyeceğim..
ALKİBİADES: Nedir o?
SOKRATES: İnsan üç şeyden ibarettir.
ALKİBİADES: Hangi üç şey?
SOKRATES: Ruh, beden veya bu ikisinin oluşturduğu bütün.
ALKİBİADES: Elbette.
SOKRATES: Bedeni yönetenin insan olduğunu söylememiştik?
ALKİBİADES: Evet.
SOKRATES: Yoksa beden kendi kendini mi yönetir.
ALKİBİADES: Elbette hayır?

SOKRATES: O yöneten değil yönetilendir.

ALKİBİADES: Haklısın.

SOKRATES: Öyleyse bizim insanda aradığımız beden değil.

ALKİBİADES: Öyle görünüyor.

SOKRATES: Ama bedenle ruhun oluşturduğu bütün bedeni yönetir ve buna insan deriz.

ALKİBİADES: Sanırım.

SOKRATES: Ben hiç sanmıyorum. Eğer parçalardan biri yöneten değil de yönetilense, parçaların oluşturduğu bütün de yönetemez.

ALKİBİADES: Haklısın.

SOKRATES: İnsan beden değilse, bedenle ruhun birlikteliği değilse o zaman ya hiçbir şeydir ya da ruhtan ibarettir.

ALKİBİADES: Öyle olsa gerek.

SOKRATES: İnsanın ruh olduğunu anlamak için daha büyük bir ispata gerek var mı?

ALKİBİADES: Hiç de. Bence bu yeterince kanıtlıyor.

SOKRATES: Her ne kadar bu kusursuz bir ispat olmasa da. Bu arayışımızın fazla dallanıp budaklanmaması için şimdilik ele almadığımız şeyleri bulup daha kesin bir ispata ulaşıncaya kadar.

ALKİBİADES: Ne anlatmak istiyorsun?

SOKRATES: Benim kastettiğim mutlak varoluşu aramaktı. Alkibiades. Şimdi ise tek tek neyin ne olduğunu ele aldık. Ancak, ruhtan başka bir şeyi biz olarak ele almak mümkün olmadığından bu ispat bize yeterli gelecektir.

ALKİBİADES: Doğru Sokrates.

SOKRATES: Öyleyse biz birbirimizle konuştuğumuzda konuşan ruhlarımızdır.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Az önce söylemiş olduğum bu işte. Ben konuştuğum zaman Alkibiades 'in yüzüyle değil, gerçek Alkibiades'le yani onun ruhuyla konuşuyorum.

ALKİBİADES: Haklısın.

SOKRATES: Öyleyse 'kendini bil' denirken kastedilen bizim ruhumuzu bilmemizdir.

ALKİBİADES: Öyle görünüyor.

SOKRATES: Bilgisi sadece bedenle kısıtlı olan kişi ancak insana ait olanları bilebilir, insanın kendisini değil.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Hekim hekim olarak kaldıkça veya jimnastik hocası jimnastik hocası olarak kaldıkça kendisini bilemeyecektir.

ALKİBİADES: Bilemeyeceklerdir.

SOKRATES: Bir de çiftçiye ve diğer kol emekçilerini düşün. Bunlar kendilerine ait olan şeyleri bile bilmezler ki kendilerini bilsinler! Mesleklerine baktığında, onlar sadece bedene ait olan ve bedeninin emrindeki şeyleri bilebilirler. Böylece kendilerini bilmekten çok uzaktadırlar.

ALKİBİADES: Haklısın.

SOKRATES: Eğer bilgelik kendini bilmekse, meslekleri açısından bunların hiçbiri bilgelik değildir.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Bu nedenle onların yaptıkları meslekler böylesine bayağı ve seçkin bir insanın yapmayacağı işler olarak görülür.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Tekrar edeyim. Bedeniyle ilgilenen kimse kendisiyle değil, kendisine ait olanla ilgilenmelidir.

ALKİBİADES: Çok doğru.

SOKRATES: Para ile ilgilenen ise ne kendisine ait olanla, ne de kendisiyle ilgilenmektedir. Bunlardan uzaktır.

ALKİBİADES: Katılıyorum.

SOKRATES: Demek ki sarraf, kendisiyle ilgili şeylerle uğraşmaktadır.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Eğer birisi Alkibiades'e âşık olursa, o Alkibiades'e değil, Alkibiades'e ait olanlara âşık olmuştur.

ALKİBİADES: Haklısın.

SOKRATES: Ama senin ruhunu seven. En gerçek sevgili odur işte.

ALKİBİADES: Bu sonuca varıyoruz Sokrates.

SOKRATES: Bedene âşık olan, gençliğin çiçeği solduğunda sevgilisini terk edip gider.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Oysa ruha âşık olan, ruhu erdemin peşinde oldukça sevgilisini terk etmez.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: İşte benim o âşık Alkibiades. Gençliğin gittikten ve bütün sevgililerin seni terk ettikten sonra da yanında olan ben.

ALKİBİADES: Ne güzel bir şey bu Sokrates. Umarım sen beni asla bırakıp gitmezsin.

SOKRATES: O halde en güzel halinle görünmelisin.

ALKİBİADES: Yapacağım bunu.

SOKRATES: Aslında Kleinias'ın oğlu Alkibiades'in asla âşığı olmadı. Bir tanesi hariç ve o, onun gerçek sevgilisidir. Sophroniskos ve Phainarete'nin oğlu Sokrates.

ALKİBİADES: Haklısın.

SOKRATES: Sen söylemiş miydin, eğer ben sana anlatacak olmasaydım seni neden hala terk etmediğimi bana gelip kendin soracağını?

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Seni terketmeyişim senin uğurunadır. Diğer erkekler seni değil, sana ait olan birşeye yani güzelliğini seviyorlardı. Şimdi senin güzelliğin soluyor ama sen yeni yeni çiçekleniyorsun. Seni en büyük korkun gerçekleşmediği sürece teketmeyeceğim. En büyük korkum Atina halkı tarafından yoldan çıkarılmandır. Korkarım halkın sevgilisi olacaksın ve seni şımartacaklar. Nice soylu Atinalının mahvolmasının nedeni budur. Yüce gönüllü erkekheus un insanlara güzel görünürler ama sen onları bir de çıplak görmelisin. Öğütlerime kulak ver.

ALKİBİADES: Hangi öğütlere?

SOKRATES: Çalış sevgili dostum. Siyaset hayatına girmeden önce bilmen gereken her ne varsa öğren. Böylece elinde sana zarar verecek zehirlere karşı bir panzehirin olacaktır. Devlet işlerine girmeden önce neler bilmen gerektiği konusunda çalış.

ALKİBİADES: Haklısın Sokrates. Şimdi bana kendimle nasıl ilgileneceğimizi anlatır mısın?

SOKRATES: Bu konuda yol katetmiştik. Kendimizin ne olduğu hakkında bir fikir ortaklığına vardık. Böylece, kendinle ilgileniyor olduğumu düşünürken başka şeylerle ilgilenmen tehlikesini de ortadan kaldırdık.

ALKİBİADES: Evet..

SOKRATES: Bir sonraki adım ruhla ilgilenmek, ona bakmaktır.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Bedenimiz ve servetimizle ilgilenmeyi ise başkasına bırakırız.

ALKİBİADES: Evet..

SOKRATES: Ruhumuzdaki özü bilmek için ne yapabiliriz? Kendimizi bilmemiz için ne yapmamız gerektiğini söylemiştik. Delphoi de ki o yazının gerçek anlamını biliyor muyuz acaba?

ALKİBİADES: Bunu sormadaki sebep nedir?

SOKRATES: O yazının anlamı nedir? Bize ne öğüt veriyor, bu konuda bazı fikirlerim var. Görmek benzetmesini bunun için çok uygun görüyorum.

ALKİBİADES: Nasıl yani.

SOKRATES: Şöyle. Düşün ki bu yazı şimdi insanlara hitap ettiği gibi bir göze konuşuyor ve ona 'kendini gör' diyor. Bu ne anlama gelir? Gözün kendi kendisini görebileceği bir yere bakması gerekir, değil mi?

ALKİBİADES: Elbette.

SOKRATES: Baktığımızda kendimizi görmek için neye bakarız?

SOKRATES: Baktığımızda hem kendimizi görmek için neye bakarız?

ALKİBİADES: Aynaya ya da ona benzer şeylere.

SOKRATES: Doğru. Gözde de aynaya benzer bir özellik vardır değil mi?

ALKİBİADES: Elbette.

SOKRATES: Hiç dikkat ettin mi, bir insana bakanın sureti, baktığı kişinin gözünün gözbebeği dediğimiz parçasında tıpkı bir aynadaki gibi yansır.

ALKİBİADES: Evet doğru.

SOKRATES: Öyleyse bir göze bakan başka bir göz, diğer gözün işlevini yerine getiren yani gören parçasına bakarsa kendini görebilir.

ALKİBİADES: Tabi ki..

SOKRATES: Ama başka bir şeye baktığı takdirde kendisini görmesi mümkün olmayacaktır.

ALKİBİADES: Elbette.

SOKRATES: Öyleyse göz başka bir şeye değil, gözün görme erdeminin saklı olduğu parçasına yani gözbebeğine bakmak zorundadır.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Demek ki sevgili Alkibiades, insan kendini bilmek istiyorsa ruhuna ve ruhunun da erdemin saklı olduğu parçasına ya da benzeri bir yere bakmalıdır.

ALKİBİADES: Evet haklısın.

SOKRATES: Ruhumuzda bilgelik ve aklın saklı olduğu parçadan daha ilahi bir parça düşünebilir miyiz?

ALKİBİADES: Hayır Sokrates.

SOKRATES: Demek ki ruhun tanrıyı en çok yansıtan parçası burasıdır. İnsan ancak buraya ve buna benzer diğer ilahi şeylere bakarak kendini bilebilir.

ALKİBİADES: Haklısın.

SOKRATES: Kendini bilmenin bilgelik olduğunda anlaşıştık, değil mi?

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Kendimizi bilmezsek ve bilgelikten yoksunsak neyimizin kötü olduğunu bilebilir miyiz?

ALKİBİADES: Nasıl bileceğiz Sokrates?

SOKRATES: Çünkü Alkibiades'in kim olduğunu bilmezsek, Alkibiades'e ait olanın ne olduğunu bilemeyiz.

ALKİBİADES: Haklısın..

SOKRATES: Kendimizi bilmezsek bize ait olan şeylerin neler olduğunu bilmemiz de mümkün değildir.

ALKİBİADES: Doğrudur.

SOKRATES: Bizde ait olan şeyleri bilmezsek bize ait olanlara ait olanları da bilemeyiz?

ALKİBİADES: Elbette.

SOKRATES: Öyleyse bir adamın kendisini bilmediği halde, kendisine ait olanları bilebileceğini söylerken pek de haklı değildik. Onun şu üç şeyi, kendini, kendine ait olanları, kendine ait olanlara ait olanları bilmesi için aynı bilgi gereklidir.

ALKİBİADES: Öyle olsa gerek.

SOKRATES: Kendine ait olanları bilmeyen, başkalarına ait olanları da bilemez.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Başkalarına ait olanları bilmeyen şehre ait olanları da bilemez.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Böyle bir adam şehrin işlerini yürütebilir mi?

ALKİBİADES: Hayır.

SOKRATES: Ya kendi evinin işlerini?

ALKİBİADES: Yürütemez.

SOKRATES: Ne yaptığını bilmez.

ALKİBİADES: Bilmez.

SOKRATES: Ve bilmeyen hataya düşebilir.

ALKİBİADES: Elbette.

SOKRATES: Hataya düştüğünde hem devlet işlerinde hem özel işlerinde başarısız olur.

ALKİBİADES: Tabi ki.

SOKRATES: Başarısız olduğunda mutsuz olur.

ALKİBİADES: Elbette.

SOKRATES: İşlerini yönettiği kimselere ne olur?

ALKİBİADES: Onlar da mutsuz olur..

SOKRATES: Demek ki bilge ve iyi olmayan kimse mutlu olamaz.

ALKİBİADES: Olamaz.

SOKRATES: Kötü kişiler mutsuzdur.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Bu mutsuzluktan kurtulmak için gerekli olan servet değil bilgeliktir.

ALKİBİADES: Haklısın.

SOKRATES: Öyleyse şehirlerin surları, savaş gemileri, tersaneleri, nüfus ve arazisi olsun ama erdemden yoksun olsunlar, mutlu olamazlar.

ALKİBİADES: Evet Sokrates..

SOKRATES: Sen de eğer onların işlerini adilane ve hakça görmek istiyorsan onlara erdem vermelisin..

ALKİBİADES: Evet..

SOKRATES: İnsan kendisinde olmayan bir şeyi başkalarına verebilir mi?

ALKİBİADES: Veremez.

SOKRATES: Eğer sen sadece kendini ve kendine ait şeyleri değil, şehri ve şehre ait olan şeyleri de yönetmek istiyorsan öncelikle erdemi senin edinmen gerekir..

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Kendin ve şehir için yapmak istediğin şeyleri gerçekleştirmek için edinmen gereken kudret değil bilgelik ve adalettir.

ALKİBİADES: Haklısın.

SOKRATES: Eğer bilge ve adil bir şekilde davranırsan hem sen hem de şehir, tanrının istediği şekilde hareket etmiş olursumuz.

ALKİBİADES: Tabi ki.

SOKRATES: Az önce söylediğim o aydınlık ve ilahi olana gözlerinizi çevirerek hareket edeceksiniz.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: O zaman aynaya baktığınızda kendinizi ve kendinize ait olan şeyleri bileceksiniz. Aynı zamanda neyin iyi olduğunu.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES-Bu durumda adilane ve iyi bir şekilde davranmış olacaksınız.

ALKİBİADES-Evet.

SOKRATES-Böyle olduğunda mutluluğa erişmek de kesinleşecektir.

ALKİBİADES-Haklısın.

SOKRATES-Ama eğer adaletsizce davranırsanız, karanlık ve tanrıdışı olana bakarsanız, kendinizi bilmemenin cehaleti içinde olacak ve hareketlerinizi de bu karanlıkta yapacaksınız.

ALKİBİADES-Evet.

SOKRATES: Sevgili Alkibiades her istediğini yapabilme kudretine sahip tamamen anlayışsız bir adam düşün. Bu adamın başına neler gelir? Ve şehrin başına? Düşün ki hastalandı, hekime danışmadı ve istediği herşeyi yapıyor. Düşünki zorbaca bir iktidar var ve kimse de ona karşı çıkmaya cesaret edemiyor. Bu adam kendi mahvını hazırlamaz mı?

ALKİBİADES: Evet Sokrates.

SOKRATES: Ya da biz gemi düşün. Geminin başındaki adam istediğini yapıyor ama denizcilik bilgisinden ve akıldan mahrum. Kendinin ve gemi arkadaşlarının başına neler gelmez ki!

ALKİBİADES: Hepsi hayatını kaybeder Sokrates..

SOKRATES: Bir şehirde de eğer erdem yoksa kötü davranışların önüne geçmek mümkün olmaz.

ALKİBİADES: Elbette.

SOKRATES: Öyleyse güzel Alkibiades, insanlar ve şehirler mutlu olmak istiyorlarsa hedeflemeleri gereken zorbaca bir kudret değil erdemdir.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Eğer bu erdeme sahip değillerse tıpkı çocuklar gibi yetişkinlerin de kendilerinden üstün birisi tarafından yönetilmeleri daha iyidir.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Ve iyi olan şerefli olandır.

ALKİBİADES: Evet.

SOKRATES: Daha iyi olan daha uygun olandır.

ALKİBİADES: Tabi.

SOKRATES: Daha şereflice olan daha uygun olandır.

ALKİBİADES: Muhakkak.

SOKRATES: Öyleyse kötü adam için köle olan daha uygundur. Çünkü onun için daha iyidir.

ALKİBİADES: Doğru.

SOKRATES: Öyleyse kötülük ancak bir köleye yakışır.

ALKİBİADES: Haklısın..

SOKRATES-Öyleyse sevgili dostum bir köle olmaktan hep kaçınmamız gerekir.

ALKİBİADES-Elbette.

SOKRATES-Ve sen Alkibiades. Senin halin bir kölenin hali mi, yoksa özgür bir adamın mı? Bunu biliyor musun?

ALKİBİADES-Kendi durumumun gayet farkındayım sanırım..

SOKRATES-Bu halden, senin gibi bir güzelden söz ederken telaffuz edemediğim bu halden nasıl kurtulacağımı biliyor musun?

ALKİBİADES-Evet.

SOKRATES-Nasıl?

ALKİBİADES-Senin yardımınla.

SOKRATES-Bunu iyi söylemedin işte.

ALKİBİADES-Ne demen gerekiyordu?

SOKRATES- Tanrının yardımıyla.

ALKİBİADES-Bende böyle diyeceğim Sokrates. Bundan sonra yerlerimizi değiştireceğiz. Ben senin peşinden ayrılmayacağım, sen de beni peşimden gelirken göreceksin.

SOKRATES-Ne mutlu bana! Aşkım yeni bir aşk yarattı. Tıpkı yaşlı leyleğin büyümiş yavrusu tarafından beslenmesi gibi benim aşkımdan doğan bu aşk beni besleyecek.

ALKİBİADES-Tuhaf ama doğru. Bundan sonra adaletin ne olduğunu araştırmaya başlayacağım.

SOKRATES-Bu kararından dönmeyeceğini umuyorum. Ama yine de korkularım var. Senden şüphe ettiğimden değil, şehrin kudretinden korkuyorum. O öyle bir kudret ki, ikimizi de çiğneyip geçebilir. (Platon, çev. Bakıhan Çamurdan,2010:148)

Yukarıdaki bölümde, insanın kendisiyle ilgilenmesi için kendisiyle ilgili bilgi sahibi olması gerektiği belirtilmektedir Aynı zamanda iyi'ye ulaşmak için, kendini iyiye götürmek için öncelikle kendini bilmek gerektiği; lakin ne olduğu bilinmeyen bir şeyin daha iyiye ulaştırılmasının mümkün olmadığı belirtilmektedir. Yani insanın kendisiyle ilgilenmesi ve kendisini iyiye götürmesi için ilk olarak kendisini bilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Sonrasında Delphoi

tapınağındaki ‘kendini bil’ yazısından yola çıkılarak kendini bilmenin zorluğu tartışılmaktadır.

Diyalogun ileriki bölümlerinde, kendini bilmekle kastedilen şeyin ruhumuzu bilmek olduğu sonucuna varılmaktadır. Bilgisi bedenle ilgili olan kişinin sadece bedenini bileceği, kendini bilmenin ise ruhunu bilmeyi gerektirdiği vurgulanmaktadır. Bu kısımda bazı meslekler örnek olarak sunulmaktadır. Jimnastik hocası ve hekimin, sadece kendi mesleklerini yapan kişiler olurlarsa kendilerini bilemeyecekleri; çiftçi ve diğer kol emekçilerinin ise kendilerine ait olan şeyleri bile bilmedikleri, sadece bedene ait olan ve bedenin emrindeki şeyleri bildikleri belirtilmektedir. Buradan yola çıkılarak, çiftçi ve diğer kol mesleklerinin kendini bilemeyeceği vurgulanmaktadır. Bu değerlendirme sonrasında, bilgelik kendini bilmek olarak kabul edildiğinde; bahsedilen mesleklerin hiçbirinin bilgelik olmadığı sonucuna varılmaktadır.

Diyalogda ‘sevmek’ üzerine bir bölüm mevcuttur. Gerçek seven kişinin ruhu seveceği, bedenle ilgili özellikleri sevenlerin ise sevdikleri kişide eksiklik meydana geldiğinde sevmekten vazgeçeceği belirtilmektedir. Diyalogda, ruhu seven kişinin; sevdiği kişinin ruhu erdemin peşinden gittikçe, sevdiğinin yanında kalacağı ve bizi asıl sevenin ruhumuzu seven olduğu belirtilmektedir. Bu konuşmanın akabinde, kendini bilmekten sonraki adımın kendisiyle ilgilenmek olduğu paylaşılmakta, ruhun özünün ne olduğu ve Delphoi tapınağındaki ‘kendini bil’ yazısının gerçek anlamının ne olduğu sorgulanmaktadır.

Ayna örneğinden yola çıkılarak insanın kendini bilmek istiyorsa ruhuna; ruhunun da erdemin saklı olduğu parçasına ya da benzeri bir yere bakması gerektiği, ruhumuzda bilgelik ve aklın saklı olduğu parçadan daha ilahi bir parça olmadığı, ruhun tanrıyı en çok yansıtan parçasının burası olduğu vurgulanmaktadır.

Platon ve Sokrates felsefesinde, bilgelik erdeminin dört temel erdemden biri olarak kabul edildiği daha önceki bölümlerde ele alınmıştı. Yine daha önceki bölümlerde bilgelik erdemi ve kendini bilme kavramları arasında kurulan

bağlantılar da ele alınmıştı. Üzerine konuştuğumuz diyalogda kendini bilme ve bilgelik kavramlarının aynı şey olduğu belirtilmektedir.

Diyalogda ayrıca insanın kendini bilmezse hangi yönünün kötü olduğunu bilemeyeceği belirtilmektedir. Kişinin kendisine ait olanı bilmezse başkasına ait olanı bilemeyeceği, dolayısıyla şehre ait olanı da bilemeyeceğini belirtilmektedir. Bu durumun hataya, sonuçta da insanın hem kendisinin hem de yönettiklerinin mutsuz olmasına neden olacağı aktarılmaktadır. Bu kısımda bilge olmak ve kendini bilmek ile mutluluk kavramları arasında bağlantı kurulmuştur. Platon ve Sokrates felsefesinde 'mutluluk' ve 'iyi' kavramlarının nihai amaç olarak sunulduğunu düşündüğümüzde, kendini bilme ile bu kavramlar arasında bir bağlantının kurulması oldukça önemlidir. Ayrıca mutlu olmak için erdemin gerekli olduğu ve erdemin öğretilmesinin önşartının erdeme sahip olmak olduğu belirtilmektedir. Mutluluk, mutluluğa götüren erdemler ve kendini bilme arasında kurulan bu bağlantılar, Platon ve Sokrates felsefesinde bu kavramların birbirleriyle ilişkilerini görmemiz açısından oldukça önemlidir.

Tüm bu bağlantılar ele alındığında, kendini bilme kavramının erdemler ve mutluluğun ayrılmaz bir parçası olarak sunulduğu sonucu çıkmaktadır. Yine diyalogda, kendini bilen olmak için ruhun incelenmesi gerektiğini ve kendini bilmek için kişinin kendinde bakması gereken yerin ilahi olarak tanımlandığı görülmektedir. Bu anlamda kendini bilme süreci, ilk aşamadan itibaren ilahi bir süreç olarak nitelendirilmiştir. Bedeni bilmek ile ruhu bilmek arasında yapılan ayırım, ayrıca kendini bilmenin ruhu bilmek olarak tanımlanması, kendini bilme sürecinin nasıl ve insanın hangi yönleri üzerinde gerçekleşeceği hakkında bilgi vermektedir. Buna göre insan, ruh üzerinde çalışacak, ruhunu geliştirmeye ve düzenleme yoluna girecektir. Bu geliştirme ve düzenleme işlemi ilahi bir özellik taşımaktadır.

Bunun dışında meslekler üzerine yapılan sorgulama hayli önemli bilgiler sunmaktadır. Herhangi bir mesleği ya da işi iyi şekilde yapmak, kendini bilmek değil; ancak uzman olunan işi bilmektir. Buradan hareketle kendini bilme kavramı, herhangi bir meslekle alakalı olmadan insanın başlatacağı ve sürdüreceği

ilahi bir süreç olarak tanımlanmıştır. İnsan, ilahi yönünü geliştirerek kendini bilme kazanımlarını elde edecek ve böylece mutluluk hedefine ulaşabilecektir. İnsanın kendisiyle ilgilenmek için kendisini bilmesi, bilgelik yoluyla mutluluğa ulaşması amaçlanmaktadır. Bu üçgende insanın ruh yönüyle nasıl gelişip ilerleyeceği açıklanmıştır.

3.2 PLATON'UN ESERLERİNDE GEÇEN 'KENDİNİ BİLME' KAVRAMINA YAKIN ANLAMLI KAVRAMLARIN ANALİZİ

Kendini bilme kavramının Platon'un eserlerinde geçtiği kısımlar önceki bölümlerde incelenmiştir. Bunun yanında bu eserlerde kendini bilme kavramına anlam olarak yakın bazı kavramlar da geçmektedir. Yakın anlamlı olduğu düşünülen bu kavramların da incelenmesi, kendini bilme kavramının anlam çerçevesinin daha net görülmesini sağlayacaktır. Bu kavramlar belirlenirken kendini bilme kavramının ilk bölümde ele aldığımız sözlük tanımlarından yola çıkılmış, diyaloglarda kendini bilme kavramına yakın anlam yüklenen bazı kavramlar da incelenmiştir.

Aşağıda Platon'un Devlet isimli eserinin dördüncü kitabından bir bölüm yer almaktadır. Diyalogda kendine hakim olmak, ölçülü olmak, kendinin efendisi olmak, kendi işine bakmak, doğruluk gibi kavramlar ele alınmıştır.

-Başlayayım, dedim; ilk bakışta ölçü, öteki değerlerden daha çok bir düzene, bir ahenge benzer.

-Nasıl?

-Ölçü, dedim, isteklerimize tutkularımıza vurduğumuz bir çeşit dizgindir. Bu anlamın izlerini halk deyimlerinde buluruz. Örneğin, kendini tutma, kendine hâkim olma gibi... Ne dersin?

-Doğru.

-Kendine hâkim olma tuhaf bir deyim değil mi? Kendine hâkim olan, kendinin kölesi olan, kendinin efendisi de demektir. Aynı adam hem köle oluyor, hem efendi.

-Sahi öyle!

-Bana kalırsa, bu deymi şöyle anlamalı: Bir insanın içinde iki yan vardır: Bir iyi, biri kötü. İyi yan, kötü yanı buyruğuna aldı mı, buna kendine hâkim olma diyoruz, bunu yaparı da övmüş oluyoruz. Tersine, kötü eğitim görme, kötülerle düşüp kalkma yüzünden iyi yan zayıflar da, kötü yanın buyruğuna girerse, böyle birine de kendinin kölesi deriz. Buysa kötüleme olur.

-Olur elbet.

-Şimdi devletimize gelelim: Bu iki yanı onda da göreceğiz. Bizim devletimize kendine hâkim diyeceğiz. Çünkü onda iyi yan, kötü yanı buyruğu altına almıştır. Ölçülü, kendine hâkim diye buna diyoruz.

-Evet, bunu görmeliyiz devletimizde.

-Bu demek değildir ki, bizim topluluğumuzda tutkular, zevkler, acılar olmayacak. Olacak; hele çocuklarda, kadınlarda, kölelerde, hatta bütün değerlerine rağmen, özgür dediğimiz insanlarda bile

-Doğru.

-Ama iyi bir yaradılışla, iyi bir eğitimi birleştirmiş küçük bir azınlık, akıl ve düşünce yoluyla, sade ve ölçülü isteklerle yaşayacak.

-Evet.

-Toplumumuzda, çoğunluğun kötü tutkuları, değerli bir azınlıktaki aklın buyruğuna girmiştir.

-Doğru.

-Zevklerine, tutkularına hâkim bir devlet varsa, o da bizim devletimizdir.

-Şüphesiz.

-İşte bundan ötürü, ona ölçülü de diyemez miyiz?

-Diyebiliriz.

-Gene bizim devletimizde yöneten ve yönetilenler, devletin başına kimlerin geçmesi gerektiğinde anlaşmışlardır, değil mi?

-Tabii.

-Bu anlaşmış yurttaşlar arasında ölçü hangi yandadır; yönetenlerde mi, yönetilenlerde mi?

-Her ikisinde.

-Demek ki, demin ölçüyü bir düzene, bir uyuma benzetmekle yanılmamışız?

-Anlamadım, neden?

-Ölçü, yiğitlik ve bilgelik gibi değildir. Bu ikisi toplumun yalnız bir parçasında bulunur. Bütün toplumu da yiğit ve bilge kılar. Ölçüyse, bütün topluma yayılır. Bütün yurttaşlar arasında tam bir düzen kurar. Aşağı, orta, yukarı, güçlü, güçsüz, zengin, fakir herkes aynı ahenge uyar. İşte bu uyuşmaya ölçü diyebiliriz. Bu öyle bir uyuşmadır ki, orada iyi yanla kötü yandan hangisinin başa geçeceği bellidir. İster tek insanın içinde, ister toplumda olsun.

-Düşüncene katılıyorum.

-Güzel, dedim, böylece devletin üç değerini de görmüş olduk, aldanmıyorsam? Geriye kalan ve hepsini tamamlayan değer hangisidir? Doğruluk değil mi?

-Evet

-Öyleyse Glaukon, bide avcılar gibi son çalıllığa geldik. Bu çalıllığın içinde aradığımızı. Onu kaçırmamak için gözlerimizi dört açalım.. Yanıbaşımızda bir yerde olacak, iyi bak, kolla her yanı, belki benden önce görür gösterirsin bana.

-Ah, bir görebilsem nerede? Yalnız senin ardından gitmek, senin gösterdiğini görmek, benim bütün yapabildiğim bu işte.

-Öyleyse Tanrıya sığın, gel ardımdan!

-Bunu istiyorum zaten, hadi yürü önden.

-Doğrusu bulduğumuz çalıllık bir hayli sık, karanlık, geçilmesi zor, ama gene de yürüyelim bakalım.

-Evet yürüyelim.

Yanıma yöreme şöyle bir bakıp bağırdım:

-Aman Glukagon, bir iz yakaladık galiba! Doğruluk kurtulmaz artık elimizden.

-Sevindim buna.

-Biz ne budalaymışız meğer!

-Neden?

-Burnumuzun dibinde duruyormuş da aradığımız, görmüyormuşuz! Avucundakini arayanlar gibi, gülünç olduk. Şuracığa bakacak yerde, uzaklarda aramışız. Onun için gözüümüzden kaçmış olacak.

-Ne demek istiyorsun?

-Bak, bana öyle geliyor ki, şimdiye dek sözünü ettiğimiz şey, doğruluğun ta kendisi. Farkına varamamışız bunun.

-Bu giriş çok uzadı, sabrımız tükendi!

-Peki, bak bakalım haklı mıyım? Bizim devleti kurarken ta başta herkese bir ödev vermiştik ya! İşte bu ödev ya da bir türlü, aldanmıyorsam doğruluğun ta kendisidir. Bir insanın toplumda yaradılışına uygun bir tek iş görmesi gerektiği üstünde birkaç kez durmuş, bunda da anlaşılmıştı, hatırlarsan!

-Evet anlaşılmıştı.

-Herkesin kendi işine bakması, başkalarınınkine karışmaması doğru bir şeydir. Bunu herkesin ağzından işitebiliriz, kendimiz de sık sık söyleriz.

-Söyleriz, evet.

-Kendi işimizi istenilen biçimde yapmak; işte doğruluk bu olabilir dostum! Bunu nereden çıkarıyorum biliyor musun?

-Hayır söyle.

-Devlette incelediğimiz üç değer vardı ya; Ölçü, yiğitlik ve bilgelik. Bunların dışında kalan değer, onları doğuran ve yaşatan değerdir. Baştan da, üç değeri bulursak, geriye kalan dördüncüsü doğruluk olacak, dememiş miydik?

-Evet iste istemez.

-Evet ama devletimizin en iyi bir devlet olmasında en çok payı olan hangi değerdir? Yönetenlerle yönetilenler arasındaki düşünce birliği mi? Askerlerde korkulacak, korkulmayacak şeyleri gösteren törelerin korunması mı? Devletimizin başındakilerin anlayışlı, işbilir kimseler olması mı; yoksa çocuk, kadın, köle, hür insan, işçi, yöneten, yönetilen, herkesin, başkasının işine karışmadan, kendi işini yapması mı? Bunu kestirmek kolay iş değildir!

-Değildir tabi,...

-Demek toplumda herkesin kendi işini yapma gücü, devletin üstünlüğünde ölçü, yiğitlik ve bilgelik kadar yer tutar.

-Öyledir.

-Öyleyse, öteki değerlerle birlikte devletin üstünlüğünü yapan güce doğruluk diyemez miyiz?

-Diyebiliriz.

-Bunu bir başka türlü soralım, bakalım gene aynı düşüncede kalacak mıyız? Devlette yargıçlık yetkisini yönetenlere vermeyecek misin?

-Ona ne şüphe?

-Bunlar yargılarında neyi göz önünde tutacaklar? Yurttaşlar ne kimsenin malını yiyecek ne de kendi malından olacak. Bu değil mi? Evet, tek kaygıları bu olacak.

-Neden? Doğruluk bunu gerektirir diye değil mi?

-Evet

-Öyleyse, doğruluk kendi malının sahibi olmak ve kendi işini görmektir diyebiliriz.

-Doğru.

-Bakalım şunda anlaşır mısın benimle: Dülger, konduracı da dülgerin işine karışsa, biri ötekinin araçlarını ve kazancını alsa ya da aynı adam her iki işi birden yapmaya kalkışa, devlete çok büyük zarar geleceğini sanır mısın?

-Sanmam.

-Ama doğuştan sanatçı olan ya da başka bir işle kazanç sağlayan kimse, sonradan parası, tutanları, gücü ve bunun gibi başka şeylerle böbürlenir de savaşımlar arasında yükselmeye kalkışsa ya da savaşçılardan biri, hiç de ehil olmadan, devletin başındakilere katılmak isterse, böylece bunlar da araçlarını ve kazançlarını değiş tokuş ederlerse ya da bir adam bütün bu işleri bir arada yapacak olursa, bu kargaşalığın, devletin yıkacağından benim gibi sen de şüphe etmezsın herhalde?

-Etmem.

-Demek ki, bir devlet için yıkıcı olan, bu üç sınıfın birbirinin işine karışması, görevlerini değiştirmesidir. Buna da haklı olarak en büyük suç diyebiliriz, değil mi?

-Tabii.

Devlete karşı işlenen en büyük suça eğrilik demez misin?

-Nasıl demem?

-İşte eğriliğin ne olduğunu gördük, şimdi de tersini alalım. Her sınıf insanın kendi işlerinde kalıp yalnız kendi işleriyle uğraşması da doğrudur. Bir devleti doğru yapan da budur.

-Bir diyeceğim yok; başka türlü olamaz.

-Ama dur, o kadar kesin konuşmayalım. Şimdi bu dediklerimizi insan için düşünelim. Her insanda da doğruluk buyusa, o zaman ne şüphemiz ne de diyecek sözüümüz kalır. Yoksa araştırmamızı başka yöne çeviririz.. Şimdilik bu araştırmamızı sonuna getirelim: Başta doğruluğu geniş bir alanda gördükten sonra onu bir tek insanda tanımamız daha kolay olur demiştik. Bu alanı da devlet diye almıştık. Doğruluğun en iyi kurulmuş bir devlette bulunacağını düşündüğümüz için, elimizden geldiğince iyi bir devlet kurduk. Şimdi devlette bulduğumuz bu değeri insan üstünde deneyelim. Ona da uyarı, ne ala! Ama insana gelince iş değişirse, tekrar devlete döner, araştırmalarımızı genişletiriz. Belki devletle insan arasındaki uyumsuzlukları karşılaştırır, birbirlerine sürtersek bundan doğruluk kıvılcımı çıkar, birbirine sürtünen iki odundan ateşin çıkması gibi... Doğruluk, bütün açıklığıyla ortaya çıktı mı, onu artık içimizde sağlam temellere oturturuz.

-En doğrusu bu! Dediğin gibi yapalım.

-Peki, biri büyük, biri küçük iki şeye aynı şey dediğimiz zaman, bunlar ortak yönleri bakımından birbirinin benzeri midirler?

-Benzeridirler.

-Öyleyse, doğru bir adam, doğruluk bakımından doğru bir devletten ayrı olmayacak, onun benzeri olacak?

-Evet. (Platon, çev. Sabahattin Eyüboğlu, M.Ali Cimcoz,2014;129)

Diyalogdan önce de bahsedildiği gibi, yukarıdaki kısımda, kendine hakim olmak, ölçülü olmak, kendinin efendisi olmak, kendi işine bakmak, doğruluk kavramlarına yer verilmiştir. Öncelikle, tutkuların dizginlenmesi, kendini tutma ve kendine hakim olma kavramları açıklanmıştır. Bu kavramlardan yola çıkılarak insanın iyi ve kötü yanlarının olduğuna dikkat çekilmiş, sonrasında ‘kendi işini yapmak’ kavramı ile doğruluk kavramı arasında bağlantı kurulmuştur. Diyalogda, ‘kendi işini yapmak’ kavramının devletin üstünlüğü yönünden temel erdemler kadar önemli olduğu vurgulanmaktadır. İnsandan ve devletten beklenen iyi özelliklerin benzerlikleri üzerine konuşulmaktadır. Diyalogda kurulan bu ve benzeri bağlantılar, ‘kendini bilme’ kavramının anlamıyla bağlantılı sonuçlara ulaşılmasını sağlamıştır. Bu sonuçlardan biri, kişinin kendisinin verimli ve etkin olduğu mesleği yapmasının tüm devlet için gerekli, insanlar için de erdemli bir davranış olduğudur. Bu durum yine insanın kendisini tanımasından, kendisini ve kendi sınırlarını bilmesinden geçmektedir.

Aşağıda aynı eserden bir başka bölüm ele alınacaktır. Diyalogda doğruluk, kendine hakim olmak, aklını dinlemek, kendi kendini yönetmek, kendi içindeki yanları kumanda etmek, yapacağımız işlerin doğruluğunu ve eğriliğini bilmek, kendi kendinin dostu olmak gibi kavramlar ele alınmıştır.

İnsan içmek ister de bir şey onu durdurursa, araya sadece içmek, herhangi bir hayvan gibi içmek arasından başka bir şey katılmış olur; çünkü demin söylediğime göre, bir şeyin aynı yanıyla aynı zamanda değişik etkileri olamaz.

-Evet, olamaz.

-Bunun gibi, bir okçu elleriyle yayı hem itiyor, hem de çekiyor diyemeyiz.

Doğrusu, yayı bir eliyle itiyor, bir eliyle de çekiyor demektir.

-Elbette.

-İnsanın arada bir susayıp da kendini içmekten alıkoyduğu olur değil mi?

-Evet, hem de sık rastlanır buna.

-Peki, ne diyebilirim bunlara? İçlerinden bir şey emrediyor içmelerini, bir başka şey de alıkoyuyor onu bundan. İkincisi birincisini alt ediyor demekten başka çare var mı?

-Yok sanırım.

-Bizi, içmekten böyle alıkoyan şey akıldan gelmiyor mu acaba? Buna karşılık kendimizi tutamaz da içersek, buna sebep tutkular, hastalıklardır diyemez miyiz?

-Diyebiliriz.

-Burada birbirinden ayrı iki şey görmek doğru olur: Biri içimizdeki hesaplayan, düşünen yandır ki, buna akıl yanımı deriz. Ötekiyse, düşünmeyen, sade arzulayan yanımızdır. O, sadece sever, acıkır, susar, coşar, doymak, zevk almak ister.

-Evet, işi böyle ele almak akla uygun.

-Demek içimizde böyle iki yan var. Ama azgınlık, kızgınlık diye de bir şey var içimizde. Ona üçüncü yanımız mı diyelim? Demezsek acaba iki yanımızdan hangisine yakındır?

-İkincisine, istekler yanına herhalde.

-Ben öyle sanıyorum. Duyduğum bir hikâye vardır; ondan da bu çıkıyor. Hikâye şu; Aglaion'un oğlu Leontios Pire'den yukarı gelirken kuzey surlarının dibindeki işkence yerinde cesetler görmüş. Bir yandan bunlara bakmak ister, bir yandan da görmemek için başını çevirmiş. Bir süre görme isteğini yenip yüzünü kapamış, ama sonra dayanamamış, gözlerini dört açıp ölümlere doğru gitmiş ve bağırarak kendi gözlerine ; 'Haydi kör olasılar... Alın doya doya seyredin bu güzel manzarayı!'

-Ben de dinlemişim bu hikâyeyi.

-Bu hikâye gösteriyor ki, kızgınlık isteklerle savaşıyor kimi vakit. İki yanımızdan ayrı bir şeydir bu.

-Doğru

-Çok yerde görmüştüzdür, insan aklını dinlemeyip, tutkularına sürüklenince, kendi kendine söylenir, kendini zorlayan tutkularına kızar; bu iç savaşında kızgınlık akıldan yana oluyor demektir, ama kızgınlığın tutkulardan yana çıkıp akla karşı koymasını, sanırım ne kendine görmüşsündür ne başkalarında.

-Görmedim sahi.

-Haksız olduğunu anlayan mert bir insan göreceği cezaya kızmaz değil? Açlığa, susuzluğa uğrasa, soğukta kalsa, bunları ettiği haksızlığın yerinde bir karşılığı sayar.

-Doğru

-Ama tersine, bir haksızlığa uğradığını görürse, o zaman kızar, karşı kor, hak bildiği şey için savaşıyor; yılmadan türlü cefalara katlanır; aç susuz kalır, ya kazanır, ya ölür sonunda. Yahut da akli onu yatıştırır, çobanın köpeğini çağırıp susturduğu gibi.

-Bu benzetmen çok yerinde, çünkü devlet adamlarına toplumun çobanları demiştik, onların emrindekileri de köpeklere benzetmiştik.

-Çok iyi anlıyorsun dediklerimi, ama şunu da düşün.

-Neyi?

-Demin kızgınlığı içimizdeki istek yanımıza daha yakın görmüştük. Şimdiyse bunu tersi çıkıyor. İçimizde bir çatışma oldu mu, kızgınlık daha çok akıldan yana oluyor.

-Çok doğru.

-Peki, kızgınlık akılla bir midir? Değilse onun değişik bir yönü müdür? Öyleyse, içimizde üç değil, iki yan vardır: akıl ve istek... Yoksa toplumdaki yönetenler, savaşımlar ve para kazananlar gibi içimizde de üç bölüm mü vardır? O zaman kızma gücü, kötü bir eğitimle bozulmamışsa, akla yardım eden üçüncü bir yanımız olur!

-Evet, kızma üçüncü bir yan olmalı.

-Akıldan da, istekten de ayrıldığına göre öyle olacak.

-Bunun doğruluğu ortada. Çocuklarda görmüyor muyuz? Doğar doğmaz azgın bir canlılık içindedirler. Çoklarında hiç akıl yokmuş gibidir, birçoklarında da akıl pek geç gelir.

-İyi söyledin doğrusu! Hayvanlar için de doğru bu söylediğin. Demin Homeros'tan aldığımız şu söz de bunu destekler: 'Odysseus göğsünü yumruklayarak yüreğine çıkıştı. 'Bu sözde de insanın içindeki bir yan başka bir yanını azarlıyor; iyiyle kötüyü ayırt eden akıl, akli dinlemeyen öfkeye çatıyor.

-Öyle.

-Güç bela kıyıya vardık sayılır. Artık toplumdaki bölümlerin insan içinde de olduğunu söyleyebiliriz.

-Evet.

-Öyle olunca, bir devleti akıllı yapan neyse, insanı akıllı yapanda odur diyemez miyiz?

-Deriz.

-Bir insan niçin yiğitse, devlette onun için yiğit değil midir? Bütün değerler için de aynı şeyi söyleyemez miyiz?

-Söyleriz.

-Öyleyse, devlet nasıl doğru olursa, insan da o türlü doğru olur.

-İster istemez.

-Devlet nasıl doğru oluyordu? Her sınıfın kendi işlerini gördüğü vakit bir de kendi ödevini, yapan doğru kişiler oluruz.

-Evet, bunu da aklımızda tutalım.

-Akıl madem ölçülüdür, içimizde olup biten herşeyi kollayıp yönetmek ona düşer; öfkenin işi de onu dinlemek, ondan yana olmaktır değil mi?

-Evet.

-Peki, bu ikisini uzaklaştıran müzik ve jimlastiğin kaynaşmasıdır, dememiş miydik?

Bu kaynaşma akli kesinleştirir; güzel sözler, güzel bilgilerle besler onu; öfkeyi ölçü ve düzenle gevşetir, yatıştırır, yumuşatır.

-Doğru.

-Böyle yetişen, gerçekten eğitilen, işlerini bilen, gören bu iki yan, içimizde en çok yer tutan, doymak bilmeyen istekleri kumanda eder. Bu istekler beden hazlarına dalarak dal budak salmasın, güçlenmesin; kendi işini görecektir yerde başkalarına kumanda etmeye kalkmasın diye onlara göz kulak olurlar; çünkü isteklerde başa geçme yetkisi yoktur. Geçerlerse bütün hayatın düzenini altüst ederler.

-Ederler elbet.

-Dış düşmanlara karşı da bu iki yan içimizin ve bedenimizin esenliğini korumazlar mı? Biri düşünerek, öbürü savaşarak; biri öğüt vererek, öteki bu öğüdü var gücüyle yerine getirerek.

-Haklısın.

-İnsana yiğit dedirten bu azgın ve taşkın yandır değil mi? Korkulacak, korkulmayacak şeyleri akıldan öğrenir; dertlerde olsun, zevklerde olsun insanı dizginleyen akıldır.

-Doğru.

-İnsana bilge dedirten de, buyruk ve öğüt veren de bu küçük akıl yanıdır. Ayrıca akıl, bilgi yoluyla içimizdeki bu üç yanın kurduğu birliğe yararlı olur.

-Öyledir.

-İnsanı ölçülü yapan gene bu iki yanın anlaşıp uzlaşmasıdır. Yöneten ve yönetilen, kumanda yetkisinin akılda olduğunda anlaştılar mı, insan artık ona karşı gelme!

-Evet.

-Peki, bize doğruluğu devlettekenden başka türlü gösteren bir şey var mı?

-Bunda bir şüpheniz kaldıysa, doğru insanı günlük olaylarla karşı kaşıya kor, inceleyebiliriz.

-Hangi olaylarda?

-Doğuşuyla da, eğitimiyle de devletimize benzeyen bir insanı alalım, böyle biri kendisine güvenilerek verilmiş bir altın ya da gümüş iç eder mi? Ondan kim böyle bir şey bekleyebilir? Bunu olsa olsa ona benzemeyen biri yapabilir.

-Evet, doğru bir adamdan kimse böyle bir şey beklemesin.

-Böyle bir adam tapınakları sayabilir mi? Hırsızlık eder mi? Dostlarını, devleti aldatır mı?

-Aldatmaz.

-Yeminlerini, sözlerini tutmaz mı?

-Tutar elbet.

-Kadınlarla düşer kalkar, ana babasına bakmaz, Tanrılara saygısızlık eder mi?

-Etmez tabi.

-Bunun nedeni, ondaki yanlardan herbirinin kendine düşeni yapması değil midir? İster yönetmede olsun, ister yönetilmede..

-Evet başka nedeni olamaz.

-Peki sence doğruluk bu çeşit insanların ve bu çeşit devletlerin özelliğinden başka bir şey midir?

-Olmasa gerek.

-Böylece rüyalarımız gerçekleşmiş oluyor. Devletimizi kurmaya başlarken, bir Tanrı belki de bize doğruluğun temelini, örneğini buldurur dememiştir?

-Doğru.

-Kunduracı yaratılmış bir adamın yalnız kundura, dülger yaratılmış bir adamın yalnız dülgerlik yapması gerektiğini söylerken, doğruluğun izini bulmuşuz meğer. Bu örnek bizi doğruluğun aslına ulaştırdı.

-Öyle oldu.

-Doğruluk böyle bir şey olacak. Şu var ki, bu doğruluk insanın dış eylemlerine değil, iç eylemlerine uyuyor. Bize insanın kendini, oluşundaki ilkeleri veriyor. Doğru insanda her bölümün kendi işini göreceği, içindeki üç ilkenin birbirinin sınırını aşmayacağını anlatıyor bize. Doğru adamın içinde bir düzen kuruluyor. Bu adam kendi kendini yönetiyor, yola sokuyor. Kendi kendinin dostu oluyor. Tıpkı müzikteki alçak, yüksek orta ve bütün ara tonlar gibi. İçindeki 3 yanı birbirine bağlıyor; çokken bir tek oluyor; tam bir ölçüye ve uyuma varıyor. Ondan sonra artık ne işe girerirse girerisin, ister zengin olmaya çalışsın, ister bedenini geliştirmeye, ister devlet işlerini görmeye, ister insanlarla alışveriş etmeye; her yaptığında doğru ve güzel diyeceği şey içinde böyle bir düzeni gerçekleştirmek olacak. Bunu yapmasını bilmeyi bilgelik sayacak. Tersine, bu durumun bozulmasına, bu düzeni kurmayı bilmeye de eğrilik diyecek.

-Bunlar hep doğru Sokrates.

-Öyleyse doğru insanı, doğru devleti herikisinde de doğru olan şeyi bulduk dersek, pek yanlış olmaz.
-Olmaz tabi.
-Bulduk diyelim mi?
-Diyelim.
-Bu iş bitti. Şimdi eğriliği incelemek kalıyor.
-Evet.
-Eğrilik de ister istemez içimizde bu üç bölümün uyumsuzluğu olacak. Biri ötekinin işine karışacak, onlara karşı koyacak. Kumandayı kendi eline almak isteyecek. Ona düşenin yönetmek değil, yönetilmek olduğunu hesaba katmayacak. Bizce eğrilik, ölçüsüzlük, korkaklık, bilgisizlik, bir kelimeyle büyün kötülükler işte bu bölümlerin düzensizliği, kargaşalığıdır.
-Doğru bütün kötülüklerin başı budur.
-Doğruluk ve eğrilik belli olduğuna göre, yapacağımız işlerden hangisinin eğri, hangilerinin doğru olduğu da belli olmaz mı?
-Nasıl?
-İçimizdeki doğrulukla eğrilik bedenimizdeki sağlık ve hastalığa benzer.
-Nasıl benzer?
-Sağlığı yapan sağlam şeylerdir, hastalığı yapan da çürük şeyler?
-Evet.
-Onun gibi, doğruluğu yapan doğru şeyler, eğriliği yapan da eğri şeylerdir.
-İster istemez.
-Sağlık nereden gelir? Bedenimizdeki örgenlerin tabiata uygun bir düzenle sıraya girmesinden, birbirine bağlanmasından değil mi? Hastalığa bu örgenlerin tabiata aykırı bir araya girmesi, birbirine bağlanmamasıdır.
-Öyle.
-Onun gibi doğruluğu yapan da içimizdeki bölümlerin tabiata uygun bir düzenle sıralanıp bağlanması; eğriliği yapan da, bu bağlanıp sıralanmanın tabiata aykırı oluşudur.
-Doğru.
-Öyleyse, iyilik içimizin sağlığı, güzelliği, düzeni; kötülükse hastalığı, çirkinliği, çürüklüğüdür.
-Öyledir.
-Yapacağımız dürüst işler bizi iyiliğe, dürüst olmayan işler de kötülüğe götürür.
-İster istemez. (Platon, çev. Sebahattin Eyüboğlu, M.Ali Cimcoz 2014;140)

Daha önce de belirtildiği gibi, diyalogda işlenen kavramlar; doğruluk, kendine hakim olmak, aklını dinlemek, kendi kendini yönetmek, kendi içimizdeki yanları kumanda etmek, yapacağımız işlerin doğruluğunu eğriliğini bilmek, kendi kendinin dostu olmaktır.

Diyalogda doğruluk kavramının insanın kendisi ve oluşundaki ilkeleri verdiği belirtilmektedir. Metinde, doğruluk ile bir kişinin içinde bir düzen kurulduğu, kurulan bu düzenin kişinin kendi kendisini yönetmesine ve kendisini

yola sokmasına yardımcı olduğu vurgulanmaktadır. Kişinin kendi kendinin dostu olduğu, kendi içindeki tonlar arasında uyum kurduğu belirtilmekte, insanın her yaptığı şeyde böyle bir düzeni gerçekleştireceği ve buna bilgelik diyeceği belirtilmektedir. Kurulan bu doğruluğun karşısının eğrilik olduğu ve eğriliğin düzeni bozmak demek olduğu belirtilmektedir. İçimizdeki yanların uyuşmazlığının eğrilik olduğu, eğriliği; bütün bölümlerin birbirini yönetmeye çalıştığı bir düzensizlik olduğu vurgulanmaktadır. Doğruluğu yapanın doğru şeyler, eğriliği yapanın ise eğri şeyler olduğu sonucuna varılmaktadır. Doğru kişinin kendi isteklerini kontrol edeceği, isteklerin başa geçme yetkisinin olmadığı, isteklerin başa geçmesi durumunda ise bütün hayatın düzeninin bozabileceği belirtilmektedir. Kumanda yetkisinin akılda olduğu konusunda bir anlaşmanın olmasının, insanın ölçülü olmasını sağlayacağı sonucuna varılmaktadır.

Diyalogda genel olarak doğruluk, eğrilik ve beden isteklerinin kontrolü üzerine konuşmanın sürdüğünü söyleyebiliriz. Bu konuşma içerisinde ‘doğruluk’ ve ‘kendi kendinin dostu olmak’ arasında kurulan bağlantı, doğruluk kavramının insanın oluşu ve insanın kendisiyle ilgili bilgi verdiği düşüncesinin paylaşılması, dikkat çekici noktalardan ikisidir. Bu iki nokta dışında ‘doğruluğun insanın içindeki tonlar arasında, uyum ve ölçünün kurulmasını sağladığının vurgulanması, diyalogun ‘kendini bilme’ kavramının anlam alanıyla ilgili önemli bilgiler sağladığının göstergesidir. İnsanın içindeki uyum ve ölçünün kurulması, kendini bilme kavramının da kazanımları arasında yer almaktadır.

Aşağıdaki metin Platon’un Devlet isimli eserinin dokuzuncu kitabından bir bölümdür. Diyalogda aklıbaşındalık, kendi kendini yoklamak, köle olan ruh gibi kavramlar ele alınmaktadır.

-Şimdi, dedim, zorbanın kendini anlatmak kalıyor: Bu insan demokrasi insanından nasıl çıkar? Çıkınca ne olur, nasıl yaşar, mutlu mu olur, mutsuz mu?

-Evet, bu kaldı incelenecek.

-Ama biliyor musun ne eksiklerimiz var?

-Nedir o?

-İstekler üstüne bir şey. İsteklerin özünü ve çeşitlerini yeterince aydınlatmak. Bu nokta karanlık kaldıkça yolumuzu iyi göremeyeceğiz.

-Şimdi aydınlatmaya çalışsak olmaz mı?

-Olur elbet. Üstünde durmak istediğim şu: Zorunlu olmayan istekler, zevkler arasında bir de bozuk diyebileceğim istekler var. Doğuştan herkeste bulunur sanırım bu istekler; ama kamunlar, iyi istekler geri iter bunları; insan akıl yoluyla da bunları içinden söküp atabilir ya da sayılarını, güçlerini azaltabilir. Ama herkes yapamaz bunu, birçoklarında bu bozuk istekler artar da, eksilmez.

-Evet ama nedir bu bozuk dediğin istekler?

-Biz uyurken uyanan istekler. Bizi dizginleyen, yumuşatan, düşündüren tarafımız uykuya daldı mı, tıka basa yiyip içmiş hayvan tarafımız silkinip kalkar ayağa, boş bulduğu meydanda at oynatmaya, dilediğini yapmaya yetlenir. Nelere el atmaz o zaman, bilirsin. Hiçbir hayâsı, ölçüsü kalmaz. Anasıyla yatmayı bile geçirir içinden: İnsan, Tanrı, hayvan, ne olursa olsun kirletmek ister. Dökmeyeceği kan, yemeyeceği halt kalmaz. Çılgınlığın, yüzüzlüğün son kertesine varır kısacası.

-Çok doğru.

-Ama sağlığı, sağduyusu yerinde bir insan düşün; uyumadan önce aklını uyandırсын, güzel duygulara versin kendini. İsteklerini ne aç bıraksın ne de tıka basa doyursun ki, uyusunlar; ne coştursun ne de küstürsün onları ki, aklını karıştırmassınlar. Düşüncesi duygulardan sıyrılıp kendi kendini yoklasın; geçmişte, bugünde, gelecekte akıl erdiremediği şeyleri anlamaya çalışsın. Öfkesini tutmasını bilen bu adam, kimseye çatmış olmadığı için rahat yürekle uyur. İçindeki bu iki yanı yatıştırdıktan sonradır ki ferahlığa ulaşır ve istek ancak o zaman üçüncü yanını, bilgeliği bulur; ancak o zaman gerçeği en iyi görececek duruma gelir; korkunç rüyalara, kâbuslara en az sürüklenir.

-İnanırım buna.

-Sözü fazla uzattım bu konuda; kısaca şunu söyleyebiliriz: Hepimizin içinde korkunç, hayvanca, dizginsiz bir çeşit istekler vardır; aklı başında görülen sayılı insanlarda bile rastlanan bu istekler rüyalarda yüze çıkar. Düşün bakalım, benden yana mısın bu dediğimde?

-Senden yanayım.

-Şimdi demokrasi insanı için söylediklerimizi hatırla. Tutumlu bir babanın elinde büyür demiştik. Bu baba yalnız zorunlu isteklere değer verir, zorunsuzlara, keyf, süse kaçan isteklere kulak asmaz, değil mi?

-Evet.

-Ama delikanlı bu ikinci isteklere düşkün, daha ince zevkli kimselerle düşüp kalkınca, o da dostları gibi yaşamaya başlamış, babasının cimrilğine bir tepki olarak her türlü aşırılıklara sürüklenmişti. Ahlakını bozanlardan yaratılışça daha iyi olduğu için büsbütün kendini bırakmıyor, bir babasından, bir dostlarından yana gide gele sonunda ikisi ortası bir yaşama yolu buluyor, kendine göre doğru bir ölçüyle biraz o uca, biraz bu uca kayıyor, ne pinti ne serseri denecek bir ömür sürüyordu. Oligarşi insanlığından demokrasi insanlığına böyle geçiyordu.

-Bu adam üstüne düşündüğümüz buydu, yine de bu.

-Şimdi diyelim ki bu adam da yaşlandı, o da oğlunu kendi alışkanlıkları içinde büyüttü.

-Diyelim.

-Babasının geçtiği yoldan oğlu da geçsin, o da yine dostlarının özgürlük adıyla süsledikleri başıboş bir hayata sürüklensin. Babası ve yakınları onu ölçülü isteklere çeksın, dostları da tam tersine. Bu zeki büyücüler, bu zorba yaratıcı dostlar, delikanlıyı bir türlü avuçları içine alamadıklarını görünce allem ne eder kallem eder bir sevgiye kaptırırlar gönlünü. Bu tutku, kocaman bir yabanarısı gibi, bütün boş, faydasız isteklerin başına geçer. Bu türlü delikanlılarda sevgi başka türlü olabilir mi?

-Hayır, o da yabanarısı olur, doğru.

-Sevgi başa geçince, öteki istekler başlar vızır vızır onun çevresinde dönmeye. Duman duman güzel kokular, çiçekler, şaraplar, türlü türlü keyifler, eğlenceler sevgiyi bezledikçe besler, kıvamına getirirler, ona şehvet iğnesini de batırdılar mı tamamdır; o zaman sevgi, gönlün bu güzel sultanı, çılgınlıkla kol kola girip delikanlıyı çileden çıkarır. Biraz sağduyu, biraz ölçü, hayâ kalmışsa içinde, onu da öldürüp atar dışarı. Böylece boşalttığı gönlünü bir acayip delilikle doldurur.

-Zorba bir insanın doğuşunu anlatmış oluyorsun.

-İşte onun için sevgiyi, Eros'u öteden beri bir zorbaya benzetirler ya!

-Olabilir.

-Sarhoş insanda zorbalığa kayan bir taraf yok mudur dostum?

-Vardır sahi.

-Azmış, kudurmuş bir adam başkalarına, hatta Tanrılara kumanda etmeye kalkmaz, kendini hepsinden üstün görmez mi?

-Görür elbet.

-Demek ki sevgili dostum, bir insanı tabiatı, alışkanlıkları ya da her ikisi birden, sarhoş, âşık, deli ettiler mi o insanın zorba olmak için hiçbir eksiği kalmamıştır artık.

-Öyledir doğrusu.

-Zorba huylu insanın oluşu budur diyelim; peki nasıl yaşar bu insan?

-Nasıl mı yaşar? Şimdi senin söyleyeceğin gibi.

-Peki, ben söyleyeyim. Zorba Eros'u gönlünün tahtına oturtan, her dilediğine boyun eğen insanın yapacağı nedir: Kadın, içki, çalgı alemleri, eğlenceler, cümbüşler, değil mi?

-Elbette.

-O zaman Eros'un yanında her gün, her gece azgın, amansız bir sürü istek daha türemez mi?

-Bir sürü!

-Olanca geliri kısa zamanda harcanıp gitmez mi?

-Gider elbet.

-Borca girmez, malını mülkünü tüketmez mi?

-Tüketir.

-Nesi var nesi yok gidince, içinde yuva yapmış azgın istekler bağrışmaya başlamaz mı? Kendisi de isteklerin ve hele hepsinin şahı Eros'un iğnesini yedikçe, deli gibi öteye beriye koşmaz, paralı kimseler arayıp zorla ya da düzenle soymaya kalkmaz mı onları?

-Ona ne şüphe.

-Ya büyük acılar, korkunç sıkıntılar içinde kıvranacak ya da öteden beriden para vuracak.

-Doğru.

-Yeni istekler, nasıl içinde eski isteklere baskın çıkmış, onları yerlerinden etmişse, o da genç yalında anasını babasını alt etmeye, kendi payını yedikten sonra onların varını yoğunu da bol keseden harcamaya kalkacak.

-Yapacağı budur.

-Anası babası karşı koyarsa, önce onları aldatma, soyma yollarını arar, değil mi?

-Elbette.

-Bunu beceremezse mallarını zorla ellerinden almak istemez mi?

-İster sanırım.

-Peki dostum, yaşlı anası babası direktir de zora karşı zor kullanırsa, bu adam onlara acır mı? İşi büsbütün zorbalığa dökmeyi mi dersin?

-Böyle bir adamın ana babasının vay haline derim.

-Zeus aşkına söyle Adeimantos, bir yosmaya tutulsa bu adam; daha yeni tanıdığı, keyif için sevdiği bu kadın yüzünden anasına karşı nasıl davranır? Anası ki bunca yıldır onu sevmiş, dünyaya getirmiştir onu. Yâda bir güzel delikanlıya. Ne yapar o zaman babasına. Yaşını başını almış, tabiatı gereği en candan, en eski dostu olmuş babasına. Bu yeni dostunu eve getirdiği zaman babasını bile hizmetine koşmaz, dayak bile atmaz mı ona?

-Atar mı atar.

-Öyleyse ne mutlu zorba bir oğul dünyaya getirenlere!

-Evet ne mutlu!

-Anasının babasının yenecek malı kalansa, içindeki kör istekler de biriktikçe birikse, bu adam bir evin duvarını delmeye, gece yarısı evine dönen birinin sırtından kaftanını almaya, bir mabedi soymaya kalkmaz mı? Bu arada, çocukluğundan beri namus ve namussuzluk üstüne taşıdığı herkesin de doğru saydığı eski düşünceler yıkılmaya ve yerlerini sevginin etrafından peydahlanan yeni düşüncelere bırakmaya başlar. Daha kanunları, babasını sayarken, gönlü demokrasiye bağlıyken bu yeni düşünceler ancak rüyalarında baş gösterebiliyordu; şimdiyse Eros'un baskısı altında, uyurken yaptıklarını uyanıkken ve durmadan yapar olmuştur. Artık hiçbir suçu işlemekten, hiçbir haltı yemekten, hiçbir namussuzluktan kaçınmaz. İçindeki kargaşalık, düzensizlik ortasında Eros dizginlerini eline alır ve her istediğini yaptırır zavallıya. Bir zorba devleti nasıl yürütürse Eros da onu öyle yürütür. Hem kendini besletir ona hem de peşinden gelen sürü sürü istekleri. Bu isteklerden kimi dışardan, kötü dostlardan gelmedir, kimi kendi içinde aynı sebeplerle doğmuş, zincirlerini koparıp başıboş gezer olmuştur. Buna dökülmez mi anlattığımız adamın hayatı?

-Buna dökülür.

-Bir devlette bu çeşit insanlar az çıkar ve geri kalanlarında akli başında olursa bunlar gider, bir başka zorbanın emrine girerler yahut da savaşa girişmiş bir memlekete parayla iş görürler. Heryerde barış varsa kendi yurtlarında kalır, ufak tefek kötülüklerle yetinirler.

-Nedir bu kötülükler?

-Hırsızlık, yankesicilik eder, duvar deler, gelenin geçenin elbisesini alır sırtından, tapınakları soyar, özgür insanları köle diye satarlar. Çenesi kuvvetli olanlar para karşılığı namuslu insanları kötüler, yalancı tanıklık ederler; ellerinde bir yetki olanlar kendilerini satar, görevlerini kötüye kullanırlar.

-Ufak tefek dediğin kötülükler bunlar öyle mi? Böylesi insanların ufak tefek bir azınlık olacağını düşünüyorsun herhalde. -Küçük kötülük büyük kötülüğe göre küçüktür. Benim söylediğim bütün o kötülükler, zorbalığın bütün o devlete getireceği belalar, edebileceği işkenceler yanında devele kulaktır. Ama bu çeşit adamlar bir devlette çoğalır, bir sürü insanı da peşlerine takarlarsa, güçlerinin arttığını fark ederler. İşte halkın budalalığundan faydalanarak zorbayı öne süren onlar olur. Aralarından seçtikleri bu zorba, içinde zorbaların en büyüğü, en sunturlusu olan tutkuyu taşıyandır.

-Tabi, zorbalığa en elverişli olan odur.

-Halk ya bile bile boyun eğer zorbaya ya da karşı koyar. O zaman zorba, onu yetiştiren yurduna karşı da var gücünü kullanır. Dışarıdan yeni yardakçılar getirir kendine. İlk zamanlar sevgilisi olan yurdunu, Giritlilerin anayurt, bizim baba yurt dediğimiz memleketini bu adamlar kul eder, kölelik içinde yaşatır. İçindeki tutku bunları da yaptırır o adama sonunda.

-Yaptırır.

-Peki, bu adamlar başa gelmeden önce kendi çevrelerinde nasıl yaşıyorlardı? Düşüp kalktıkları kimseler, ya onların her dediklerini yapmaya hazır dalkavuklar oluyordu ya da birinden çıkarları olunca, kendileri ona yaltaklanıyor, yüzlerine gülüyor, dilediklerini elde eder etmez de ona sırtlarını dönüyorlardı değil mi?

-Çok doğru.

-Ömürleri boyunca kimsenin dostu olamaz bu adamlar, ya efendidirler, ya köle. Gerçek özgürlük, gerçek sevgi, zorba ruhlu bir insanın hiçbir zaman tadamayacağı bir mutluluktur.

-Buna şüphe yok.

-Öyleyse bunlara inançsız insanlar demek doğru olmaz mı?

-Olur.

-Demin doğruluk üzerinde anlaşıırken aldanmamışsak, bu adamlar hiç doğru da olamazlar.

-Aldanmadık, olamazlar.

-Şimdi toparlayalım söylediklerimizi: En büyük haydut kimdi? Rüyasında yaptıklarını uyanırken de yapan adam, değil mi?

-Evet.

-İşte içinde zorbalık olan adam, devletin başına geçti mi böyle yapar. Zorbalık düzenini yürüttükçe de bu hali günden güne artar.

Glaukon söze karışarak:

-İster istemez, dedi.

-Peki, ama dedim, insanların açıkça en kötüsü, ister istemez en mutsuzu da değil midir? Zorbalığı en fazla sürdürmüş, sonuna vardırılmış adam, en derin, en sürekli mutsuzluk içinde yaşamış adam olmuyor mu işin aslında? Ne dersiniz? Çokları başka türlü düşünür bunu.

-Başka türlü olmaz.

-Zorba dediğimiz adam zorbalık düzeninin örneği, demokrat adam demokrasinin örneği, ötekiler de kendi devletlerinin örneği değil midir?

-Öyledir.

-Doğruluk ve mutluluktan yana devletten devlete değişen durum, insandan insana da değişmez mi?

-Değişir elbet.

-Peki, doğruluk bakımından zorbalıkla, ilk anlattığımız krallık arasındaki ilinti nedir?

-İkisi birbirinin tam tersidir; bu bakımdan biri en iyisi, öteki en kötüsüdür.

-Hangisi en iyisi, hangisi en kötüsü diye sormayacağım, orası belli; ama mutluluk, mutsuzluk bakımından ne düşünüyorsun? Bir tek kişi olan zorbanın ve bir avuç gözdesinin parlak yaşayışına bakarsak gözlerimiz kamaşır, aldanırız. Memleketin içine girmek, toplumun bütününe ele almak, dört bir yanı gezip görmek, ondan sora bir yargıya varmak gerek.

-Bunu sormakta haklısın, ama herkes açıkça bilir ki devletlerin en mutsuzu zorbalık, en mutlusu da krallıktır.

-Tek tek insanları yoklarken de, doğrusu aynı yoldan gitmektir. Bir insan üstüne yargıya varacak olan da, onun içine girmesini, gizli yönlerini görmesini bilmeli; bir çocuk gibi caşcaflara aldanmayıp, zorbanın kalabalıklara yutturduğu parlak görünüşün arkasındaki gerçeğe ulaşmalı. Şimdi bakın ne diyeceğim size: Kafası işleyen birini bulalım, bu adam zorbayla bir çatı altında yaşamış, gündelik hayatını, yakınlarıyla nasıl düşüp kalktığını, gösteriştten en fazla sıyrıldığı zamanki halini görmüş, ayrıca memleketin geçirdiği tehlikeli anlarda da yanında bulunmuş olsun. Böyle bir adama, zorba başka insanlardan daha mı mutlu, daha mı mutsuz diye soracak olsam...

-Tam adamına sormuş olursun.

-Gelin kendimiz yapalım bu işi: Kafası işleyen adamlarmışız, zorbayla da düşüp kalkmışız gibi davranalım; karşımızda sorularımıza cevap verecek biri olsun böylece.

-İyi olur.

-Haydi öyleyse! Araştıralım birlikte. Devletle insan birbirinin eşiydi değil mi? Şimdi her ikisi üstünde iyice düşün ve başlarına geleni söyle bana.

-Nedir başlarına gelen?

-Devletten başlayalım. Biri zorbanın yürüttüğü devlet özgür mü olur, köle mi?

-Köle olur, hem de nasıl!

-Evet ama, bu devlette efendiler, dilediğini yapan insanlar yok mudur?

-Vardır ama, bu devlete efendiler, dilediğini yapan insanlar yok mudur?

-Vardır ama çok az. Hemen hemen bütün yurttaşlar, hem de en iyileri boyunduruk altında yoksulluk içindedir.

-İnsan devlete benzediğine göre, onda da aynı şey olmaz mı?

Onun içini de kölelik ve yoksulluk sarsmaz mı? Ruhunun en dürüst tarafları boyunduruk altına girmez mi? En kötü, en azgın tarafı-ki bu bir azınlıktır o da -dilediğini yapmaz mı içinde?

-İster istemez.

-Peki, bu hale düşen bir ruha ne dersin sen? Özgür mü köle mi?

-Köle derim tabii.

-Ama bu zorbanın kölesi olan devlet, dilediği hiçbir şey yapamaz değil mi?

-Yapamaz.

-Öyleyse zorbanın ruhu da, bütün ruhu demek istiyorum, dilediğini yapamaz. Kendisini boyuna dürtten tutkunun sürdüğü yere gider, zorla; tasalar; üzüntüler eksik olmaz içinden.

-Olmaz elbette.

-Peki, bir zorbanın emrindeki toplum zengin midir, fakir mi?

-Fakir.

-Bir zorbanın emrindeki ruh da ister istemez yoksul açtır öyleyse!

-Doğru.

-Böyle bir devlet ve böyle bir ruh hep korku içinde yaşamaz mı?

-Çaresiz.

-Hiçbir toplumda oradaki kadar ağlama, sızlama, inilti, söylenti duyulur mu?

-Duyulmaz.

-İnsan olarak da bunlar en çok zorbada, azgın tutkulara ve sevgiye kapılmış adamda görülmez mi?

-Onda görülür elbet. (Platon, Sebahattin Eyüboğlu, M.Ali Cimcoz 2014;303)

Daha önce de belirtildiği gibi, diyalogda kendi kendini yoklamak, akli başındalık, köle olan ruh gibi kavramlar işlenmiştir. Ayrıca insandan ve devletten beklenen özellikler konusundaki benzerlikler üzerine konuşmalar geçmektedir. Bunun dışında düşüncenin duygulardan sıyrılıp ‘kendini yoklaması’ gerektiği vurgulanmaktadır. Burada, kendini yoklama kavramı, anlam yönüyle kendini tanıma ve kendini bilme kavramlarıyla benzerlik göstermektedir. Diyalogda geçmiş, bugün ve gelecekle ilgili şeylere akıl erdirebilmesi için insan için kendini yoklamanın gerekli olduğu belirtilmektedir. Dikkat çeken bir diğer durum, aklıbaşındalığa yapılan vurgudur. Aklıbaşında olan insanlarda dahi bulunan isteklerin, kontrol edilip belli bir ölçü içinde yerine getirilmesi gerektiği belirtilmektedir. Öfkenin, zorbalığın ve isteklerin kontrol edilmesi yönüyle insan ile devletin karşılaştırılması, yine insan ve devlet arasında kurulan diğer bağlantılar diyalogda ön plana çıkmaktadır. Tüm bunlar Sokrates ve Platon felsefesinde kendini bilme kavramı işlenirken de oldukça üzerinde durulan kavramlardır. Burada önemli başka bir nokta, kendini bilme kavramı tanımlanırken aklıbaşındalık kavramının kullanılmasıdır. Bu nedenle, aklıbaşındalık kavramıyla ilgili tanımların; aynı zamanda kendini bilme kavramının kazanımlarıyla ilgili bilgi verdiği söylenebilir. Buradan yola çıkarak, isteklerin kontrolüyle ilgili; aklıbaşında olan insan gibi, kendini bilen insanın da başarılı olması gerektiği sonucuna varabiliriz.

Diyaloğun başka bir bölümü aşağıda ele alınmıştır. Diyalogda eğri insan, bilgisever insan, aklıbaşındalık, kendine özgü olanı bulmak, kavramları işlenmektedir.

-Devletin içinde olduğu gibi, her insanın içinde de üç bölüm varsa, bundan yeni bir sonuç çıkarabiliriz gibi geliyor bana.

-Nasıl?

-Şöyle: İnsanın üç ayrı yanı olduğuna göre, bunların her birine özgü üç ayrı zevk, üç ayrı istek, üç ayrı buyruk vardır.

-Ne demek istiyorsun bununla?

-İnsan bir yanıyla bilgi edinir, bir yanıyla öfkelenir demiştik. Üçüncü yanına gelince, değişik şekilleri olduğu için belli bir ad verememiştik ona; en önemli, en başa gelen özelliğiyle anlatmıştık onu: İsteyen, acıkan yanımız demiştik hani. Açlık, susuzluk, cinsel sevgi ve bunlara benzer istekler bu yanımızdan giriyordu. Parayı da bu yanımızla seviyorduk; çünkü bu çeşit isteklerimizi daha çok paraıyla doyurabiliyorduk.

-Haklıydık böyle düşünmekte.

-Bu yanımızın hoşlandığı, sevdiği şey kazançtır dersek, onu bir bakımdan daha iyi anlatmış oluruz. İçimizdeki bu bölümden söz ederken, para ve kazançsever yanımız dersek, hem ne demek istediğimizi daha iyi anlatmış hem de ona yakışan bir ad bulmuş oluruz değil mi?

-Bence öyle.

-Kızan, coşan yanımızın var gücüyle özlediği nedir? Başa geçmek, zafer kazanmak, ün salmak değil mi?

-Evet.

-Buna da şan, şerefsever yanımız dersek doğru olur mu?

-Çok yerinde olur.

-Bilgi edinen yanımıza gelince, herkes de bilir ki bu yanımız hiç durmadan gerçeği olduğu gibi yakalamak peşindedir, yalnız buna verir kendini; üç yanımızdan paraya ve şerefe en az değer vereni odur.

-Ona şüphe yok.

-Ona bilim ve düşüncesever yanımız demek uygun düşer mi?

-Düşer elbet.

-Peki, insanın içine buyruk veren hangi yanıdır? Kimi insanda bu, bilgi edinen yan, kimi insanda da sırasına göre diğer iki yan değil midir? Kiminde biri, kiminde öteki başa geçmez mi bunların?

-Öyle olur.

-İşte onun için başlıca üç çeşit insan vardır deriz: Bilgisever, ünsever ve parasever insan.

-Doğru.

-Bu üç ayrı insana göre de üç ayrı çeşit zevk vardır.

-O da doğru.

-Bu üç insanın her birine sor, hangisinin hayatı en boştur, diye: Her birinin kendi hayatını beğeneceğinden emin olabilirsin. Parasever adam diyecektir ki, bilim, şan, şeref karın doyurmaz, bunların verdiği zevk para kazanmanın verdiği zevk yanına hiç kalır.

-Öyle der tabii.

-Ünsever, para biriktirme zevkini kaba bulur; bilme zevkini de insanın ün sağlamadıkça boş, manasız bir heves sayar.

-Öyledir.

-Bilgisevere, filozofa gelince, gerçeği olduğu gibi tanıma, durmadan yeni şeyler öğrenmenin keyfi yanında öteki zevkler için ne der? Bunları asıl istenecek şeyin çok uzağında görmez mi? Zoraki istekler der bunlara ve bunu kelimenin tam anlamıyla söyler; hayat insanı zorlamasa bunlardan vazgeçilebilir, değil mi?

-Çok doğru.

-Şimdi, dedim, madem üç ayrı zevkten ve yaşayıştan konuşuyoruz, hangisi daha doğru daha eğri, hangisi daha iyi daha kötü diye düşünmeyelim de, hangisinin daha hoş, daha mutlu olduğunu araştıralım. Acaba biz bu üç insandan hangisine hak vereceğiz bu bakımdan?

-Buna cevap vermek zor geliyor bana.

-Peki, şu yoldan gidelim: İnsanın, yargısında aldanmaması için neler gerektir? Görme, anlama ve düşünme değil mi? Bunlardan başka neyle daha iyi yargıya varılabilir?

-Hiçbir şeyle.

-Peki, düşünelim; bizim üç insandan hangisi, sözünü ettiğimiz bütün zevkler üstüne daha fazla görgü edinmiştir? Parasever adam gerçeğin ne olduğunu bilmeye kalksa, filozoftan daha iyi görgü edinebilir mi? Kazanç zevkinin ne olduğunu filozofun görebileceğinden fazla, bilim zevkinin ne olduğunu görebilir mi?

-Ondan çok geride kalır; çünkü bilim sever, daha çocukluğundan başlayarak diğer iki insanın zevklerini tatmak zorundadır; para severse, her şeyin aslını öğrenmek istese bile, bunun zevkini tatmak, görgüsünü edinmek zorunda değildir. Hem diyebilirim ki, bu görgüyü edinmeye ne kadar gayret de etse, onun için zor iştir bu.

-Demek bilim severde, her iki türlü zevkin bilgisi para severden daha fazladır?

-Hem de ne kadar.

-Peki, ün severle karşılaştırsak, şan, şerefın verdiği zevki filozofun bildiği kadar, şeref peşinde koşan da felsefenin verdiği zevki bilebilir mi?

-Hayır; çünkü şeref, amacına erişen herkesin tattığı bir şeydir; zengin, kahraman ve bilge, halkın alkışladığı insanlardır; her üçü de ün kazanmanın ne olduğunu bilirler, ama gerçeğin ne olduğu üzerinde düşünmenin zevkini yalnız filozof tadabilir.

-Demek görgü, bilgi bakımından en iyi yargıya varacak olan bilim severdir?

-Öyledir.

-Bilgiye anlamayı katmak da yalnız onun harcıdır diyebiliriz.

-Buna kimse hayır demez.

-İyi anlamanın aracı bakımından da aynı şey değil mi? Para severden, şeref severden çok onu da filozof kullanır.

-Nedir bu araç?

-Düşünme. İnsan onsuz yargıya varamaz dememiş miydik?

-Demiştik.

-Düşünme, akıl yürütme asıl filozofun kullandığı araç değil midir?

-Şüphesiz.

-Zenginlik ve kazanç, düşünmenin en iyi yolu olsaydı, para severin övdiği ya da yerdiği, övülmeyi veya yerilmeyi en fazla hak eden şey olurdu.

-Elbette.

-Şeref, zafer, yiğitlik en doğru düşünmenin yolu olsaydı, bunları sevenin iyi dediği iyi, kötü dediği kötü olurdu.

-Öyle ya!

-Peki, insan iyiyi kötünden neyle ayırıyordu? Görme, anlama ve düşünmeyle değil mi?

-Bilmeyi, anlamayı, düşünmeyi sevenin verdiği yargı elbette en doğrusu olacak.

-Demek oluyor ki, sözünü ettiğimiz üç çeşit zevkin en hoş, bilgi edinen tarafımızın zevkidir ve bu tarafı başta gelen adam en hoş hayatı sürer.

-Başka türlü olmaz; çünkü en iyi yargıç filozoftur, onun beğendiği hayat da kendi sürdüğü hayattır.

-Bizim yargıç ikinciliği hangi zevke, hangi hayata verecek?

-Ün severlikle verecek besbelli; çünkü onun zevki kendininkine para severin zevkinden daha yakındır.

-Böylece zevklerin en aşağılığı para zevki oluyor.

-Ona ne şüphe.

-İkinci kanıtlama da burada bitiyor. Doğru eğriye karşı iki zafer kazanmış oldu. Üçüncü zafer için biz de olimpiyat atletleri gibi Olympos'un kurtarıcı Tanrısı Zeus'a başvuralım. İyi düşünürsek, bilgelik zevki yanında öteki zevkler ne gerçektir ne de duru. Bir bilgenin bunlara zevkin gölgeleri dediğini duymuştum galiba. Bu da doğruysa, eğri insanı iyice yıktık, sırtını yere getirdik demektir.

-Evet, ama anlat ne demek istediğini.

-Cevaplarınla bana yardım edersen anlatayım.

-Sor öyleyse.

-Sen de cevap ver: Acı duymak, zevk duymanın karşısı değil midir?

-Öyledir tabii.

-İnsanın ne zevk, ne acı, ne sevinç, ne üşüntü duyduğu bir hal de vardır diyemez miyiz?

-Diyebiliriz.

-Bu iki karşıt duygunun tam ortasında, ruhumuzun her ikisinden yorulup dinlendiği bir yer vardır sanki. Öyle gelmiyor mu sana da?

-Evet.

-Hastalar acı çekerken ne söyler bilirsin.

-Ne söyler?

-Sağlıktan daha tatlı bir şey yoktur derler, ama hasta olmadan önce hiç de öyle düşünmezlerdi herhalde?

-Öyledir, bilirim.

-Dayanılmaz bir ağrı içinde kıvrananlar da, bu ağrı bir dursa bundan büyük keyif olmaz derler, bunu da duymuşluğum vardır.

-Vardır.

-Daha birçok haller de görmüşsündür ki, insanlar acı duyarken en hoş buldukları şey zevk değil, acının dinmesidir.

-Böyle anlarda ağrının dinivermesi geçekten hoş, tatlı bir şeydir.

-Buna karşılık, zevkin bittiği an hiç de hoş değildir, bir acılık gelir ondan sonra.

-Gelebilir.
-Öyleyse zevk duymayla acı duyma arasındaki demin sözünü ettiğimiz dinlenme hem acı, hem tatlı bir an olacak.
-Öyle görünüyor.
-Peki, ama bir şey ne odur ne bu, hem odur hem bu, diyebilir miyiz?
-Diyemeyiz sanırım.
-Öte yandan insan zevk veya acı duyarken içi bir çeşit hareket halindedir değil mi?
-Evet.
-Bizse demin, ne zevk ne de acı duyduğumuz anın ikisi ortasında bir dinlenme, bir durgunluk anı olduğunu söylemedik mi?
-Söyledik sahi.
-Öyleyse, acının yokluğuna zevk, zevkin yokluğuna acı dememizi akıl alır mı?
-Almaz.
-Demek o bal zevk değil; acının yanında zevk,, acı değil, zevkin yanında acı gibi gelir bize. Gerçek zevk bakımından sağlam bir yanı yoktur bu halin; bir kuruntu bir aldanmadır sadece.
-Herhalde akıl böyle olmasını istiyor.
Şimdi acılardan sonra gelmeyen zevkleri bir düşün, göreceksin ki zevk acının durması, acı zevkin durması değildir her zaman.
-Hangi zamanı, hangi zevkleri demek istiyorsun?
-Çoktur böyleleri; ama koku almanın verdiği zevkleri alalım istersen en başta. Bu zevkler bir acıdan sonra gelmez, içimize birden ve derinden sarar ve hiçbir acı bırakmadan kesilirler.
-Sahi öyledir.
-Öyleyse acının kesilmesi düpedüz zevk, zevkin kesilmesi de gerçekten acıdır; demeyelim; aldatmayalım kendimizi.
-Evet, kaçınmalı bundan.
-Ama böylesi hayaller yok da değil, bedenden ruha geçen, zevk adını verdiğimiz birçok duygular acının kesilmesinden gelir. Böyleleri hem ötekilerden fazla, hem daha zorludur.
-Bu da doğru.
-Birçok acıları ve zevkleri de önceden, olacağı beklerken duyarız; onlar da böylesi duygulardır, değil mi?
-Onlar da öyledir, doğru.
- Bu türlü zevklerin özü nedir, en çok neye benzer bunlar bilir misin?
-Neye benzer?
-Tabiatta bir yüksek, bir alçak, bir de orta vardır değil mi sence?
-Evet.
-İnsan alçaktan ortaya geçerken yükseliyormuş gibi gelmez mi kendisine? Ortaya varıp da geldiği yere bakınca çaresiz yüksekte görür kendini, asıl yüksekğin daha görmemiştir çünkü.
-Zeus bilir ya, yükseği bilmeyen başka türlü düşünemez!
-Ortadan aşağı inen de haklı olarak, yüksekte düşünüyorum sanır.
-Şüphesiz.
-İnsanın bu türlü aldanmaları nereden gelir? Yüksekğin, ortanın, alçağın ne olduğunu bilmemesinden, değil mi?

-Öyle ya!

-O zaman ne diye şaşmalı gerçeği bilmeyenlerin birçok şeyler üstüne, bu arada acıyla tatlı ve ikisinin ortası üstüne yanlış düşünceler kurmasına? Zevkten acıya geçtikleri zaman bunun acı olduğuna inanmakta haklıdır, çünkü acı duyarlar gerçekten. Acıdan da ikisinin ortası bir hale geçtikleri zaman zevkin ta kendisine vardıklarını sanırlar elbet. Beyazı bilmeyenlerin bozla karayı birbirinin tersi sandıkları gibi, onlar da asıl zevkin ne olduğunu bilmedikleri için acısızlığı acının karşısı sanıp aldanırlar.

-Buna hiç de şaşmam doğrusu, başka türlü düşünseler o zaman istekler bedenimizdeki bir çeşit yokluk değil midir?

-Öyleyse şunu düşün şimdi: Açlık, susuzluk ve onlara benzer istekler bedenimizdeki bir çeşit yokluklar değil midir?

-Öyledir.

-Bilgisizlik, akılsızlık da ruhumuzdaki yokluklar?

-Evet.

-Bu boşlukları yiyecek içeceklerle olsun, bilgi ve düşünceyle olsun dolduramaz mıyız?

-Doldurabiliriz elbet.

-Ama en gerçek dolgunluk neyle olur? Gerçekliği az olan şeyle mi, çok olan şeyle mi?

-Gerçekliği çok olan şeyle tabii.

-Peki, sence bu iki çeşit şeyden hangisi gerçek varlığa, öz varlığa daha yakındır? Ekmek, içki, et cinsinden doyurucu şeyler mi, yoksa sağduyu, bilim, düşünce gibi değerler mi? Şöyle de sorabiliriz: Değişmez, ölmez, aldatmaz varlıktan gelen, o varlığa benzeyen ve o varlığa benzer bir insanda kendini gösteren şeyde mi daha çok gerçeklik vardır, yoksa değişen, ölen, aldatan varlıktan gelen, o varlığa benzeyen, ona benzer bir insanda kendini gösteren şeyde mi?

-Değişmez varlık cinsinden olanda daha çok gerçeklik vardır.

-Durmadan değişen şeyin gerçekliği bilimden daha mı yakındır varlığa?

-Hayır.

-Doğruluğa?

-Hayır.

-Doğrulukla ilgisi az olan şeyin varlıkla ilgisi de az olmaz mı?

-İster istemez.

-Öyleyse bedeni doyurmaya yarayan şeyler, toptan, öz gerçeğe, öz varlığa, ruhu doyuran şeylerden daha uzaktır.

-Çok daha uzak.

-Ya bedenin kendisi öz varlığa ruhtan daha uzak değil midir?

-Elbette.

-Demek ki daha gerçek şeylerle dolan, kendisi de daha gerçek olan; daha az gerçek şeylerle dolan, kendisi de daha az gerçek olandan daha gerçek olarak dolar.

-Öyle ya.

-İnsanın yaradılışına uygun şeylerle dolması bir zevk olduğuna göre, daha gerçekten ve daha gerçek şeylerle dolan yanımız zevklerin en gerçeğini, en gerçek olarak tadar. Daha az gerçek şeylerle dolan yanımızsa daha aldatıcı, daha belirsiz olarak dolar, duyduğu zevk de daha aldatıcı, daha bulanıktır.

-İster istemez böyle olacak.

- İşte bu yüzden bilgeliğe, ruh üstünlüğüne ermeyen, beden zevklerini doyurmakla kalanlar sanki hep alçağa düşüp sonra ortaya kadar çıkar, ömürleri boyunca bu ikisi arasında mekik dokurlar. Bu sınırı aşamazlar bir türlü. Gerçek yüксеğe ne gözlerini kaldırmış ne de gitmişlerdir ona doğru. İçleri hiçbir zaman varlıkla dolmamış, sağlam, yalın bir zevk tadamamışlardır. Gözleri hayvanların ki gibi hep yerde, aşağıda sofradadır. Yarış eder gibi karın doyururlar, sen çok yedin, ben az yedim diye itişir kakışır, boynuzları, nallarıyla birbirlerini iter kakar, yine de doyuramazlar aç gözlerini. Neden? Çünkü gerçek yiyecek değildir yedikleri, doyurdıkları yanları da asıl var olan, yediğini saklayabilen yanları değildir. -Sokrates, diye haykırdı Glaukon, bir Tanrı sözcüsü gibi konuştu: Birçok insanların hayatı budur gerçekten!

- Elbette acıyla karışık olacak bu adamların zevkleri. Duydukları, zevkin kendisi değil gölgeleri, renksiz taslaklarıdır; acıyla yan yana konmadıkça anlamı olmayan taslaklar. Bu yüzden doymak bir azgınlıkla, çılgınca sevişirler, sevdikleri için cenkleşirler, Stesikhoros'un anlattığı gibi Troya'da, aslını bilmedikleri Helene'in hayali uğruna birbirlerini öldürürler.

-Böyle olur çaresiz.

-İnsanın içindeki kıзма gücü de böyle doyurmaz mı kendini? Yükselme tutkusunun azdırdığı kıskançlık, savaşın azdırdığı şeref düşkünlüğü insanları körü körüne, akılsızca, oburca şan zafer kazanmaya, öç almaya sürüklemeyi mi?

-Evet, kıзма gücü de bu yola dökülür.

-Peki, ama şunu söyleyemez miyiz çekinmeden: İnsanın kazanç ve şerefle ilgili istekleri, bilimin ve aklın emrine girer de, onların gösterdiği zevkleri arar, bulursa, o zaman tadabilecekleri en gerçek zevkleri tadarlar. Çünkü doğrunun ardından gitmişlerdir; çünkü buldukları zevkler kendilerine özgü zevklerdir. Bir insan için en iyi olan şey kendine en uygun olan şey değil midir?

-En iyi şey kendimize özgü olanı bulmaktır gerçekten.

-İnsan ruhunu var gücüyle bilim ve düşünce sevgisine bağlar, içindeki değişik güçlerden hiçbiri ona başkaldırmazsa, o zaman her şeyden önce, bu güçlerin her biri kendi görevlerinin sınırları içinde kalır, birbirlerinin hakkını yemezler, sonra da her biri kendine özgü zevkleri tadar işte en katıksız, en gerçek zevkler de bunlardır.

-Ona şüphe yok.

-Ama içimiz bu güçlerden birinin emrine girerse, ilkin o güç kendine özgü zevki bulamaz, sonra da ötekileri kendilerine aykırı, aldatıcı zevklere sürükler.

-Doğru.

-Bir şey bilinden, akıldan ne kadar uzaklaşırsa, bu hale düşmesi de o kadar kolay olur.

-Elbette.

-Peki, akıldan en çok ayrılan, kanundan, düzenden de en çok ayrılan değil midir?

-Öyledir

-Akıldan en çok ayrılan neydi demiştik? Azgın sevgiye, zorbalığa kaçan istekler değil mi?

-Evet.

-En az ayrılan neydi? Ölçülü, başın buyruğına bağlı istekler.
-Evet.
-Öyleyse en gerçek, insana en uygun, zevklerden en uzak olan zorba, onlara en yakın olan da baş, yani kraldır.
-İster istemez.
-Bundan şu çıkar: En tatsız hayat zorbanınki, en tatlı hayat da kralınkidir.
-Bu çıkar, doğru.
- Peki, zorba, kraldan kaç derece daha kötü yaşar? Bilir misin?
- Söyle de bileyim.
-İnsanın üç zevki varsa, bunun biri kanuna, düzene uygun, ikisi piçtir. Piç zevklerin sınırını aşıp akıldan ve kanundan kaçan zorba öyle aşağılık zevkler içinde yaşar ki, kraldan ne kadar aşağıda olduğunu kestirmek zordur. Olsa olsa bir çaresi vardır bunun.
-Hangi çare?
-Oligarşi adamını ele alacak olursak, zorba ondan üç derece aşağıdır, çünkü arada demokrasi adamı da var.
-Evet.
-Demek ki zorbanın tattığı zevkimsi şey, oligarşi adamının tattığı zevkimsi şeye göre üç derece daha uzaktır gerçek zevkten, demin söylediklerimiz doğruysa.
-Öyle.
-Seçkin insanla krallık insanını bir sayarsak, oligarşi insanı da krallık insanından çok derece daha aşağıdadır.
-Öyle ya, üç derece daha!
-Demek ki, zorba, gerçek zevkten üç çarpı üç kat daha uzaktır.
-Doğru.
-Zorbanın tattığı zevk gölgesini uzunlamasına ölçecek olursak, bir tamsayıya varabiliriz gibi geliyor bana.
-Olabilir.
-Üçün önce karesini, sonra küpünü aldık mı, kralla arasındaki uzay ortaya çıkan.
-Hesabı kuvvetli olan için kolay.
-Zevk gerçekliği bakımından kralın zorbadan uzaklığını da anlamak istersek bu hesabı yapar ve görürüz ki, kral yedi yüz yirmi dokuz kere daha mutlu, zorba da o ölçüde mutsuzdur.
-Bizim iki adamı doğruyla eğriyi, zevk ve acı bakımından ayırmış oldum hem de yaman bir sayıyla doğrusu.
-Sayı yaman ama yanlış değil. Ömürlerinin her yılında da tam bu kadar gündüz ve gece vardır, hesabımız tamamsa.
-Evet, hesap tamam.
-İyi ve doğru adam, zevk bakımından kötü ve eğri adamı bu kadar aşarsa, dirilik, düzen değer bakımından aralarındaki ölçülmez uzaklığı düşün.
-Ölçülmez gerçekten
-Böylece bir sorunu aydınlatmış olduk. Konuşmamızın burasında, nereden kalkıp buraya nasıl geldiğimizi toparlayalım. Ne demiştik: bir insan kötülüğü sonuna kadar götürür. Kendini doğru adam göstermenin yolunu bulursa eğrilik onun için karlı bir şeydir. Buydu söylenen aldanmıyorsam.
-Tam buydu.

-Doğru ve eğri davranışların sonuçları üstünde anlaştığımızı göre, şimdi bunu söyleyenle kozumuzu paylaşalım.

-Nasıl yapalım bunu?

-İnsan ruhunu gözle görülen bir varlık olarak düşünelim ki, eğriliği savunan, sözlerinin nereye vardığını anlasın.

-Nasıl bir varlık?

-Masalların anlattığı o eski canavarlara benzer bir varlık: Khymaira, Skylla, Kerberos gibi; bir bedende türlü türlü biçimleri birleştiren garip varlıklar gibi.

-Evet, masallarda vardır böyle varlıklar.

-Böyle değişik biçimli bir canavar düşün: bir sürü kafası olsun, çepeçevre dizilmiş, kimi uysal, kimi yırtıcı hayvan kafaları. Bu canavar, kendiliğinden, dilediği biçimlere de girebilsin.

-Böyle bir varlığı ancak usta bir heykeltarihi canlandırabilir. Ama insan düşüncesi balmumundan daha yumuşak, türlü biçimlere girmeye her şeyden daha yatkındır. Oldu düşündüm böyle bir varlık.

-Şimdi birde aslan tasarla, sonrada bir insan. Ama bu üçünden en büyüğü birinci olsun, sonra ikinci, sonra üçüncü gelsin.

-Bu daha kolay.

- Sonunda her üçüncü bir tek varlıktan topla; bir bütün yap hepsiyle.

-Yaptım.

-Şimdi bu bütüne dıştan bir tek biçim ver, bu da insan biçimi olsun, öyle ki, içini görmeyen onu bir ek varlık gibi görsün dışarıdan, bir insan gibi.

- Şimdi bu adam eğrilikten fayda görür, doğru olmak bir işine yaramaz diyene bizde şöyle diyelim: Sana göre karlı olan, içindeki çok başlı canavarı ve aslanı iyice besleyip kuvvetlendirmek, insanı aç bırakıp zayıflatmaktır. Böyle yapmalısınız ki ötekiler insanı diledikleri yere zorla sürüklesinler, üçü uzlaşıp birlikte yaşamaya alışacakları yerde çatışsın, birbirini ısırsın, kemirsinler.

- Eğriliği övmek bunu istemek olur.

- Doğru olmak karlıdır dersek, sadece içindeki insanın bütün insanı mümkün olduğu kadar dizginlenmesini istiyoruz demektir: O, çok kafalı canavara yem verecek, göz kulak olacak; çiftçi nasıl ehli hayvanları besler, vahşi hayvanların çoğalmasına engel olursa o da öyle yapacak. Onu bir çocuk, bir öğrenci gibi yetiştirirken aslanı kendine yardımcı olarak alacak. Hiçbirinden dikkatini esirgemeyecek, hepsinin hem aralarında hem de kendisi ile iyi geçinmesini sağlayacak.

-Doğruluğu savunma da bunu istemek olur.

-Demek ki her bakımdan, doğruluğu öven haklı, eğriliği öven haksızdır. İster zevk, ister şeref, ister fayda düşünelim, doğruluktan yana aldanmaz, doğruluğu kötüleyense çürük tahtaya basar, neyi kötülediğini de bilmez.

-Bilmez bence de.

-Onu tatlılıkla caydırmaya bakalım öyleyse; çünkü bu yanılsa bile bile düşmüş değildir soralım ona: A mübarek adam, diyelim; dürüst olanla olmayanı en iyi nasıl ayırt ederiz? Dürüst olmak, içinde hayvanlığı insanlık, daha da doğrusu tanrılık yanımızın emrine vermek değil midir? Dürüst olmayanın yaptığıysa nedir? Uysal yanımızı azgın yanımıza köle etmek değil mi? Bunu doğru bulur mu acaba? Yoksa ne der?

-Doğru bulur bana sorarsan?

-Böyle olunca, haksız para kazanmanın kime ne faydası olur? Bunu yapmakla insan en iyi yanını en kötü yanının emrine vermiş olmuyor mu? Bir insan para için oğlunu, kızını azgın ve kötü bir efendiye köle diye verirse, aldığı para ne kadar çok olursa olsun, karlı bir iş yapmış sayılmaz değil mi? Öyleyse en Tanrısal yanını hiç acımadan, en aşağılık, en kirli yanına köle eden adam nasıl mutlu olabilir? Para ile ruhunu satan bu adam, kocasını bir gerdanlığa satan Eriphyle gibi en büyük kötülüğü yapmış olmaz mı kendine?

-En büyük kötülüğü yapmış olur; ben onun yerine cevap vereyim sana

-İnsanlar oburluğu neden kötülemiştir her zaman? Obur insan, içindeki çok başlı canavarın dizginlerini fazla gevşek bırakır da ondan, değil mi?

-Ondan.

-Dik kafalılığı, hırçınlığı kötü görürüz; çünkü bu hallerde içimizdeki aslan ve yılan biçimli hayvan ölçüyü bozacak kadar büyümüş, gelişmiştir.

-Öyledir.

-Süs düşkünlüğünü, tembelliği de beğenmeyiz; çünkü bunlar aynı hayvanı şımartır, gevşetir, sonunda korkaklığa götürürler insanı

-Herhalde.

-Dalkavukluğu, alçaklığı niçin kötüleriz? Bunlar da içindeki aslanın öteki hayvana köle olmasıdır, o obur canavar doymak bilmez iştahı, para hırsıyla aslanı küçültür, maymuna çevirir.

-Doğru.

-Yalnız elleri, ayaklarıyla çalışabilen işçileri sence neden hor görürüz az çok? Şundan başka ne olabilir bunun sebebi: Bu işçilerde en iyi yan o kadar zayıftır ki, içindeki hayvanları dizginleyemez, tersine, baş eğer onlara, küçülüp ayaklarına düşmekten başka şey yapamaz.

-Bundan olacak herhalde.

-Böyle bir insanın üstün insandaki dizginleyici güce kavuşmasını isterse ne yaparız? Bu üstün adama, içindeki Tanrısal yan baş olmuş adama köle olmasını isteriz ondan. Ama biz bununla kölenin zarar görmesini, ezilmesini istemiyoruz Thrasyamakhos gibi; tersine, bir herkes için, Tanrısal ve bilge bir varlığın buyruğu altına girmesinin çok daha karlı olduğuna inanıyoruz; bu varlık ister kendi içimizde olsun –en iyisi bu tabii-, ister dışarıdan yönetsin bizi. Böylelikle hep aynı düzen içinde yaşar, birbirimizin mümkün olduğu kadar benzeri ve dostu oluruz.

-Diyecek yok buna.

-Kanunların yaptığı da bu değil mi zaten? Onlar da toplumun bütün teklerine yol göstermiyorlar mı? Çocukları yönetirken de aynı şeyi yapıyoruz; kendi işlerimizde, devlette olduğu gibi bir düzen kuruluncaya kadar onları buyruğumuzun altında tutuyoruz. Bizim en iyi yanımızı kullanarak onların en kötü yanını geliştiriyor, içlerine bize benzer bir bekçi, bir baş yerleştirdikten sonra serbest bırakıyoruz onu.

-Çok doğru.

-Peki, Glaukon, haksız, yolsuz, çirkin bir iş yapmak, paramızı ve gücümüzü artırsa bile, bizi olduğumuzdan daha kötü ettiğine göre ne bakımdan bir iyilik getirebilir bize?

-Hiçbir bakımdan.

-Suç meydana çıkmaz, cezasını görmezse suçlu bu işte kârlı çıkar diyebiliriz miyiz? Suçlu gözden kaçmakla daha az mı kötüleşir? Tersine, yakalanıp cezasını görürse, içindeki hayvan yumuşar, siner; iyi yanları baskıdan

kumdur; ölçüye, doğruluğa, bilgeliğe çevrilen bütün varlığı yeniden en iyi düzene girer. Bundan kazancı, bedence kazanabileceği güçten, güzellikten çok daha değerli, ruhla beden arasındaki fark kadar büyüktür.

-Elbette öyledir.

-Öyleyse, aklı başında olan var gücüyle bu duruma varmaya çalışır. Önce ruhun bilim yoluyla yükseleceğine inanır, ondan ötesini küçümser.

-Tabi.

-Sonra bedenini iyi tanımak ve beslemek için kendini ölçüsüz, hayvanca zevklere kaptırmaz, aklını fikrini buna vermez, daha da ileri giderek, ruh sağlığına yaramadığı sürece, beden sağlığına, güçlü kuvvetli, yakışıklı olmaya önem vermez, beden düzenini her zaman ruh düzenine göre ayarlar;

-Gerçekten düzenli olmak istiyorsa böyle yapar.

-Buna erişmek için para kazanmada da ölçülü, düzenli olmaz mı? Yoksa herkesin mutluluk saydığı şeylere kapılarak durmadan kese doldurmaya, bu yüzden de başını bir sürü derde sokmaya mı çalışır?

-Çalışmaz herhalde,

-İçine düzen vermeyi her şeyden üstün tutarak, kazancını bozacak kadar artmasını veya eksilmesini istemez; hep bu kurala uyarak gücüne göre kazanır ve harcar.

-Çok doğru.

-Şanı, şerefi de bu gözle görür; daha iyi bir insan olmasına yarayacak şerefleri benimser, sever; ama iç düzenini bozabilecek şereflerden kaçır, ister kendi işlerinde olsun, ister devlet işlerinde.

-Böyle düşünürse devlet işlerini hiç almaz üstüne. Yoo! Kendi devletinde alır, hem de seve seve! Ama başkalarında kendi isteğiyle almaz, kader almasını isterse o başka.

-Anlıyorum, bizim düşündüğümüz ve yalnız bu konuşmalarımızda yaşayan devlette demek istiyorsun; çünkü dünyanın hiçbir yerinde böyle bir devlet olduğunu sanmıyorum.

-Ama isteyen için gökte bir örneği bulunabilir, ona bakar ve kendini ona göre bir düzene sokar. Böyle bir devlet ister bir yere kurulmuş, ister daha kurulmamış olsun, onun yapacağı yalnız bu devletin kanunlarına uymaktır, başkalarının kanunlarına değil.

-Doğru, dedi. (Platon, Sebahattin Eyüboğlu, M.Ali Cimcoz 2014;316)

Daha önce de belirtildiği gibi diyalogda eğri insan, bilgisever insan, aklıbaşındalık, kendimize özgü olanı bulmak kavramları geçmektedir.

Paylaştığımız bölümde ilk önce bedenin açlık ve susuzlukla yokluk yaşadığı, ruhun ise bilgisizlik ile yokluk yaşadığı belirtilmektedir. Diyalogun sonraki bölümünde, en iyi şeyin kendimize özgü olanı bulmak olduğu üzerine konuşulduktan sonra; insanın kendisine en uygun olanın kendisini bilim ve düşünce sevgisine bağlaması olduğu vurgulanmaktadır. Sonraki bir bölümde, iyi ve doğru adam ile kötü ve eğri adam arasında dirilik, düzen, değer bakımından ölçülmez bir uzaklığın olduğu vurgulanmaktadır. Diyalogda, dikkatli, dikkatli,

hırçnlık, ss düşkünlüğü, tembellik, dalkavukluk ve alçaklık gibi durumların insanda kötü görünen özellikler olduğu ve bu davranışların, insanın içinde olduğu söylenen hayvanı şımarttığı belirtilmektedir. Ceza görmenin, insanın içindeki bu hayvanı yumuşatacağı belirtilmektedir.

Diyalogda aklıbaşında insanla ilgili şu düşünceler paylaşılmaktadır. Diyaloga göre; aklıbaşında insan, ruhun bilim yoluyla yükseleceğine inanır, içine düzen vermeyi herşeyden üstün tutar ve bedenini tanımak için kendisini zevklere kaptırmaz. Yine diyalogda aklıbaşında insanın; beden sağlığına ve güçlü kuvvetli olmaya, ruh sağlığına yaramadığı sürece önem vermeyeceği belirtilmektedir.

Diyalogda aklıbaşındalıkla ilgili verilen bilgiler ve bilgisizliğin ruhtaki yokluk demek olduğu yönünde paylaşılan düşünceler, kendini bilme kavramıyla ilişkili görünmektedir. Ayrıca insan için en iyi şeyin, kendisine uygun olanı bulmak ve ona bağlanmak olduğunun vurgulanması; daha önce üzerinde durduğumuz, kendini tanımak ve kendini bilmek kavramlarıyla bağlantılı sonuçlara ulaşıldığını göstermektedir.

Aklıbaşındalık ve kendini bilme kavramları arasındaki anlam bütünlüğü düşünüldüğünde, kendine bilen kişinin, kendi içine düzen vermeye çalışacağı; kendisini zevklere kaptırmadan ruh üstünlüğünü ön planda tutarak yaşaması gerektiği sonucuna varabiliriz. Bu anlamda kendini bilme kavramının, insanın iç düzenini sağlayan, insanı ruh yönünden geliştiren bir fonksiyonunun olduğunu düşünebiliriz. Buradan yola çıkarak kendini bilme kavramının geliştirici, üst seviyeye taşıyan bir yapısı olduğunu söyleyebiliriz.

SONUÇ

Yapılan çalışmada öncelikle kendini bilme kavramının anlamı incelenmiştir. Araştırmanın ikinci adımında, Platon ve Sokrates felsefesinin temel noktalarının saptanmıştır. Bu anlamda iyi, mutluluk, erdem, bilgelik, ölçülülük, cesaret, doğruluk, adalet gibi kavramların bu felsefenin temelini oluşturduğu bilgisi eserler üzerinde araştırılmış ve bu bilgi doğrulanmıştır. Üçüncü adım olarak ‘kendini bilme’ kavramının geçtiği kısımlar incelenerek, bu kavramın; incelediğimiz felsefe alanı içinde ne anlam ifade ettiği tam olarak saptanmaya çalışılmıştır. Bu anlamda ‘kendini bilme’ kavramının eserlerde oldukça sık şekilde kullanıldığı görülmüştür. Eserlerde ‘kendini bilme’ kavramından oldukça fazla yerde, Platon ve Sokrates felsefesinin önemli bir noktası olduğunu gösterir ifadelerle bahsedildiği görülmüştür. Sonraki aşamada Platon ve Sokrates felsefesinin temel noktaları olarak belirlenen iyi, mutluluk, erdem, bilgelik, ölçülülük, cesaret, doğruluk, adalet gibi kavramlar ile ‘kendini bilme’ kavramı arasında kurulan bağlantılar ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu bağlantıların eserlerde ortaya konduğu görülmüştür.

Araştırma sonunda elde edilen verilerden bazıları şunlar olmuştur. Örneğin ,‘bilgelik erdemi’ ve ‘kendini bilme’ kavramları arasındaki ilişkinin pek çok yerde ele alındığı görülmüştür. Bilgelğin kendini bilmek olduğunun vurgulandığı, bilgelik erdemine ulaşmanın yolları açıklanırken ‘kendini bilme’ kavramından sık sık bahsedildiği saptanmıştır. Özellikle Delphoi’deki tapınakta yazılı olduğu söylenen ‘kendini bil’ yazısı sorgulanırken, bilgelik erdemine oldukça fazla atıf yapıldığı gözlenmiştir. Tapınakta bulunduğu söylenen yazıdan yola çıkarak ‘Bilge Ol’ ve ‘Kendini tanı, kendini bil’ yazılarının anlamca aynı olduğunun vurgulanması, bu iki kavram arasında kurulan ilişkiyi görmemiz açısından önemli görülmüştür. Yine ‘Bilge olma’nın, ‘Kendini bilme’ gibi ‘neyi bildiğini ve neyi bilmediğini bilmek’ olduğunun vurgulanması iki kavram arası ilişkinin daha net şekilde görülmesini sağlamıştır. Kısacası incelediğimiz felsefe alanında önemli bir yeri olan bilgelik erdemi ile araştırma konumuz nedeniyle ayrıca incelediğimiz

‘kendini bilme’ kavramı arasında açık şekilde ilişki kurulmuş olduğu gözlemlenmiştir. Hatta bu ilişki, eserlerin bazı kısımlarında iki kavramı birbirinin yerine koyacak kadar ileri düzeyde kurulmuştur. Zaten eserlerdeki kullanımlarına bakılarak bu iki kavramın anlamları ortaya konmaya çalışıldığında, oldukça benzer noktaların ortaya çıktığı görülmüştür.

Eserlerde, bu felsefe alanında bir diğer önemli kavram olan ‘adalet erdemi’ ile ‘kendini bilme’ kavramı arasında önemli bağlantılar kurulduğu gözlenmiştir. Platon’un eserlerinde, doğruluğun adalet erdeminin önemli bir kavramı olarak ele alındığı düşünüldüğünde, diyaloglarda geçen ‘kendini bilmezleri doğruluğun kurtaracağı vurgusu’ önemli görülmüştür. Eserlerde kendini bilme kavramının zıddı olarak düşünülebilecek olan ‘kendini bilmezlik’ kavramından, kurtulunması gereken bir durum olarak bahsedildiği; ayrıca bu durumdan kurtulmak için doğruluğun gerekli olduğunun vurgulandığı gözlenmiştir. Eserlerde bahsedilen adalet erdemi, ‘kendisi ve başkaları arasındaki hak dengesini kurma’ anlamı taşıması yönüyle, ‘kendini ve haddini bilen’ olarak tanımlanan ‘kendini bilme’ kavramıyla benzer anlamları karşılayacak şekilde kullanılmıştır. Bu anlamda, eserlerde adalet erdemi’nin, ‘kendini bilen’ kişinin dikkat edeceği temel erdemlerden birisi olarak ortaya konduğu sonucuna varılmıştır.

Yine eserlerde, cesaret erdemiyle kendini bilme kavramı arasında anlamlı bağlantılar kurulduğu görülmüştür. Diyaloglarda muhakeme kavramından ‘cesaretin insana fayda vermesini sağlayan unsur’ olarak bahsedildiği görülmüştür. Yani cesaret ve muhakeme’nin birlikte olduğunda insana yarar sağlayıcı fonksiyonu bulunduğu vurgulanmıştır. Eserlerde geçen muhakeme, kendini bilme ve bilgelik kavramlarının anlam açısından oldukça benzer yönler taşıdığı gözlenmiştir. Bu kavramların insanda birlikte olduğunda yarara, birlikte olmadığında ise zarara sevkedeceğinin vurgulandığı görülmüştür. Bunun yanında farklı bir bölümde, korkaklığın kötülükler arasında en kötüsü olduğunun belirtildiği, hatta kötülükten ölmek kadar kötü bir şey olarak bahsedildiği saptanmıştır. Yaşamak ve cesaretin en iyi şeyler olarak, ölüm ve korkaklığın ise en kötü şeyler olarak tanımlanması cesaret, iyi ve kötü kavramları arasında kurulan

bağlantının görülmesi açısından önemli görülmüştür. Genel olarak bakıldığında haddini, sınırını bilmek anlamlarına da gelen kendini bilmek ile muhakeme edilerek gösterilen uygun cesaret davranışı arasındaki anlam benzerliği önemli bir veri olarak ele alınmıştır. İncelediğimiz felsefe alanında cesaret erdemine yüklenen; 'korkak olmamak ancak muhakeme edip zarar görmeden cesaret göstermek' gibi anlamlar ile 'kendini bilme' kavramına eserlerde yüklenen anlam oldukça uyumlu görülmüştür. Bu çerçevede 'cesaret' ve 'kendini bilme' kavramları arasında anlamlı ilişkiler kurulduğu sonucuna varılmıştır.

Araştırma sırasında ölçülülük kavramıyla kendini bilme kavramı arasında kurulan bağlantılar ele alınmıştır. Diyaloglarda ölçünün tutkulamıza vurduğumuz dizgin demek olduğunun ve ayrıca kendine hâkim olma, kendini tutma gibi anlamlar taşıdığının vurgulanması önemli görülmüştür. Bunun yanında 'kendini gütmek' kavramının' ölçülü olmak, kendini bilmek, zevklerinin, tutkularının güdücüsü olmak' şeklinde açıklanması bir diğer dikkat çekici nokta olarak ele alınmıştır. 'Ölçülü olmak' ve 'kendini bilmek' kavramlarının başka bir kavram açıklanırken birlikte kullanıldığı görülmüştür. Diğer erdemler ile kendini bilme kavramı arasında kurulan bağlantıları incelerken de gördüğümüz; 'iççe, birlikte ve benzer anlamları ifade etmek için kullanılma' durumunun ölçülülük erdemi ve kendini bilme kavramları için de geçerli olduğu görülmüştür. Ayrıca Platon ve Sokrates felsefesinde dört temel erdem olarak belirttiğimiz –ayrıca bu araştırmada da doğruladığımız- tüm erdemlerden , 'kendini bilme' kavramıyla 'ilişkili, benzer özellikler taşıyan, (kendini bilme ile) birlikte olduklarında faydaya götüren' kavramlar olarak bahsedilmesi önemli görülmüştür.

Platon ve Sokrates felsefesinde önemli yeri olan 'iyi' ve 'mutluluk' kavramlarıyla 'kendini bilme' arasında kurulan bağlantılar da önemli görülmüştür. Örneğin bir bölümde, kendini bilmeyen kişinin kendine ait olanı bilemeyeceği bunun sonucunda hataya düşeceğinin vurgulandığı görülmüştür. Bu insanın hataya düştüğü için başarısız olacağı, başarısız olan insanın mutsuz olacağı, hatta bu mutsuz insanların yönettiği insanların da mutsuz olacağının belirtilmesi konuyla ilgili daha kapsamlı bilgi edinilmesini sağlamıştır. Ayrıca mutlu olmak için bilge

ve iyi olunması gerektiği ve kötü kişilerin mutsuz olduğunun vurgulanması önemli görülmüştür. Erdemin mutluluk için temel şart olduğu, insanın kendini ve kendine ait olan şeyleri yönetmek için öncelikle erdeme ihtiyacı olduğu bilgisinin paylaşılması erdem, mutluluk ve iyi kavramlarıyla ‘kendini bilme’ kavramı arasındaki kurulan bağlantıyı anlamamız için yardımcı olmuştur. Adilane ve iyi davranmanın mutluluğa erişmek için gerekli olduğunun belirtilmesi, mutluluk için gerekli şartları görmemizi sağlamıştır. Erdem’in mutluluk için temel şart olarak sunulması, kendini bilme kavramının da yerini daha iyi kavramamızı sağlamıştır. Önceki paragraflarda bahsettiğimiz gibi erdemlerin ayrılmaz parçası olarak sunulan ‘kendini bilme’ kavramı, eserlerde amaca giden yolda önemli bir basamak olarak karşımıza çıkmıştır. Örneğin, incelediğimiz kaynaklarda ‘kendini bilen’ bir insan olmadan ‘bilge’ olmanın pek mümkün bir durum olarak sunulmadığı gözlenmiştir.

Yine tez içeriğinde ayrı bir başlıkta işlemediğimiz diğer erdemlerin bahsedildiği diyaloglarda kendini bilme’ kavramından bahsedilirken ; ‘ya erdem’in temel parçası gibi bahsedildiği ya da erdem ve kendini bilme kavramları birlikte olursa insanın bu durumdan fayda sağlayacağını belirtildiği görülmüştür. Sonuç olarak, bu felsefe alanı incelenirken; erdemlerin kendini bilme kavramından ayrı şekilde ele alınması pek mümkün görülmemiştir. Özetle, yapılan araştırmada erdemlerin insanı ilettiği iyi ve mutluluk kavramlarından, insanın ‘kendini bilen’ olarak ulaşılabilmesi hedefleri olarak bahsedildiği görülmüştür. Bu çerçevede bakıldığında ‘kendini bilme’ kavramının incelediğimiz felsefe alanındaki yeri açık şekilde ortaya çıkmıştır.

Bunun yanında, kendimizi geliştirmek için kendimizi bilmemiz gerektiğinin, neyin kötü olduğunu bilmek için yine kendimizi bilmemiz gerektiğinin belirtilmesi, ayrıca kendimize ait olanları bilmek için yine kendimizi bilmemiz gerektiğinin vurgulanması; kendini bilme kavramının, konu edindiğimiz felsefede alanında nasıl bir yere sahip olduğunu daha net anlamamızı sağlamıştır. Mutluluk için kendini bilmenin bir önşart olarak sunulması; mutluluğun en büyük amaç olarak sunulduğu bir felsefe alanı üzerine çalışılırken, hayli önemli bir bilgiyi bize

sağlamıştır. İnsanın kendisiyle ilgilenmesi için kendisiyle ilgili bilgi sahibi olması gerektiği, aynı zamanda 'iyi'ye ulaşmak için, kendini iyiye götürmek için öncelikle kendini bilmesi gerektiği; lakin ne olduğu bilinmeyen bir şeyin daha iyiye ulaştırılmasının mümkün olmadığı belirlenmesi 'kendini bilme' kavramının bu felsefedeki fonksiyonunu daha net şekilde ortaya koymamıza yardımcı olmuştur. Diyaloglarda sadece kendimiz için değil başkalarına yardım için de önkoşul olarak 'kendini bilme' basamağının sunulmuş olduğu, kendini bilmeyen bir insanın kendisini geliştirmek isteyen bir başka kişiye yardımcı olmasının mümkün olmadığı vurgulandığı görülmüştür.

Kendini bilmek kavramıyla ilgili dikkat çeken başka bir nokta, bu kavramla kastedilen şeyin ruhumuzu bilmek olduğunun belirtilmesi olmuştur. Kendini bilmenin 'ruhunu bilmek' olarak tanımlanması, 'kendi' kavramının 'ruh' olarak tanımlandığının kanıtı olarak görülmüştür. Yine gerçek sevginin ruha karşı olacağı ve asıl gerçek sevenin ruhu seven kişi olduğunun belirtilmesi, 'ruh' kavramına yüklenen anlamı ortaya koymuştur. 'Seni seven ruhunu sevendir' vurgusu ve diğer sevgilerin geçici olduğunun savunulması; kendini bilmek, ruhunu bilmek gibi kavramları daha iyi anlamamızı sağlamıştır.

Delphoi tapınağındaki 'kendini bil' yazısının gerçek anlamının ne olduğuyla ilgili yapılan sorgulamalar ayrıntılı bilgi sahibi olmamıza yardımcı olmuştur. Ayna örneğinden yola çıkarak, insanın kendini bilmek istiyorsa ruhuna; ruhunun da erdemin saklı olduğu parçasına bakması gerektiğinin belirtilmesi önemli bir bilgi olarak ele alınmıştır. Ruhumuzda bilgelik ve aklın saklı olduğu parçadan daha ilahi bir parça olmadığı vurgulanması, ruhun tanrıyı en çok yansıtan parçasının burası olduğunun vurgulanması, kendini bilmek için yapılması gerekenleri ortaya koyması yönüyle önemli görülmüştür. Bu anlamda ruh, eserlerde; kendini bilmek isteyen insana çalışması gereken yer olarak sunulmuştur. Ruhun içerisindeki kısmın ilahi olarak tanımlanmış olması, kendini bilme kavramına da ilahi bir anlam yüklendiğinin kanıtı olarak görülmüştür.

Yukarıda 'kendini bilme problemi' ile ilgili Platon ve Sokrates felsefesinde dikkat çeken ve önemli görülen kısımlar ele alınmıştır. Özellikle Platon'un

eserlerinden yola çıkarak paylaştığımız bu bilgiler, ‘kendini bilme’ kavramının kullanıldığı yahut ‘kendini bilme’ kavramı ile ilgili bize bilgi sağlayacak herhangi bir konunun geçtiği bölümlerin, tekrar değerlendirilmesi anlamında paylaşılmıştır. Tüm bu çalışma içerisinde ayrıca tekrar ele almaya değer birkaç bölüm daha görülmüştür. Bunlardan belki de en önemlisi Alkibiades isimli diyalogdaki ‘kendini bilme’ kavramıyla ilgili yapılan sorgulama kısmıdır. Bu diyalogda ‘ruhun bilinmesi’ ile ‘kendini bilme’ arasında kurulan net bağlantı dikkat çekici bulunmuştur. Asıl bu konuşmanın akabinde ‘kendimizi bilmemiz için ne yapmamız gerektiğini söylemiştik’ diye başlayan, aslında çalışmamız için özet bilgi de veren bir diyalog geçtiği görülmüştür. Ardından Delphoi’deki yazının gerçek anlamının sorgulandığı diyalogda, tapınakta bulunan ‘kendini bil’ yazısına atıf yapılarak; bir göze ‘kendini gör’ dendiğinde gözün bakması gereken yerin açıklandığı görülmüştür. Kurulan erdem, ruh, kendini bilme bağlantısı; kendini bilmek isteyen insanın ilk önce ruhuna bakmasının öğütlenmesi, ardından kendini bilmezsek ‘iyi’ ve ‘kötü’ ayrımının yapılamayacağının vurgulanması önemli görülmüştür. Buradan yola çıkarak, bilge olmayan, iyi’liğe ulaşmayan kişinin mutlu olamayacağının vurgulanması, ‘mutluluk’ ve ‘kendini bilme’ kavramları arasındaki bağlantıyı görmemize yardımcı olmuştur. Ardından insanın kendisinde olmayan bir şeyi başkasına veremeyeceği konusunda uyarı yapılarak, bu konuda yine adres olarak kendimiz; yani aslında kendi ruhumuzun gösterildiği anlaşılmıştır. Diyalogda kendimizle ilgili, kendimize ait olanla ilgili ve neyin iyi olduğuyla ilgili bilgi edinmek için yine ‘aydınlık ve ilahi olan’ bu kısma gözlerimizi çevirmemiz öğütlenmiştir. Diyalogda, geminin başındaki adam örneği verilerek, geminin başındaki adam bu bilgilere sahip değilse yanındakilerin başına neler gelebileceği konusunda uyarı yapılmıştır.

Ayrıca ele almaya gerek duyduğum bir diğer diyalog Kharmides diyalogudur. Bu diyalogda da Delphoi deki yazıdan yola çıkarak bilgeliğin özellikle kendini bilmek olduğu vurgulanmıştır. Tanrının insanlara ‘kendini bil, kendini tanı’ şeklinde bir selam vermesi diyalog içerisinde önemli görülmüş ve sorgulanmıştır. Bilge’nin hem ‘kendini bilen’ hem de ‘neyi bildiğini ve neyi

bilmediğini bilen' yegâne kişi olduğunun belirtilmesinin ardından aynı paragrafta 'bilge olmak, bilgelik ve kendini bilmek; neyi bildiğini ve neyi bilmediğini bilmektir.' cümlesinin kullanılması araştırmamızda önemli bir bilgi olarak ele alınmıştır. Bu iki tanımlama, hem 'bilgelik' ve 'kendini bilme' kavramlarını açıklamış hem de bu iki kavram arasında kurulan bağlantıyı görmemizi sağlamıştır. Sokrates'in yargılanma sürecini ele alması sebebiyle ayrıca önemli olan diyalogda, yine Delphoi 'den yola çıkılarak, Khairephon isimli kişinin sorması üzerine Delphoi'deki tanrı sözcüsünün; Sokrates'ten daha bilgin bir kişinin olmadığını söylediği aktarılmıştır. Diyalog incelendiğinde Sokrates'in, şairlere, devlet adamlarına ve ustalara giderek bu bilgiyi çürütmeye çalıştığı ancak başaramadığının belirtildiği görülmüştür. Diyalogda, Sokrates'in 'neyi bildiğini ve neyi bilmediğini bilen' olduğu için diğer kişilerden daha bilgin olduğu sonucuna varıldığı görülmüştür. 'Neyi bildiğini ve bilmediğini bilen bilge olduğu' düşüncesinin burada tekrar ortaya konması, hatta bu cümleye uygun bir davranışın Sokrates tarafından uygulanmış olması, 'kendini bilme' kavramıyla ilgili elde ettiğimiz bilgileri destekleyici bir unsur olarak görülmüştür.

Delphoi tapınağının şu anki Yunanistan sınırları içerisinde bulunduğu bilgisi edinilmiş, yapılan araştırma sırasında tapınakta bulunduğu söylenen yazının diğer kaynaklarca da doğrulandığı görülmüştür. Çalışmamız için sembol olabilecek 'kendini bil' yazısı, son bahsettiğimiz diyaloglarda da çıkış noktası olarak kullanılmıştır. Oldukça net bilgiler sağlayan bu diyaloglar, Platon ve Sokrates felsefesinde kendini bilme problemi ile ilgili önemli ve temel bilgileri edinmemize yardımcı olmuştur. İnceleme yapılan tüm kaynaklar ele alındığında, 'kendini bilme' kavramıyla ilgili; oldukça fazla ve oldukça açık bilgiye ulaşılmıştır.

Kendini bilme kavramının hem insanın hedefini düzenleyen hem de yaşantılarını, yani insanın yaşam sürecini uygun hale getiren bir fonksiyonunun olduğu görülmüştür. Bu açıdan insan yaşamının amacını sorgulayan bir alan olan felsefede, insanın hedeflerini sorgulamak ve anlamlı hale getirmek yönüyle kendini bilme kavramının oldukça güçlü bir yeri olduğu ortaya çıkmıştır. Bu

anlamda insanın daha mutlu ve iyi bir yaşantıya sahip olması için, kendini bilme kavramının kazanımlarını edinmeye çalışması öğütlenmiştir.

Diğer yönüyle kendini bilme kavramına, bu nihai hedeflere insanı ulaştırabilecek süreci de anlamlı hale getiren bir anlam yüklendiği görülmüştür. İnsanın kendini bilip kendi özelliklerine göre yöntemler kullanması ve yine kendi gelişimini sağlaması, aynı zamanda psikoloji alanına giren bir konudur. Kendini bilme kavramına, hem kişi henüz sürece dahil olmadan; kişinin kendisini bilmesini sağlaması yönüyle, hem de süreç içerisinde kişinin kullanacağı yöntemleri hedefleriyle uyumlu şekilde yapılandırmasını sağlaması yönüyle güçlü bir fonksiyon yüklenmiştir. Platon ve Sokrates felsefesinde kendini bilme kavramı, insan yaşamının hedeflerini ve sürecini; felsefe, psikoloji ve diğer ilgili alanların öğretilerini de dikkate alarak olumlu anlamda yapılandırmayı sağlayan bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır.

Kendini bilme kavramı, tüm erdemleri; iyi ve mutluluk kavramlarını, insana ahlaklı bir yaşam sürmesi için gereken tüm ayrıntıları kapsayan çatı olarak sunulmuştur. Diyaloglarda sunulan bilgiler genel olarak düşünüldüğünde, 'kendini bilme kavramının kazanımlarını karşılıyor mu? ' gibi tek bir soru; insanın yaşamını erdemli yaşayıp yaşamadığını, hedeflerinin doğru olup olmadığını, kendisine uygun bir yaşam sürüp sürmediğini sorgulamak için yeterli bir soru olarak görülmüştür. Buradan hareketle, kendini bilmek; insanın daha anlamlı ve iyiye hizmet eder şekilde yaşamasının önünü açan bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Yukarıda bahsettiğimiz 'çatı'nın altında saydığımız tüm bu kavramlar, aynı zamanda insan yaşamının ahlaki anlamda bir fotoğrafını görmemizi sağlamıştır.

Sonuç olarak, Platon ve Sokrates felsefesinde kendini bilme kavramının; insan yaşamını anlamlandıran, insanın kendi yaşamını sorgulamasını sağlayan, hedef ve süreç bazında insanın gelişimi için önemli kriterler sağlayan bir fonksiyonunun olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca kendini bilmek, ahlaki anlamda insanın üstün bir varlık olma özelliğini ortaya çıkarması için; araç olma özelliği taşıyan bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır.

KAYNAKÇA

Ayverdi,İ.(2006).Misalli Büyük Türkçe Sözlük.İstanbul:Kubbealtı İktisadi İşletmesi.

Birand,K.(1964).İlk Çağ Felsefesi.Ankara:Ankara Üniversitesi BasımEvi.

Cevizci,A.(2001).İlk Çağ Felsefe Tarihi.Bursa:Asa Kitabevi.

Doğan,M.(1981).Büyük Türkçe Sözlük.Ankara:Birlik Yayınları.

Eralp,V.(1953).PlatonI.İstanbul:Hüsnütabiat Basımevi.

Platon.(1998).Onikinci Kitap.Yasalar(ss.216-221).çev.Candan Şentuna,Saffet Babür. İstanbul:Kabalıcı Yayınevi.

Platon,(2010).Birinci Alkibiades.Toplu Diyaloglar.(ss.132-161).çev.Yunus Bakihan ÇAMURDAN.Ankara;Yargı Yayınevi.

Platon,(2010).Meneksenos.Toplu Diyaloglar.(ss.44-46).çev.Hasan Gül.Ankara; Yargı Yayınevi.

Platon.(2010).Menon.Toplu Diyaloglar(ss.78-99).çev.Tuna Poyraz,Ankara: Yargı Yayınevi.

Platon,(2014).Dokuzuncu Kitap.Devlet(ss.303-333).çev.Sabahattin Eyüboğlu,M.Ali Cimcoz.İstanbul:Türkiye İş Bankası.

Platon.(2014).Dördüncü Kitap.Devlet(ss.125-148).çev.Sabahattin Eyüpoğlu,M.Ali Cimcoz.İstanbul:Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Platon.(2014).Gorgias,Diyaloglar(ss.81-103).çev.Melih Cevdet Anday,İstanbul: Remzi Kitabevi.

Platon.(2014).Kharmides,Diyaloglar(ss.311-326).çev.Tanju Gökçöl,İstanbul:Remzi Kitabevi.

Platon.(2015).Sokrates'in Savunması.çev.Niyazi Berkes,İstanbul: Milenyum Yayınları.

Tarhan,N.(2013).Yunus Terapi.İstanbul:Timaş Yayınları.

Tatçı,M.(1990).Yunus Emre Divanı İnceleme,Ankara:MEB

Türk Dil Kurumu,'Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü; Kendini Bilmek',
[http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.576a3246e73776.15765600,\(22.06.2016](http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_atasozleri&arama=kelime&guid=TDK.GTS.576a3246e73776.15765600,(22.06.2016)

Versenyi,L.(1963).Sokrates ve İnsan Sevgisi.çev.Ahmet Cevizci.Ankara: Gündoğan Yayınevi.

Yazarlar Kurulu.(1967).Ansiklopedik Sözlük.İstanbul.Milliyet Yayın Limited Şirketi